

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Diplomová práce

2020

Alena Kvítková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

**Český a slovenský mediální obraz rozdělení
Československa**

Diplomová práce

Autor práce: Mgr. Alena Kvítková

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Petr Šafařík

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 7. 2020

Alena Kvítková

Bibliografický záznam

Kvítková, Alena. *Český a slovenský mediální obraz rozdělení Československa*. Praha, 2020. 106 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Šafařík.

Rozsah práce: 126 118 znaků

Anotace

Tato diplomová práce zkoumá mediální reprezentaci rozdělení Československa na Českou a Slovenskou republiku. Analyzuje tematické rámce článků na dané téma a jejich prostřednictvím zkoumá mediální obrazy rozdělení vytvořené každým jednotlivým deníkem, českými a slovenskými deníky jako dvěma celky i celkový obraz na základě výsledků všech sesbíraných dat. Zdrojem pro analýzu jsou články tří českých novin (*Mladá fronta DNES*, *Rudé právo* a *Blesk*) a tří slovenských novin (*Smena*, *Pravda* a *Nový Čas*) z období přijetí zákona o zániku ČSFR a z doby jejího rozdělení. Cílem je získat představu o podobě celkového mediálního obrazu rozdělení Československa, ale také srovnat obrazy v českých a slovenských periodikách a zkoumat jejich rozdíly, a to jak z hlediska celkového pozitivního, negativního či neutrálního obrazu, tak z hlediska konkrétních užitých rámců. Kromě toho se práce zaměřuje také na rozdíly mezi pravicovými a levicovými periodiky nebo seriózním tiskem a bulvárem. Důležitá je také závěrečná konfrontace s výzkumy veřejného mínění, která potvrzuje propojení mediální a veřejné agendy. Díky ní lze tuto práci vnímat nejen jako analýzu mediální reprezentace, ale také jako analýzu názorů společnosti z období zániku Československa.

Annotation

The present master thesis is concerned with media presentation of the dissolution of Czechoslovakia. Through the analysis of articles on the topic in question it examines the media image created by each newspaper respectively, by Czech and Slovak newspapers as two units and the overall image based on all of the collected data. Three Czech (*Mladá fronta DNES*, *Rudé právo* and *Blesk*) and three Slovak (*Smena*, *Pravda* and *Nový Čas*) newspapers served as the source for the analysis. Articles from two periods were collected – from the time the act on the dissolution of Czechoslovakia was passed and from the time the actual dissolution took place. The aim is to establish the overall media image of the dissolution of Czechoslovakia, but also to compare and contrast the image created by Czech and Slovak newspapers and to study their differences concerning the overall positive, negative or neutral image as well as the implemented media frames. In addition, the thesis also focuses on the different portrayal of the dissolution in right-wing and left-wing newspapers and broadsheet and tabloid press. The final confrontation of the results with public opinion surveys is also important as it proves the connection between the media agenda and the public agenda. Consequently, it is possible to perceive this thesis not only as an analysis of media representation, but also as an analysis of the public opinion from the time of the dissolution of Czechoslovakia.

Klíčová slova

Československo, rozdělení Československa, mediální reprezentace, veřejné mínění, kvantitativní obsahová analýza, Mladá fronta DNES, Rudé právo, Blesk, Smena, Pravda, Nový Čas

Keywords

Czechoslovakia, dissolution of Czechoslovakia, media representation, public opinion, quantitative content analysis, Mladá fronta DNES, Rudé právo, Blesk, Smena, Pravda, Nový Čas

Title/název práce

Český a slovenský mediální obraz rozdělení Československa

Czech and Slovak media representation of the dissolution of Czechoslovakia

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu PhDr. Petru Šafaříkovi za jeho cenné rady a pomoc při psaní této práce. Zároveň bych chtěla vyjádřit vděčnost všem svým blízkým, kteří mě podporovali, a pomohli mi tak práci i za nesnadných podmínek zdárně dokončit.

Obsah

1	Úvod	11
2	Teoretická východiska	15
2.1	Společná historie Čechů a Slováků	15
2.1.1	Československé soužití a idea čechoslovakismu	15
2.1.2	Příčiny rozpadu Československa	30
2.2	Mediální obraz	33
2.3	Česká a slovenská žurnalistika	36
2.3.1	Druh médií	36
2.3.2	Vybrané deníky	38
2.4	Veřejné mínění	42
2.4.1	Definice	42
2.4.2	Průzkum veřejného mínění občanů o rozdělení ČSFR	43
2.5	Metodologie	47
2.5.1	Kvantitativní a kvalitativní obsahová analýza	47
2.5.2	Data a metodologický postup	48
3	Analýza	50
3.1	České deníky	50
3.1.1	<i>Mladá fronta DNES</i>	50
3.1.2	<i>Rudé právo</i>	54
3.1.3	<i>Blesk</i>	57
3.2	Slovenské deníky	60
3.2.1	<i>Smena</i>	60
3.2.2	<i>Pravda</i>	63
3.2.3	<i>Nový Čas</i>	Chyba! Záložka není definována.
4	Diskuze	70
4.1	Zhodnocení a srovnání výsledků	70
4.1.1	České deníky	70
4.1.2	Slovenské deníky	74
4.1.3	České vs. slovenské deníky	77
4.1.4	Celkový obraz	81
4.2	Konfrontace s veřejným míněním	83
5	Závěr	85
	Summary	88
	Použitá literatura	91

Zdroje.....	94
TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE.....	99
Seznam příloh	101
Přílohy.....	103

1 Úvod

Když se 1. ledna 1993 ze společného státu českého a slovenského národa staly dva samostatné státy, byla to hořkosladká chvíle pro obě strany. Byl to sice mírový rozchod, který Slováků vymanil z nevyváženě fungujícího státního zřízení, které jim neposkytovalo dostatečnou autonomii, zároveň se však jednalo o smutný konec společné kapitoly dějin, v níž se Češi a Slováci pokusili stát jedním národem či alespoň jednotnou skupinou a selhali. „Většina Čechů a Slováků si rozluky nepřála,“¹ hlásají historikové. Ač může být pravdou, že si ani jedna strana nepřála tak razantní krok, slovenský národ byl ve společném státě jednoznačně nespokojenější, a tak měl větší důvod se z tohoto řešení radovat či jej alespoň vítat otevřeněji.

S Československem se kromě občanů loučila hojně také média, která celý proces dělení sledovala pod drobnohledem už od začátku jeho příprav. Komplexní událost těchto rozměrů však nabízí mnoho úhlů pohledu. Dalo se tedy předpokládat, že různá periodika uchopí rozdělení Československa různě a zaměří se na jiné aspekty. Zatímco některá se budou soustředit na negativní dopady či problémy provázející dělení, jiná pravděpodobně zaujmou mírnější úhel pohledu a budou se zaměřovat na více pozitiv plynoucích z rozdělení. Právě zkoumání těchto rozdílů i celkového z nich plynoucího obrazu je tématem této práce.

Prostřednictvím analýzy tří českých (*Mladá fronta DNES*, *Rudé právo* a *Blesk*) a tří slovenských deníků (*Smena*, *Pravda* a *Nový Čas*) se přítomná diplomová práce vynasnaží analyzovat mediální reprezentaci rozdělení Československa v období bezprostředně po přijetí zákona o jeho zániku a v době jeho skutečného zániku. Jedná se o časové úseky, kdy se předpokládá, že se média zkoumaným tématem zabývala nejvíce, a bude tedy k dispozici největší množství vzorků.

¹ Rüdiger Kipke & Karel Vodička, *Rozloučení s Československem* (Praha: Český spisovatel, 1993): 11.

Mediální reprezentace je fenomén hodný zkoumání, protože prostřednictvím vytvářeného mediálního obrazu může dojít k ovlivňování veřejnosti, ať už cíleně, nebo nikoliv. To může být obzvlášť významné v případech, kdy se jedná o události týkající se velkého procenta občanů nebo dokonce události, které mohou sami občané ovlivnit. V případě rozdělení Československa nakonec k referendu nedošlo, ale pokud by se tak ale stalo, byla by úloha médií ještě významnější. Jeho mediální reprezentace nicméně zůstává důležitým ukazatelem vypovídajícím o tomto významném historickém momentu. K okolnostem rozpadu se ostatně vracíme každé výročí a s odstupem času představuje analýza mediálního obrazu nejspolehlivější zdroj informací, jelikož paměť osob, co rozdělení prožily, není tak spolehlivá, a mnoho dobových výzkumů zase není dostatečně detailních.

Práce si klade za cíl tyto otázky: Jak bylo zobrazováno rozdělení Československa v českých a slovenských denících? Jaké byly nejčastěji užívané mediální rámce v českých a jaké ve slovenských denících a které byly celkově nejpopulárnější? Jaký byl celkový převažující obraz a jak se lišily dílčí obrazy českých a slovenských novin? Přistupovaly slovenské deníky k rozdělení shovívavěji, jelikož měli Slováci podle historických indicií větší důvod k oslavám? Bude výsledná mediální reprezentace rozpadu Československa souhlasit s výsledky průzkumů veřejného mínění, a potvrdí se tak, že prostřednictvím zkoumání obsahu médií můžeme nahlédnout do názorů veřejnosti? Součástí práce je také zkoumání rozdílů mezi mediálními obrazy tvořenými pravicovými a levicovými periodiky a seriózním tiskem a bulvárem, stejně jako mezi českými a slovenskými periodiky stejného druhu.

Teoretická část vychází z řady odborných knih a článků věnujících se historii soužití českého a slovenského národa a soustřeďuje se na nesnadnosti soužití a důvody, proč idea jednotného národa selhala. Opírá se především o názory Jana Rychlíka, jehož knihy a články, především *Čechoslovanství a čechoslovakismus* (2002) a *Československé dějiny a pokusy o napsání společného česko-slovenského příběhu* (2012), poskytují nejobsáhlejší

a nejdetailnější pohled na vývoj ideje čechoslovakismu a vývoj společného soužití. Navíc práce přihlíží k názorům autorů, kteří se soustřeďují na konkrétní období společných dějin. Jsou to například Elisabeth Bakke, jejíž práce (2004; 2011) se soustřeďuje především na první neshody v rámci první republiky, Karel Kaplan (1990), který poskytuje cenné informace o období druhé světové války, Valerián Bystrický (2008), jehož dílo připomíná nesnáze slovenského národa v období vedoucím k roku 1968, a kolektiv autorů nahlížejících na okolnosti a příčiny rozdělení Československa z nejrůznějších úhlů v knize *Rozloučení s Československem* (1993).

V oblasti chování médií a procesu tvorby mediálního obrazu se práce opírá o odborníky z oblasti médií, jakými jsou především Jan Jiráček a Barbara Köpplová (2009) nebo Maxwell McCombs a Donald L. Shaw (1972), jejichž publikace dopomáhají porozumět úloze, jež hraje rámování, a tomu, jak lze za jeho pomoci ovlivnit výsledné vyznění článků. Práce rovněž vychází z teorie, kterou zastává například Brigitta Höijer ve svém článku *The discourse of global compassion: the audience and media reporting of human suffering* (2004), že média nejen ovlivňují společnost, ale zároveň jsou jí sama ovlivňována.

Pro uskutečnění této práce byla velkým přínosem data Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) Sociologického ústavu Akademie věd ČR a jeho předchůdce Institutu pro výzkum veřejného mínění (IVVM). Jen za jejich pomoci bylo možné vytvořit si představu o veřejném mínění občanů o rozdělení Československa. Významnou roli sehrálo také slovenské Centrum pre sociálnu analýzu, data sesbíraná neziskovým ústavem STEM a data z infobanky ČTK.

Výzkum mediálního obrazu rozpadu Československa vychází z kvantitativní obsahové analýzy článků na dané téma pocházejících ze tří slovenských a tří českých deníků, z nichž je v obou skupinách zastoupen jeden pravicový, jeden levicový a jeden bulvární deník. Prostřednictvím analýzy tematických rámců je zkoumán celkový obraz, který je za jejich

pomoci utvářen, a to u jednotlivých deníků, u českých a slovenských deníků jako dvou skupin i u ve všech článků jako celku.

Diplomová práce se skládá dohromady z pěti kapitol. Po krátkém úvodu následuje teoretická část, která se zabývá ideou společného národa Čechů a Slováků a jejich ne zcela snadným soužitím, problematikou mediálního obrazu i rozdíly mezi jednotlivými druhy médií a bližšími informacemi o vybraných českých a slovenských periodikách. Řeší se zde také veřejné mínění včetně výsledků průzkumů z doby zániku Československa a kapitolu uzavírají detaily metodologie použité v této práci. Praktická část nabízí v rámci třetí kapitoly analýzu všech šesti zkoumaných deníků. V této části dochází k detailní analýze tematických rámců a vyvození celkového obrazu u každého jednotlivého deníku. Čtvrtá kapitola pak nejen vzájemně porovnává výsledky z předešlé kapitoly a vyvozuje dodatečné závěry, ale také je konfrontuje s výzkumy veřejného mínění. Krátký závěr nakonec shrnuje všechny poznatky práce a hodnotí, zda a jak se podařilo odpovědět na výzkumné otázky.

2 Teoretická východiska

2.1 Společná historie Čechů a Slováků

2.1.1 Československé soužití a idea čechoslovakismu

2.1.1.1 Definice čechoslovakismu

Čechoslovakismus je koncept národní jednoty Čechů a Slováků založený na tvrzení, že Češi a Slováci společně tvoří jeden národ hovořící jedním jazykem.² Tento koncept se stal v roce 1918 jedním ze základních kamenů nově vzniklého samostatného československého státu. Jako podklad teorie čechoslovakismu sloužila historie obou států, především období Velké Moravy, která byla vnímána jako první společný československý stát, který byl později rozdělen. Následně se obě jeho větve vyvíjely odděleně ve dvou rozdílných státech, přesto však spolu udržovaly v mnoha ohledech blízký kontakt. Další velkou podporou teorie byla též vzájemná srozumitelnost obou jazyků, která měla být dána tím, že jde o dvě varianty téhož jazyka.³

Ideu jednoty obou národů lze vystopovat do konce 17. století, kdy se rozšířila mezi českými a slovenskými protestantskými migranty v Sasku. Jako základ představy o společném jazyce tehdy posloužil fakt, že slovenští migranti používali pro liturgické účely češtinu a českou verzi Bible. Tato myšlenka se pak nadále šířila v Uhrách po návratu slovenských protestantů do své domoviny. Vznik teorie o společném jazyce navíc usnadnil fakt, že slovenský jazyk až do 19. století nebyl jasně vymezen a kodifikován.⁴

² Jan Rychlík, Českoslovanství a čechoslovakismus, in *Češi a Němci. Dějiny – kultura – politika*, eds. W. Koschmal, M. Nekula. & J. Rogall (Praha: Paseka, 2002), 64.

³ Jan Rychlík, Československé dějiny a pokusy o napsání společného česko-slovenského příběhu, in *Posláním historik. Pocta prof. Robertu Kvačkovi k 80. narozeninám*, eds. J. Čechurová, P. Andrš & L. Velek (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012), 378.

⁴ Rychlík, Českoslovanství a čechoslovakismus, 66.

2.1.1.2 Československá historie a čechoslovakismus

- **Na cestě za společným státem**

K prvnímu významnějšímu novodobému kontaktu mezi národy došlo v době národního obrození, kdy v českých zemích působily slovenské osobnosti, které se řadily k obrozencům obou zemí. Tito obrozenci přišli s myšlenkou Slovanů jako jednoho národa, který má několik větví, z nichž jedna je právě československá. V těchto souvislostech se začalo znovu více hovořit o sounáležitosti a blízkosti Slovanů, ale i konkrétně o vzájemnosti českého a slovenského národa a o bratrství Čechů a Slováků. Tyto myšlenky však prozatím zůstaly především v kruhu učenců a obrozenců a nerozšířily se mezi další vrstvy národů.⁵

Snaha o propojení českého a slovenského národa na politickém poli sahá přinejmenším do roku 1848, kdy však snahy nedosáhly uspokojivého propojení, protože politické zájmy a cíle obou národů byly příliš odlišné. Slováci toužili po autonomii a zamítli návrh na spojení s českými zeměmi, s nímž vystoupil František Palacký. Toto přímé odmítnutí stejně jako kodifikace slovenského jazyka způsobily v následujícím období ochladnutí zájmu o vzájemné propojení ze strany českého národa.⁶

K novému prohloubení vztahů mezi českým a slovenským národem přispěl na konci 19. století společný nepřítel působící v rámci Rakouska-Uherska. Po podepsání tzv. dvojspolkové smlouvy mezi Rakouskem a Německem získalo Německo nástroj, jak šířit svůj vliv ve střední Evropě. Především v Rakousku-Uhersku byl jeho vliv stále citelnější, což zavadalo příčinu pro sblížení mezi Čechy a Slováky a pro jejich novou spolupráci. Nejednalo se již však o ideu jednotného národa v podobě, v jaké se šířila v době národního obrození. Nová forma spolupráce se zaměřovala především na politiku, zatímco zachovávala jazykovou dualitu.⁷

⁵ Dušan Kováč, *Dějiny Slovenska* (Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011), 345.

⁶ Rychlík, *Čechoslovanství a čechoslovakismus*, 66.

⁷ Kováč, *Dějiny Slovenska*, 348.

K této politické podobě myšlenky o propojení národů se Češi i Slováci vrací v průběhu první světové války. První impulzy k její možné realizaci vycházely především z řad zahraničního odboje, kde se nejdůležitější osobou propagující tuto myšlenku stal Tomáš Garrigue Masaryk. Tato varianta propojení se zdála přijatelnější pro slovenský národ a byla přijímána a propagována především mezi mladou generací intelektuálů studujících v Čechách, kterým byla spolupráce s Čechy velmi blízká a kteří ochotně její další rozvoj vítali. Navíc se slovenský národ v rámci Uher už nějakou dobu potýkal s utlačováním a snahami o jeho maďarizaci, a tak uvítal spojenectví a možnost seberealizace v rámci československého národa, která se v tu dobu zdála jako jediná příležitost.⁸

- **Poprvé spolu: první republika**

S koncem první světové války došlo k rozpadu mnohonárodnostních států, které byly nahrazeny státy národními. Příliš malé státy, jakými by byly Česko a Slovensko samostatně, by ale na mezinárodní i domácí scéně neměly příliš vhodné podmínky a odborníci varovali před jejich možnou nestabilitou. Navíc by samostatné Česko vymezené na základě jeho historických hranic bylo obklopeno Německem a Uhrami, což představovalo bezpečnostní riziko. Československo by oproti tomu sdílelo hranice s více zeměmi i slovanskými národy a jako větší a silnější stát by mohlo ve střední Evropě hrát důležitou roli. Navíc spojení Čechů a Slováků v jeden národ umožňovalo vytvořit opravdový národní stát, v němž by Čechoslováci tvořili dvě třetiny obyvatel. Spojení obou národů v rámci Československa se tak zdálo jako nejlepší řešení.⁹

Spojení národů však nebylo dostatečně opodstatnitelné, jelikož společná historie v podstatě neexistovala, a tak bylo nutné vytvořit ideu o propojenosti obou národů, která by odůvodňovala a opodstatňovala založení společného státu. Odpovědí se stal právě

⁸ Rychlík, *Čechoslovanství a čechoslovakismus*, 68.

⁹ Jan Galandauer, *Čechoslovakismus v proměnách času. Od národotvorné tendence k integrační ideologii, Historie a vojenství*, 47 (1998): 44.

čechoslovakismus. Ačkoliv byl do té doby vnímán spíše na kulturní úrovni, stal se součástí oficiální politické doktríny a obhajoval důvod vzniku před zahraničními mocnostmi i před samotnými členy národů. Podle úvah zastánců čechoslovakismu nedošlo ke dřívějšímu spojení především proto, že byly kontakty mezi oběma národy ovládány a omezovány Maďarskem.¹⁰

K prvnímu významnému využití ideje české a slovenské spolupráce došlo v roce 1918 v rámci Martinské deklarace, v níž se slovenský národ rozchází s maďarským a hlásí se k vytvoření společného státu s národem českým. V rámci této deklarace byl přímo použit termín „československý národ“, který pak přešel i do ústavy Československé republiky, v níž se navíc psalo i o „československém jazyce“.¹¹

Ačkoliv však byla Masarykova idea spojení politická, československý národ jako politický útvar vnímala jen menší část politiků; ta větší jej vnímala tradičně jako etnický jednotný. V praxi byl v těchto dvou pohledech poměrně podstatný rozdíl. Politici zastávající vizi etnické jednoty totiž počítali s asimilací Slováků a skutečným vytvořením jednoho národa s jedním jazykem, zatímco zastánci Masarykovy vize měli v úmyslu zůstat pouze u politického spojení národů, které by po etnické stránce zůstaly dvěma a zachovaly si svá specifika. Byla to právě i nejednotnost ideje čechoslovakismu, která již za první republiky přispěla k nestabilitě a postupnému rozpadu této myšlenky.¹²

Termíny jako československý národ nebo jazyk a jejich zakotvení v ústavě byly především pragmatickou nutností pro vznik státu, přesto se však staly cíli kritiků společného státu a ideje čechoslovakismu. Měly být důkazem čechocentrismu a snah o počestění Slovenska, jehož identita, jak se mnozí báli, měla být ohrožena.¹³ Důkazem mělo být i častější

¹⁰ Ibid., 39.

¹¹ Rychlík, *Čechoslovanství a čechoslovakismus*, 80.

¹² Ibid., 61.

¹³ Elisabeth Bakke, *The Making of Czechoslovakism in the First Czechoslovak Republic*, in *Loyalitäten in der Tschechoslowakischen Republik 1918–1938. Politische, nationale und kulturelle*, ed. M. Schulze Wessel (Zugehörigkeiten. München: R. Oldenbourg Verlag, 2004), 25–6.

používání češtiny na Slovensku, což bylo dáno přítomností většího počtu českých úředníků, zatímco v Česku se mnoho slovenských úředníků nevyskytovalo, a tak se zde slovensky mluvilo jen málo. V praxi však nešlo o snahu nahradit slovenštinu češtinou či jejich hybridní verzí. Oba jazyky měly být – a také po dobu trvání republiky byly – rovnoprávné.¹⁴

Rozdílný pohled na čechoslovakismus byl vidět i v učebnicích popisujících dějiny států. Slovenské učebnice, ačkoliv obsahovaly myšlenku čechoslovakismu, se věnovaly dějinám obou národů odděleně a označení jako Čech a Slovák se objevovaly častěji než Čechoslovák. V českých učebnicích se věnovala pozornost především českým dějinám a ty slovenské se zdály být pouhým dodatkem či rozšířením. Výrazy Čech a Čechoslovák byly prakticky zaměnitelné a Slováci a jejich dějiny byli jen jejich doplněním. Slováci tedy vnímali čechoslovakismus tak, že v rámci společného československého národa existují dva rozdílné kmeny – Češi a Slováci. Český výklad spíše tíhnul k jednotnému národu bez dalšího dělení, v němž byli Slováci součástí českého národa.¹⁵

Jako odpověď na slovenské stížnosti a obavy vydala vláda v roce 1927 nařízení svým zaměstnancům působícím na Slovensku, aby se naučili minimálně psát slovensky. Tento zásah měl jisté pozitivní odezvy, ne všude však byl vyslyšen. Slováci teorii čechoslovakismu v podstatě tolerovali, neboť jim spojení národů poskytovalo způsob, jak rozvíjet svou zemi. Také ji mnozí považovali za dočasnou a do budoucna počítali s větší autonomií pro slovenský národ.¹⁶

Ústup od čechoslovakismu však nebyl možný, a to především z důvodu nepokojného vývoje za hranicemi i doma, kde začala svou nespokojenost otevřeně projevovat německá menšina a především její sudetoněmecká část. Vláda si tak nemohla dovolit změny v ústavním uspořádání země či jakékoliv jiné částečné změny v základních kamenech státu,

¹⁴ Jan Rychlík, *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914-1945* (Bratislava: Academic Electronic Press, 1997), 82.

¹⁵ Bakke, *The Making of Czechoslovakism in the First Czechoslovak Republic*, 27–8.

¹⁶ Rychlík, *Československé dějiny a pokusy o napsání společného česko-slovenského příběhu*, 235.

protože by znamenaly jeho oslabení. Ať však byla ospravedlnitelná či ne, neschopnost jednat o změnách či úpravách vztahu mezi národy nicméně vedla k prohloubení nedůvěry mezi Čechy a Slováky.¹⁷

Krise v zemi vyvrcholila v roce 1938, kdy prezident Beneš uznal samostatnost slovenského národa a každý občan se mohl svobodně rozhodnout, jestli se považuje za Čecha, Slováka nebo Čechoslováka. Téhož roku byla prosazena autonomie Slovenska a slovenštiny, která se stala jeho oficiálním jazykem. Následující rok se země rozpadla a část slovenského národa tuto událost i přes pohnuté okolnosti, které ji doprovázely, oslavovala jako důležitý milník národa. Tyto události provázející konec první republiky, především usilování o autonomii a vnímání osamostatnění Slovenska pozitivně, trvale poznamenaly vztahy mezi národy a ovlivnily jejich pozdější vývoj.¹⁸

Idea čechoslovakismu, která se ukázala jako neúspěšný základ společného soužití, však nebyla ani do budoucna zcela překonána. Ze strany některých českých politiků se ozývala nadále spolu s odmítavým postojem k uznání Slováků za úplně samostatný národ. Přijetí čechoslovakismu však bylo ještě méně pravděpodobné než dříve, jelikož došlo během meziválečné existence k rozvoji Slovenska a s tím i růstu jeho sebevědomí a nároků na seberealizaci.¹⁹

- **Odcizení za druhé světové války**

Druhá světová válka byla obdobím odcizení pro oba národy, které opět žily v oddělených státech. Vztahy poznamenaly události před rozpadem země a česká strana nemohla zapomenout, že slovenská snaha o autonomii usnadnila Hitlerovi pozdější rozbití země. Byla tím porušena důvěra mezi národy a mnoho lidí věřilo, že se podobná situace může

¹⁷ Martin Pitorák, *Stručný přehled dějin území ČSR*, in *Česko-slovenské vztahy deset let po rozpadu federace*, ed. P. Kolesár (Brno: Masarykova univerzita, 2003), 22.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Karel Kaplan, *Pravda o Československu 1945 – 1948* (Praha: Panorama, 1990), 159.

v budoucnu opakovat. Vzájemné vztahy se však s průběhem války začaly opět oteplovat, jelikož měly země společný cíl.²⁰

První válečná spolupráce začala v Paříži vytvořením společné československé exilové vlády. Ta měla za cíl porazit Německo a po skončení války obnovit společný československý stát. Ačkoliv se na slovenské straně objevily pokusy o alternativní spojení v reakci na zarputilé lpění Čechů na čechoslovakismu, žádný z nich neměl reálnou naději na úspěch, a tak pokračovalo československé spojení. Pochyby a dohady o podobě budoucího uspořádání společného státu však nevymizely a s blížícím se koncem války jenom sílily.²¹

Významnou událostí ve vývoji vztahů bylo slovenské národní povstání, které mělo za cíl obnovit demokratické Československo jakožto stát, v němž si budou oba národy rovny a budou mít řadu národních orgánů s vlastními pravomocemi. Díky tomuto povstání získala Slovenská národní rada významné postavení v rámci odboje a na konci války se zasadila o obnovení československého státu i prosazení slovenských národních orgánů. Ze strany Slovenska se často hovořilo o možnosti, že by nový stát byl federací, což by oběma národům nejlépe zajistilo rovnost a autonomii. Ačkoliv však byly uznány požadavky jako rovné postavení národů, postavení Slovenské národní rady jako hlavního národního orgánu na Slovensku nebo zřízení dalších autonomních slovenských orgánů, některé důležité věci zůstaly nedořešeny. Jednou z hlavních byla otázka rozdělení kompetencí mezi centrálními a slovenskými orgány, která měla být dořešena až v budoucnu.²²

Česká strana se tímto způsobem bránila dát slovenskému národu příliš mnoho autonomie. Kromě stále ještě silně přítomné ideje čechoslovakismu působily i zkušenosti z událostí před válkou a obavy, že by přílišná autonomie oslabovala zemi a její jednotu, což by mohlo vést k jejímu opětovnému rozpadu. Slovensko však v této době již naprosto

²⁰ Kaplan, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, 159.

²¹ *Ibid.*, 60.

²² *Ibid.*, 164.

odmítalo čechoslovakismus a s ním i původní formu státního uspořádání. Jak se ukázalo, česká strana nebyla schopná pochopit slovenský úhel pohledu.²³

Slovenský národ počítal s tím, že nové státní uspořádání bude mít formu federace, vláda však toto uspořádání do svého programu nezařadila. Zamítnutí federace vedlo k vytvoření asymetrického uspořádání namísto rovnosti mezi oběma národy. Vláda totiž nepočítala s českými národními orgány, ale pouze centrálními a slovenskými národními orgány. Nebylo tak dost dobře možné rozvrhnout kompetence, které by se neřešily na celostátní úrovni centrálními orgány, ale na úrovni obou národů samostatně, neboť česká strana svůj národní orgán neměla. Proto také, jak již bylo řečeno, tyto kompetence nebyly dořešeny a měly být v budoucnu dohodnuty mezi vládnoucími orgány.²⁴

Spory ohledně těchto kompetencí na sebe nenechaly dlouho čekat. K jakémusi kompromisnímu rozdělení došlo v rámci první pražské dohody v červnu 1945, kdy se vymezily záležitosti týkající se celého státu spadající pod centrální orgány, zatímco ostatní záležitosti spadaly pod Slovenskou národní radu. Slovenská národní rada byla rovněž přizvána, aby se podílela na tvorbě celostátních dekretů. Zásadním bodem sporu však byla nadále forma uspořádání státu. Jelikož vládní program federaci nepotvrdil, ale ani přímo nevyvrátil, Slovenská národní rada nadále usilovala o legitimizaci této státní formy. To se ale prosadit nepodařilo a federace byla opět odmítnuta.²⁵

- **Od moci k bezmoci: poválečné období do roku 1948**

Bezprostředně po konci války se ukázalo, že národy nejsou o nic blíže zřízení státního uspořádání, které by fungovalo a bylo uspokojivé pro Čechy i Slováky. Opět se objevovaly tendence prosazovat centralismus, ačkoliv byl mezi oběma národy velký politický, ekonomický i názorový rozdíl, který se postupem času nijak nezmenšoval. Po válce se

²³ Kaplan, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, 166.

²⁴ *Ibid.*, 166–7.

²⁵ *Ibid.*, 170.

centrem rozhodujícím o osudu země staly politicky a ekonomicky vyspělejší Čechy, zatímco Slovenské orgány bojovaly s následky války a s ní spojenými hospodářskými problémy. Navíc na Slovensku hrozila politická krize plynoucí z toho, že zde zůstaly pouze dvě významné strany, komunistická a demokratická, které postupně ztrácely své spojenecké pouto získané za války a jen těžce nacházely kompromisy a cesty pro společná řešení.²⁶

V dubnu roku 1946 došlo k podpisu druhé pražské dohody, která navazovala na tu první, potvrzovala rozdělení pravomocí mezi centrem a národními orgány a přidávala některé praktické podrobnosti tohoto dělení.²⁷ Volby v témže roce potvrdily, že je pro Slováky idea čechoslovakismu již minulostí, když dali ve volbách jasnou přednost straně demokratické. Komunisté i menší strany, v jejichž řadách se nacházeli příznivci čechoslovakismu, ve volbách prohráli. Češi ve volbách dali naopak přednost komunistům, kteří díky tomuto vítězství získali převahu v Národním shromáždění. Tento vývoj pak vytvořil nepoměr mezi centrálním vládním orgánem a Slovenskou národní radou.²⁸

Výsledek voleb měl za následek zvýšenou snahu českých komunistů zasahovat do vývoje na Slovensku. Strana měla za cíl paralyzovat demokratickou stranu a upevnit svou moc v rámci celého státu za pomoci centralizace. Komunisté tento návrh přednesli ostatním stranám Národní fronty, které s centralizací a omezením moci demokratické strany souhlasily. Tyto změny pak byly zaneseny v červnu 1946 v třetí pražské dohodě, v jejímž důsledku Slovenská národní rada ztratila téměř veškerou nezávislost a o její činnosti prakticky rozhodovala centrální vláda, která jí mohla přikázat i zakázat učinit různá rozhodnutí.²⁹

Vztah mezi českým a slovenským národem byl samozřejmě politickou krizí poznamenán. Snaha komunistů připravit demokratickou stranu o její moc v českých občanech vyvolala další vlnu nedůvěry ke Slovensku, neboť vykreslovala demokraty jako nepřátele

²⁶ Kováč, *Dějiny Slovenska*, 245.

²⁷ Kaplan, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, 179.

²⁸ Kováč, *Dějiny Slovenska*, 250.

²⁹ *Ibid.*, 254.

společného státu, a usilování komunistické strany o centralizaci do jisté míry oživilo myšlenku čechoslovakismu.³⁰

Teorie čechoslovakismu se sice v ústavě z roku 1948 neobjevila, naopak zde byla explicitně uvedena existence dvou národů, nastupující komunistický režim však do jisté míry představil její upravenou verzi. Rozhodl se totiž vytvořit novou verzi národních dějin, která se již nezaměřovala na národy, ale na třídy. Přesto však musela být existence společného států Čechů a Slováků nějak zdůvodněna. Později byl za tímto účelem podán nový výklad dějin obou národů, který spatřoval v jejich osudech jasnou paralelu – Češi i Slováci bojovali za svůj národ a za své vysvobození od utlačovatelů. Kromě paralely se osudy Čechů a Slováků také několikrát významně protnulý, především v době Velkomoravské říše nebo národního obrození.³¹

- **Nespokojenost narůstá: období mezi lety 1948 a 1968**

Komunisté a jejich spojenci měli v nové vládě převahu, a tak měli relativní volnost při sestavování nové ústavy. Přesto však vztah mezi českým a slovenským národem představoval jeden z nejspornějších bodů ústavy, neboť mezi stranami v této otázce panovalo mnoho rozdílných názorů. Řešení tohoto bodu se dokonce po dlouhou dobu odkládalo. České strany z velké části prosazovaly čechoslovakismus a nezamlouvala se jim ani myšlenka uznání samostatnosti slovenského národa v ústavě. Demokraté stále preferovali formu federace, když ale viděli, že tento cíl pro ně není dosažitelný, doufali alespoň v úpravu dosavadního asymetrického systému na více symetrický.³²

Jak již bylo řečeno, ve finální podobě ústavy byl nakonec explicitně uznán slovenský národ jako samostatný, požadavky Slováků na federalizaci však byly odmítnuty. Místo symetrizace dosavadního systému došlo k dalšímu omezení slovenských národních orgánů,

³⁰ Kováč, *Dějiny Slovenska*, 255.

³¹ Rychlík, *Československé dějiny a pokusy o napsání společného česko-slovenského příběhu*, 387.

³² Kaplan, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, 190.

keré si ještě pohoršily oproti třetí pražské dohodě. K dalšímu přitažení opratí došlo po únorovém převratu. Komunisté se zaměřili na další centralizační snahy a tvrdě bránili jakýmkoliv snahám o prohloubení slovenských pravomocí. Dokonce i slovenští komunisté byli podřízeni českým a řízení centrálně z Prahy a nakonec došlo ke sloučení obou stran a úplné ztrátě slovenské autonomie.³³

V druhé polovině padesátých let sice komunisté opět rozšířili kompetence Slovenské národní rady, šlo však spíše o přiřknutí pravomocí týkajících se méně podstatných záležitostí, které mělo uchlácholit Slovensko a které vycházelo z obav komunistů před potenciálními nepokoji. Nová ústava z roku 1960 opět utvrdila politiku centralizace a snížila moc slovenských národních orgánů. Tvrdá centralizace vyvolala na Slovensku nacionalistickou odezvu, která se výrazně promítla do pražského jara.³⁴

Už od počátku 60. let začala československá společnost projevovat nespokojenost. Jedním z důvodů byly protistalinistické nálady vyvolané odhalením jeho zločinů v roce 1956, ty byly dále podpořeny neúspěšnými ekonomickými reformami a nepříznivou hospodářskou situací, která se dále zhoršovala.³⁵ Na Slovensku se k těmto faktorům přidal i další důvod k nespokojenosti, a to právě postavení Slovenska, centralizace a likvidace samosprávných slovenských orgánů. Zatímco Češi považovali za základní dosažení všeobecné demokracie, pro Slováky bylo přední spravedlivé uspořádání státu formou federace. O situaci se psalo ve slovenském tisku a zareagovali na ni i komunisté, kteří na zasedání roku 1967 požadovali posílení vlivu Komunistické strany Slovenska a Slovenské národní rady v národních otázkách. Antonín Novotný, nejvyšší představitel republiky, navíc ve Slovácích vyvolával svými výroky a chováním vlnu nevole. Situace eskalovala při jeho návštěvě Slovenska v srpnu 1967, když navštívil Martin a svým chováním, kdy například odmítl položit kytici

³³ Kováč, *Dějiny Slovenska*, 267.

³⁴ Eric Stein, *Česko – slovensko, konflikt – roztržka – rozpad* (Praha: Academia, 2000), 38.

³⁵ Kieran Williams, *The Prague Spring and Its Aftermath: Czechoslovak Politics, 1968-1970* (Cambridge: Cambridge UP, 1997), 21.

k pomníku nebo se hanlivě vyjádřil o národním kulturním sdružení Matica slovenská, pobouřil celé Slovensko.³⁶

Novotného metody se později setkaly s otevřenou kritikou, a to i ze strany spolustraníků. Zároveň sílila pozice reformních komunistů ve stranickém aparátu v čele s Alexandrem Dubčekem, což vedlo k odvolání Novotného z funkce prvního tajemníka Ústředního výboru KSČ na začátku roku 1968 a jeho nahrazení Alexandrem Dubčekem, čímž začal proces pražského jara. Začaly probíhat první změny – byl uvolněn dozor nad tiskem, v zemi byla větší svoboda slova a byla větší možnost vycestovat do zahraničí.³⁷

Uvolněním režimu vedlo k ještě většímu zájmu o slovenskou otázku. Slovinci požadovali nápravu jednání předcházejících centralistických režimů formou vytvoření federace. V průběhu následujících měsíců docházelo k dalším změnám ve vedení strany – na Slovensku nastoupil po Dubčekovi do pozice prvního tajemníka Ústředního výboru KSS Vasil Biľak, jeho blízký spolupracovník, a další reformní komunisté se prosadili do čela. V březnu 1968 pak začala velká akce na odvolání Novotného z funkce prezidenta. Ten pod tlakem veřejnosti a reformní skupiny v KSČ na konci měsíce odstoupil.³⁸

Komunisté vypracovali Akční program, podle něhož mělo docházet k dalším změnám – chystaly se například větší ekonomické reformy, které se měly zaměřit více na spotřebitele, rehabilitace obětí politických procesů, svobodné podnikání ve sféře služeb a zmíněn byl i požadavek na federalizaci státu. Ačkoliv byl český akční plán v mnohém nedůsledný a plný kompromisů, slovenský akční plán na tom byl o poznání hůř. Biľak, který po kritice zahraničních komunistů přešel na stranu odpůrců reform, vytvořil se svojí stranou program, který žádné zásadnější reformy neuváděl.³⁹

³⁶ Kováč, *Dějiny Slovenska*, 270–1.

³⁷ Alexander Dubček & Jiří Hochman, *Hope Dies Last: The Autobiography of Alexander Dubček* (New York: Kodansha International, 1993), 130.

³⁸ Valerián Bystrický a kol., *Rok 1968 na Slovensku a v Československu* (Bratislava: Prodama s.r.o, 2008), 64.

³⁹ Kováč, *Dějiny Slovenska*, 273–4.

Slovenská otázka se začala intenzivně řešit na jaře 1968. Na vědecké konferenci ve Smolenicích se odborníci vyslovili pro vytvoření federace, která měla znamenat mohutný impuls pro rozvoj slovenské ekonomiky.⁴⁰ Požadavek přijal také Ústřední výbor KSČ a začaly přípravy na jeho realizaci. Federace skutečně vznikla až v říjnu roku 1968, tedy za přítomnosti okupačních vojsk, a nemohla tak být skutečná a demokratická, ale pouze formální.⁴¹

Z obrodného procesu se podařilo dokončit jen federalizaci státu – zákon o jejím vznik byl podepsán 30. října 1968. Jelikož bylo obrozené hnutí i dopad jeho neúspěchu na Slovensku o poznání menší než v Čechách a federalizace, přední požadavek slovenské strany, byla uskutečněna (ačkoliv ne k plné spokojenosti), bylo vnímání Slováků pražského jara mnohem přívětivější. I Husákovu vládu v důsledku přijímali mnohem ochotněji, k čemuž přispěla i úspěšná urbanizace a industrializace Slovenska pod komunistickým režimem.⁴²

- **Konečně autonomní?: Období mezi lety 1968 a 1989**

Vznik federace s počátkem roku 1969 teoreticky znamenal porážku čechoslovakismu a pro Slovensko národní seberealizaci, po níž tak dlouho toužilo. Oba národy měly své vlastní národní rady a společné centrální orgány, v nichž bylo ošetřeno, aby nebyl jeden národ v nevýhodě. Stejně tak existovaly vedle federální vlády i česká a slovenská vláda. Přesto se vztahy Čechů a Slováků nezlepšovaly, a to především kvůli situaci ve státě. Fungování federace ovlivňovala přítomnost vojsk a následný proces normalizace.⁴³

V roce 1970 přišlo opětovné posílení centralizace, když centrální orgány převzaly některé pravomoci orgánů národních. Od této chvíle až do roku 1989 tak federace existovala jen oficiálně, zatímco stát fungoval de facto jako jeden jednotný celek. V tomto období byla

⁴⁰ Bystrický a kol., *Rok 1968 na Slovensku a v Československu*, 59.

⁴¹ Kováč, *Dějiny Slovenska*, 276.

⁴² Jan Pauer, The Dispute about the Legacy of the “Prague Spring”, *European Network Remembrance and Solidarity* [online], 2011 [cit. 12. 2. 2020]. Dostupné z: <https://enrs.eu/article/the-dispute-about-the-legacy-of-the-prague-spring>

⁴³ Miloš Hájek, Jarmila Ryšánková a kol., *Svět a Československo ve 20. století* (Praha: Horizon, 1990), 135.

slovenská otázka či otázka česko-slovenských vztahů obecně odsunuta režimem spíše na druhou kolej. Jediné místo, kde se tato otázka často otevřeně probírala, byl exil. Především slovenští exiloví zástupci přestávali vidět možné fungování spojeného Československa a většina do budoucna začínala počítat spíše se samostatným státem.⁴⁴

- **Příliš odlišní?: období mezi lety 1989 a 1992**

Po pádu komunistického režimu nastalo období, kdy se opět začalo diskutovat o otázkách a problémech, které byly v bývalém režimu potlačeny. Jednou z hlavních otázek bylo opět postavení slovenského národa v rámci státu a obou národů navzájem. Osobnosti vracející se z exilu se zasadily o opětovné rozšíření debaty o této otázce ve společnosti. Idea čechoslovakismu ale byla jednoznačně minulostí, jak ukazovalo první sčítání lidu, v němž se za Čechoslováky označil jen malý zlomek obyvatelstva a z toho pouze několik desítek Slováků, a to i přesto, že sňatky mezi příslušníky obou národů byly časté. Ani osoby s českými a slovenskými předky se však ve většině případů za Čechoslováky nepovažovaly.⁴⁵

Problém slovenské otázky vyvstal již při rozhodování o názvu státu – navrhovaný název Československá republika se Slovákům nelíbil. Spojení Česka a Slovenska do jednoho slova příliš připomínalo ideu čechoslovakismu a nedostatečně zdůrazňovalo autonomii slovenského národa. Aby tuto samostatnost zdůraznili, požadovali Slováci v názvu mezi oběma národy pomlčku, což se zase nezamlouvalo Čechům. Začal tak spor známý jako pomlčková válka. Slováci byli navíc nespokojení i s návrhem nového státního znaku. Ten nejenomže obsahoval pozměněný slovenský národní znak a ne jeho původní tradiční podobu, ale především se onen znak nacházel na prsou českého lva, což v očích Slováků symbolizovalo podřazenost slovenského národa.⁴⁶

⁴⁴ Rychlík, *Čechoslovanství a čechoslovakismus*, 52.

⁴⁵ Elisabeth Bakke, *Czechoslovakism in Slovak history*, in *Slovakia in history*, eds. M. Teich, D. Kovács. & M. D. Brown (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), 20–1.

⁴⁶ Kováč, *Dějiny Slovenska*, 319.

V podstatě šlo opět o spor rozdílného vnímání státu – Češi jej vnímali spíše jako jednotný celek a nevadilo jim stát se Čechoslováky, zatímco Slováci se soustředili spíše na svou autonomii. Odmítali jednotu s českým národem, neboť historicky nebyli jeho součástí a prošli odlišným vývojem, který vytvoření jednoty neumožňoval. Aby se zamezilo potenciální krizi, našly obě strany kompromisní řešení. Místo pomlčky nebo jednoho slova byl přijat název Česká a Slovenská Federativní Republika, který obsahoval jak odděleně psané národy, tak i slovo zdůrazňující federativní uspořádání. Státní znak byl upraven tak, aby na něm oba státní znaky měly rovnocenné postavení.⁴⁷

Mnohem větší problém ale představovalo rozdělení kompetencí mezi federální vládou a vládami oběma republik. Slovenská strana jako větší zastávce federativního uspořádání požadovala pro republikové vlády rozsáhlejší kompetence. Šlo také o snahu zamezit podobnému vývoji centralismu, jaký panoval za bývalého režimu, kde byly národní orgány v podstatě jen formalitou. Kompromisu bylo dosaženo až po roce vyjednávání a výsledkem bylo částečné oslabení federální vlády, která si však zachovala svou svrchovanost. Některé otázky nicméně zůstaly nedořešeny.⁴⁸

Třetí bod střetu mezi národy byla tvorba ústavy. Spory se týkaly mnoha bodů, ale nejzávažnějším bylo opět státní uspořádání, tedy vztah mezi národy. Především šlo o to, zda by měla existovat pouze jedna společná ústava nebo hned tři – jedna společná federativní a zbylé dvě každá pro jednu republiku. Tyto spory se nepodařilo uspokojivě vyřešit do nadcházejících voleb, v nichž pak hrály významnou roli. Výsledky voleb v červnu roku 1992 ukázaly, že se obě země politicky ubírají jinými směry a hledání společné cesty by bylo velmi obtížné.⁴⁹

Právě tyto volby se *de facto* staly počátečním bodem procesu vedoucího k rozdělení Československa. Představitelé vítězných stran Hnutí za demokratické Slovensko a Občanské

⁴⁷ Ibid., 320.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Pitorák, Stručný přehled dejín území ČSR, 25.

demokratické strany, Vladimír Mečiar a Václav Klaus, již neprojeví větší snahy o reformu federace – dohoda o ní se koneckonců po řadě neúspěšných pokusů zdála nemožná – ale prakticky ihned začali jednat o rozdělení státu. O zániku Československa bylo definitivně rozhodnuto ústavním zákonem o zániku ČSFR přijatým 25. listopadu 1992. Většina veřejnosti s tímto postupem nicméně nesouhlasila a požadovala minimálně uspořádání referenda, v němž by se bylo možné vyslovit se pro tento krok nebo jej odmítnout.⁵⁰

2.1.2 Příčiny rozpadu Československa

K rozpadu společného československého státu přispělo bezesporu několik faktorů, z nichž je řada navzájem propojená. Mezi hlavními příčinami lze jmenovat rozdílný historický vývoj obou národů, díky němuž nedošlo nikdy k utvoření jednoho celistvého národa a přetrvaly ambice Slováků na samostatnost, diametrálně odlišný pohled na státoprávní uspořádání Československa, politické a ekonomické rozdíly a především rozhodnutí zvolených politických osobností.

- **Rozdílná historie**

Ačkoliv se národy Čechů a Slováků v několika bodech vývoje významně protuly, po značnou část své existence se vyvíjely odděleně a vytvořily se v nich různé náboženské, kulturní, politické i ekonomické hodnoty. V zemích sice existovala idea čechoslovakismu, nikdy se však doopravdy neuchytila. Po konci první republiky, za níž byl čechoslovakismus oficiální doktrínou státu, jeho zastánců začalo rapidně ubývat, a to především na slovenské straně. Blízkost jazyků nestačila jako dostatečné pojivo a odlišný vývoj obou národů v různých zemích neumožnil totožný pohled na propojení Čechů a Slováků. Slováci odmítali úplné spojení v československý národ, neboť toužili po autonomii vlastního národa, který

⁵⁰ Zdeněk Veselý, *Česko-slovenské vztahy (Dokumenty)* (Praha: VŠE v Praze, 2001), 253.

doopravdy nikdy neměli. Se vznikem Československa jako takového sice souhlasili, ale žádali jasné ukotvení samostatnosti slovenského národa, který by měl rovné postavení s národem českým.

Alespoň částečná autonomie se pro Slováky stala hlavní cílem ve chvíli, kdy byli zklamáni fungováním společného státu. Nešlo jen o problematické funkční uspořádání státu, Slovenský národ pociťoval od samotných počátků společného soužití jistý asimilační tlak z české strany, který byl způsoben početní, ekonomickou a po jistou dobu i kulturní převahou Čechů. Počinání Čechů Slováci často interpretovali jako snahu o čechocentrismus a ponížení slovenského významu. Toto smýšlení navíc ovlivnil vývoj země, především totalitní režim. Slovenský národ tak pociťoval „méněcennost a ambivalenci“ vůči Čechům, což vedlo k vytvoření stereotypu českého národa jako expanzivního a nadřazeného.⁵¹

- **Názor na státoprávní uspořádání**

Slovenský národ nebyl již dlouhou dobu před rozdělením spokojený s asymetrií státního uspořádání. V reakci na pociťovaný pragocentrismus si sice Slováci vydobyli zřízení federace a slovenských národních orgánů, jejich moc však byla dlouhou dobu omezována komunisty, a jelikož Češi svůj národní orgán neměli a řídili se jen celostátními orgány, bylo toto uspořádání a rozdělování kompetencí problematické. Slováci proto toužili po plnohodnotné federaci a opravdové autonomii ve všech ohledech, což vyvolalo řadu sporů týkajících se názvu státu, státního znaku a především počtu ústav.

- **Politické a ekonomické rozdíly**

Ve volbách v roce 1992 se jednoznačně projevila odlišná politická kultura obou národů a odlišné směřování zemí. Výsledky voleb byly tak rozdílné, že stranický systém Československa nemohl nadále dobře fungovat a *de facto* došlo k jeho rozkladu na český

⁵¹ Petr Příhoda, Sociálně-psychologické aspekty soužití Čechů a Slováků, in *Rozloučení s Československem*, eds. R. Kipke & K. Vodička (Praha: Český spisovatel, 1993), 35–6.

a slovenský autonomní stranický systém. Tyto výsledky byly spojeny mimo jiné i s probíhajícími hospodářskými reformami a přechodem k tržní ekonomice, jejichž dopadu se slovenský národ vzhledem k odlišné ekonomické a hospodářské situaci obával. Slovenský průmysl byl jednoznačně na nižší úrovni a prováděné reformy na něj měly mnohem bolestivější dopad, což vedlo k růstu nezaměstnanosti a poklesu HDP. V očích slovenského národa byli za tento vývoj zodpovědní Češi, kteří byli iniciátory reformy i jejich tvůrci. Zatímco tedy Češi v těchto reformách toužili pokračovat, slovenský národ se i v této oblasti začal dožadovat autonomie, což se promítlo do již zmíněných voleb.⁵²

- **Rozhodnutí politických elit**

Dismembrace československého státu byla zcela jistě rovněž zapříčiněna počínáním politických elit na obou stranách. V první řadě je potřeba zmínit již neschopnost obou stran dohodnout se na společném řešení funkčního státoprávního uspořádání ještě před volbami v roce 1992. Hlavní roli však hrály elity vzešlé právě z těchto voleb, a to především Vladimír Mečiar a jeho strana Hnutí za demokratické Slovensko. HZDS podniklo několik zásadních kroků, mezi nimiž bylo zabránění znovuzvolení Václava Havla, který byl významnou osobou spojující oba národy, vydání deklarace o svrchovanosti Slovenské republiky ještě v červenci 1992 a schválení nové slovenské ústavy Slovenskou národní radou, ačkoliv stále platila ústava federální.⁵³ V jednáních s Občanskou demokratickou stranou pak HZDS požadovala pro Slovensko prakticky plnou suverenitu, čemuž česká strana nebyla schopná zabránit.⁵⁴

⁵² Karel Vodička, Příčiny rozdělení: shrnující analýza po deseti letech, in Dělení Československa: deset let poté, (ed.) K. Vodička (Praha: Volvox Globator, 2003), 206–7.

⁵³ Kipke & Vodička, *Rozloučení s Československem*, 13.

⁵⁴ Vodička, Příčiny rozdělení: shrnující analýza po deseti letech, 207.

2.2 Mediální obraz

Mediálním obrazem se rozumí celkový obraz, který o nějakém tématu vytváří média. Může se přitom jednat o obraz záměrně stylizovaný do určité podoby, nebo předem neplánované konečné vyznění mediálního obsahu. Podle Jaromíra Volka lze mediální obraz definovat jako jakýsi symbol, tedy zjednodušenou verzi, událostí, objektů či osob, z nichž se namísto jejich komplexních verzí stávají takové verze, které mají jen médiu vybrané vlastnosti a rysy. Do těchto symbolů se pak „promítají představy, postoje, názory a zkušenosti jejich tvůrců a skrze ně i jejich konzumentů“.⁵⁵ Výsledný obraz má tedy řadu atributů, mezi nimiž hrají důležitou roli individuální zkušenosti. Mediální obraz je často vnímán negativně, a to především díky tomu, že dokáže ovlivňovat a manipulovat publikum a často v divácích podporuje pasivitu a utvrzuje je v jejich předsudcích a stereotypch.⁵⁶

Při tvorbě mediálního obrazu hraje důležitou roli postup zvaný nastolování agendy (*agenda setting*), kterým se rozumí schopnost médií ovlivnit výběrem zpráv to, jak je dané téma pro veřejnost důležité, potažmo která témata jsou důležitá. Média tedy svým výběrem pomáhají nastolit veřejnou agendu. O tom, zda bude danému tématu věnován prostor či ne rozhoduje dvanáct zpravodajských hodnot. Téma pak může být začleněno jak na bázi intenzity jednoho z faktorů, tak na základě kombinace několika z nich.⁵⁷

Mezi tyto hodnoty se řadí frekvence, práh pozornosti, jednoznačnost, význam, souznění, překvapení, kontinuita, variace, vztah k elitním národům, vztah k elitním osobám, personalizace a negativita.⁵⁸ Později byly tyto hodnoty upraveny, aby lépe odpovídaly moderní žurnalistice. Podle nových hodnot média zařazovala témata, která splňovala alespoň jedno z následujících kritérií: mocná elita, celebrity, zábava, překvapení, špatné zprávy, dobré

⁵⁵ Jaromír Volek, Mediální obraz ve volební kampani. Prezidentská volba v médiích jako ritualizované (melo)drama o hledání aristokrata plebejce, in *Média a společnost* (Praha: Fokoláre, Pontes, 2013), 6.

⁵⁶ Irena Reifová a kol., *Slovník mediální komunikace* (Praha: Portál, 2004), 170.

⁵⁷ Maxwell E. McCombs & Donald L. Shaw, The Agenda-setting Function of Mass Media, *Public Opinion Quarterly*, 36 (1972): 176–7.

⁵⁸ Jan Jiráček & Barbara Köpplová, *Masová média* (Praha: Portál, 2009), 77–8.

zprávy, význam, relevance, kontinuita a vhodnost pro agendu zpráv.⁵⁹ Kromě zpravodajských hodnot je pro volbu tématu, jímž se budou média zabývat, nicméně důležitý také druh média.

V tomto ohledu se dá předpokládat, že bude zánik Československa populárním tématem, jelikož splňuje řadu kritérií. Je to populární událost relevantní pro celou společnost, v níž hrají důležitou roli mocné elity a která může představovat špatné i dobré zprávy v závislosti na člověku, málokoho však nechává naprosto chladným. Splňuje také kritérium kontinuity, neboť se jeho problematika a témata s ním spojená budou řešit ještě dlouhou dobu, a to i po samotném rozdělení.

S nastolováním agendy souvisí další koncept, a to teorie zvýraznění (*priming*), která je někdy považována přímo za jeho součást. Tato teorie vychází z toho, že obsah médií má jistý dočasný účinek na to, jak publikum zpracovává podněty. Když lidé něco čtou, vidí nebo slyší, dochází u nich automaticky a podvědomě ke krátkodobé aktivaci jiných idejí a myšlenek s podobným významem. To, co člověku média předají, tak může později ovlivňovat jeho způsob vnímání podobného podnětu či jeho chování s ním spojené. Může tak mezi publikem typicky dojít k aktivaci stereotypů.⁶⁰

Posledním a možná nejdůležitějším aspektem tvorby mediálního obrazu je teorie rámování (*framing*). Nastolování agendy sice rozhoduje o tom, do jaké míry je téma pro společnost důležité a *priming* zase může ovlivnit krátkodobé jednání a smyšlení čtenářů na dané či blízké téma, rámování však rozhoduje o celkovém vyznění jednotlivých témat a jeho prostřednictvím jsou členové publika instruováni, jak je vnímat.⁶¹ Dochází při něm k výběru jednoho z mnoha možných úhlů pohledu a zdůraznění vybraných rysů tématu, zatímco jiné

⁵⁹ Tony Harcup & Deidre O'neill, What is news? Galtung and Ruge revisited, *Journalism studies*, 2 (2001), 287–8.

⁶⁰ Shanto Iyengar & Donald R. Kinder, *News that matters: Television and American opinion* (Chicago: University of Chicago Press, 1987), 63.

⁶¹ Jiráček & Köpplová, *Masová média*, 181.

jsou upozaděny.⁶² Média tak mohou prostřednictvím rámování ovlivňovat názor a reakci publika na dané téma, protože diváky, čtenáře či posluchače přimějí zaměřit se na to, co je zvýrazněno, a odpoutají jejich pozornost od jiných aspektů tématu.⁶³

Z výše zmíněných termínů nastolování agendy, teorie zvýraznění a teorie rámování pak vychází komplexní teorie druhého stupně nastolování agendy (*second-level agenda setting*), která na rozdíl od prvního stupně neklade důraz jen na důležitost témat, ale také na to, jak jsou daná témata vyobrazena a do jakých rámců jsou zasazena. Není tedy důležité jen to, co se říká, ale také to, jakým způsobem se to říká. Hovoří se o agendě atributů (*agenda of attributes*) – rámců a kontextů daných témat – a při její analýze typicky dochází ke kvalitativní analýze obsahů zpráv.⁶⁴

Nejsou to však jen média, kdo ovlivňuje publikum. Výzkumy poukazují na to, že vztah veřejnosti a médií a je komplikovanější a ne zcela jednostranný. Média vychází z toho, že se snaží udržet si svou čtenářskou základnu, a proto často volí taková témata, o kterých ví, že o ně budou mít jejich čtenáři zájem, a tvoří o nich takový obraz, který alespoň částečně odpovídá pohledu jejich čtenářů.⁶⁵ Média tedy do jisté míry „odrážejí společnost“⁶⁶ a my můžeme prostřednictvím zkoumání mediálních obsahů nahlédnout do této společnosti a analyzovat ji.⁶⁷

⁶² Robert. M. Entman, Framing: Towards clarification of a fractured paradigm, *Journal of Communication*, 43 (1993): 181.

⁶³ Ibid., 54.

⁶⁴ Markéta Škodová a kol., *Agenda-setting: teoretické přístupy* (Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008), 23.

⁶⁵ Heaven Crawley & Danny Sriskandarajah, in *Seeking Scapegoats: the Coverage of Asylum in the UK* (London: Institute of Public Policy Research, 2005), 3.

⁶⁶ Martin Conboy, *The Language of Newspapers: Socio-Historical Perspectives* (London and New York: Continuum, 2010), 4.

⁶⁷ Birgitta Höijer, The discourse of global compassion: the audience and media reporting of human suffering, *Media Culture & Society*, 26 (2004): 514.

2.3 Česká a slovenská žurnalistika

2.3.1 Druh médií

Podoba vytvářeného obrazu do značné míry závisí na druhu zkoumaného média. V našem případě se jedná o tištěná periodika, konkrétně deníky. Mezi těmi tradičně poznáme dvě hlavní skupiny, a to seriózní noviny a bulvární tisk. Ve skutečnosti tyto dva termíny nepředstavují jediné možnosti a jsou spíše jakýmiisi body na škále. Existují tak noviny, které se téměř zcela soustředí na seriózní zpravodajství, ale také takové, které své stránky dělí mezi témata typická pro seriózní tisk a bulvárnější témata. Colin Sparks v této souvislosti navrhuje užití pěti kategorií od té nejserióznější po nejvíce tabloidovou – seriózní tisk, semiseriózní tisk, seriózně-populární tisk, stánkový bulvární tisk (*newsstand tabloid press*) a supermarketový bulvární tisk (*supermarket tabloid press*).⁶⁸ Pro účely této práce však bude stěžejní především hlavní rozdělení na seriózní tisk a bulvár.

Seriózní tisk je takový druh tisku, kde obsah tvoří především významná společenská témata a ta jsou také seriózně zpracována, založena na ověřených informacích a často také opřena o názory odborníků. Periodikum tohoto druhu má jistý smysl pro společenskou odpovědnost a ta je zpravidla více nakloněna k tomu mu důvěřovat.⁶⁹ Seriózní tisk se soustředí především na politiku, ekonomiku a jiné významné zprávy ovlivňující svět a společnost. Typickou součástí takovýchto novin jsou analýzy a komentáře, ty jsou však výrazně odděleny od zpráv.⁷⁰

Bulvární tisk se liší jednak fyzickou podobou, a to především rozměry a grafickou úpravou (velké titulky, hodně fotek, kratší články), a jednak, což je důležitější, obsahem. Zajímá se především o osobní emocionální příběhy, které bývají značně subjektivní a jejich vyobrazení je často zveličené a zdramatizované. Toho si lze povšimnout již na velkých

⁶⁸ Colin Sparks, Introduction: The panic over tabloid news, in *Tabloid tales: Global debates over media standards*, eds. C. Sparks & J. Tulloch (Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2000), 14–5.

⁶⁹ Denis McQuail, *Úvod do teorie masové komunikace* (Praha: Portál, 2009), 42.

⁷⁰ Brian McNair, *Sociologie žurnalistiky* (Praha: Portál, 2004), 157.

titulcích s chytlavými dramatickými frázemi. Často se jedná o nejrůznější skandály celebrit, ale také například o příběhy osob zasažených katastrofami. Velká část bulváru bývá věnována i sportu a zábavě, které se samozřejmě v menší míře objevují i v seriózním tisku.⁷¹ Zprávy jsou jen výjimečně objektivní a v takovém případě typicky nejsou nijak odděleny od zbylého obsahu. Politika sice nepatří mezi jejich hlavní témata, bulváry se jí však typicky věnují v důležitých okamžicích, jakými jsou například volby, a díky své popularitě a čtenosti pak mohou hrát významnou úlohu v klíčových událostech země.⁷²

Jiné rozdělení tisku vychází z teorie stranicko-tiskového paralelismu. Podle této teorie nejsou sice média typicky přímo stranická, většinou se však přiklánějí k nějaké politické ideologii, která se pak projevuje i v mediálním obsahu. Ve většině zemí (alespoň co se Evropy týče) se tak v médiích odráží struktura politického systému země. Můžeme tedy najít například levicové, pravicové nebo středo-pravicové deníky.⁷³

V závislosti na tomto dělení lze očekávat, že se v rámci této komparace projeví rozdíly mezi seriózními deníky a bulvárem i mezi levicovými a pravicovými deníky, tyto rozdíly však budou jiného typu. Seriózní tisk se podle předpokladů bude zabývat spíše politickými okolnostmi rozdělení Československa nebo jeho ekonomickými dopady, zatímco bulvární tisk bude spíše popisovat osobní příběhy občanů zasažených rozdělením. Půjde tedy o rozdílné tematické rámce, ale nemusí nutně jít o rozdíl co do kladného či záporného vyznění obsahu. Naopak rozdíly v pozitivitě lze očekávat mezi pravicovými a levicovými deníky, kde by levicové deníky, stejně jako politická levice, měly zaujímat k rozdělení státu negativnější postoj než pravicové deníky.

⁷¹ Sparks, Introduction: The panic over tabloid news, 13–4.

⁷² McQuail, *Úvod do teorie masové komunikace*, 43.

⁷³ Daniel C. Hallin & Paolo Mancini, *Systémy médií v postmoderním světě: Tři modely médií a politiky* (Praha: Portál, 2008), 55.

2.3.2 Vybrané deníky

Za účelem této práce byly k analýze vybrány tři české a tři slovenské deníky, které patřily mezi nejčtenější periodika své doby. Z českých novin se jedná o středo-pravicovou *Mladou frontu DNES*, levicové *Rudé právo* a bulvární deník *Blesk* a ze slovenských deníků o pravicovou *Smenu*, levicovou *Pravdu* a bulvár *Nový Čas*. Zásadní je podobné pokrytí druhů tisku v Česku i na Slovensku, aby celkový obraz rozdělení nebyl ovlivněn rozdílným výběrem zdrojů. Zároveň je zapotřebí přítomnost jak levicových, tak pravicových deníků a jak seriózního tisku, tak bulváru, aby bylo pokryto celé spektrum tisku a bylo možné učinit co nejvíce případů srovnání.

2.3.2.1 *Mladá fronta DNES*

Počátky středo-pravicového periodika známého jako *Mladá fronta DNES* můžeme najít již na konci druhé světové války, kdy byla pražská tiskárna, jež byla dříve známá pro tisk nacistického deníku, obsazena Hnutím mládeže za svobodu, které zde začalo tisknout deník *Mladá fronta* pod nakladatelstvím Mladá fronta. Po zestátnění tiskárny noviny spadaly pod Ústřední výbor Československého svazu mládeže a později pod Ústřední výbor Socialistického svazu mládeže. Od počátku roku 1990 byl deník vydáván opět nakladatelstvím Mladá fronta, které však bylo nadále ovládané Socialistickým svazem mládeže. Téhož roku tedy redaktoři založili společnost M a F a.s., jejímž prostřednictvím začali deník sami vydávat, tentokrát pod názvem *Mladá fronta DNES*. Od roku 1992 deník vydávala nová společnost MaFra a.s. tvořená původní společností založenou redaktory a francouzskou společností Socpresse.⁷⁴ Náklady *Mladé fronty DNES* se na počátku roku

⁷⁴ Josef Benda, *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989 – 2006* (Praha: Karolinum, 2007), 89–95.

1993 pohybovaly kolem 333 000 výtisků a na novinovém trhu tedy obsazovaly třetí příčku těsně za *Rudým právem*.⁷⁵

2.3.2.2 *Rudé právo*

První číslo *Rudého práva*, které bylo periodikem komunistické strany, vyšlo již v roce 1920. Od roku 1948, po sloučení komunistické strany a sociálnědemokratické strany, se *Rudé právo* stalo také nástupcem periodika sociálnědemokratické strany *Práva lidu*.⁷⁶ Po druhé světové válce hrál deník ve společnosti důležitou úlohu, jelikož pomáhal šířit komunistickou propagandu. Změna přišla až s rokem 1989, kdy se šéfredaktorem *Rudého práva* stal Zdeněk Porybný, který nebyl komunistou a zasloužil se o to, aby se deník vzdálil původní komunistické ideologii. Z „deníku KSČ“ se tak stal „levicový list“, jak hlásala titulní strana novin. Porybný se od roku 1991 stal soukromým vydavatelem *Rudého práva*, které později (roku 1995) přejmenoval na *Právo*, aby byl rozchod s komunistickou ideologií ještě zřejmější, své levicové postavení si však deník zachoval dodnes.⁷⁷ Na počátku roku 1993 zaujímalo *Rudé právo* pozici druhého nejčtenějšího deníku s náklady kolem 339 000 výtisků.⁷⁸

2.3.2.3 *Blesk*

Blesk je bulvární deník, jehož první vydání se datuje do roku 1992. Vycházel pod vydavatelstvím Ringier ČSFR a.s. (od roku 1993 Ringier ČR) a byl snahou o nápodobu švýcarských bulvárních novin *Blickem* vydávaných rovněž společností Ringier a německého deníku *Bildem*.⁷⁹ Jako takový se držel švýcarských a německých standardů bulváru a brzy se začal těšit oblibě mezi čtenáři. Jeho obsah se soustředil a stále soustřeďuje téměř výhradně na skandály, život celebrit a zábavu, což by jej podle Sparksova dělení zařadilo nejspíše do

⁷⁵ Náklady 1993, *ABC ČR* [online], 1993 [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.abccr.cz/overovana-data/periodicky-tisk/>

⁷⁶ Petr Bednařík, Jan Jiráček & Barbara Köpplová, *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti* (Praha: Grada, 2011), 158–9

⁷⁷ Benda, *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989-2006*, 95–6.

⁷⁸ Náklady 1993.

⁷⁹ Benda, *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989-2006*, 108.

nejvíce tabloidové kategorie s názvem *supermarket tabloid*, do níž patří deníky s téměř nulovým pokrytím seriózních zpráv, či do o něco mírnější kategorie *newsstand tabloid*, kde bychom našli periodika, která se tématy seriózního tisku zabývají spíše příležitostně, např. v období voleb.⁸⁰ Náklad *Blesku* činil v průměru 412 000 výtisků denně, a byl tak nejčtenějším českým deníkem.⁸¹

2.3.2.4 *Smena*

Smena byla předchůdcem dnešního deníku *SME*. První vydání vyšlo v roce 1948, kdy vznikla jako tiskový orgán Zvazu slovenskej mládeže. Její obsah byl tedy určen převážně mladším čtenářům, jakými byli například studenti, čtenářská základna se nicméně začala brzy rozrůstat.⁸² Koncem roku 1989 deník přešel pod Nadácií detí a mládeže SR a později mělo dojít k jeho privatizaci, která ovšem nakonec neproběhla. Místo toho byl deník ponechán v rukou státu pod akciovou společností Denník Smena, což jej učinilo zranitelným vůči zásahům vládnoucí strany, která na začátku roku 1993 odvolala klíčové osoby v čele novin i nakladatelství. Velká část redaktorů ještě v lednu na protest opustila redakci a založila dodnes vydávaný deník *SME*. *Smena*, která byla roku 1993 privatizována, však byla vydávaná dál, a to až do roku 1995.⁸³ Na přelomu let 1992 a 1993 se náklad deníku pohyboval kolem 115 000 výtisků.⁸⁴

2.3.2.5 *Pravda*

Deník *Pravda* představoval slovenskou alternativu *Rudého práva* a stejně jako jmenovaný deník byla i *Pravda* periodikem komunistické strany. Noviny inspirované ruským komunistickým deníkem *Pravda* vyšly poprvé roku 1920 pod názvem *Pravda chudoby* a měly

⁸⁰ Sparks, Introduction: The panic over tabloid news, 15.

⁸¹ Náklady 1993.

⁸² Andrej Tušer, *Ako sa robia noviny* (Bratislava: Eurokódex, 2010): 32.

⁸³ Rudolf Belan, *Smena, už len ako výročie!?*, *Novelovo.sk* [online], 2012 [cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.noveslovo.sk/node/54915>

⁸⁴ Martin Poláš, *Sme opäť vytlačilo prvé vydanie. Oslavuje 20 rokov*, *Medialne.sk* [online], 2013 [cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z: <http://medialne.etrend.sk/tlac/sme-vytlacilo-svoje-prve-vydanie-znovu-oslavuje-20-rokov.html>

podobu týdeníku. Záhy došlo k přeměně na deník i změně názvu na *Ludový denník* a později na *Slovenské zvesti*. Jako orgán Ústředního výboru Komunistické strany Slovenska hrála *Pravda* významnou roli v šíření vládní ideologie. Po roce 1989 *Pravda* přešla pod nové vlastníky Perex a.s.⁸⁵ Konkrétní čísla nákladu za rok 1992 či 1993 bohužel nejsou dostupné, v roce 1996 se však pohyboval okolo 120 000 výtisků. Oproti letům 1992/1993, kdy byl deník *Pravda* nejčtenějším deníkem, se mělo jednat o relativně mírný pokles.⁸⁶

2.3.2.6 *Nový Čas*

Nový Čas je slovenský bulvární deník vydávaný od roku 1991 inspirovaný rakouským deníkem tohoto typu s názvem *Kronen Zeitung*. V jistém smyslu navazoval na deník *Čas*, který byl vydáván od dob Slovenského národního povstání a bezprostředně po konci druhé světové války sloužil jako orgán demokratické strany.⁸⁷ Po převratu v roce 1948 byl *Čas* nahrazen deníkem *Lud* a *Čas* se objevil znovu až po roce 1989, když byla obnovena demokratická strana. *Času* se však mezi čtenáři příliš nedařilo, a tak došlo roku 1991 k jeho odkoupení rakouskou společností, která jej přejmenoval na *Nový Čas* a začala do něj po vzoru svých rakouských periodik zanášet bulvární prvky. Od roku 1992 vycházel *Nový Čas* pod záštitou německého vydavatelství Grüner und Jahr.⁸⁸

Ať už to bylo postupným přidáváním bulvárnosti do již existujícího periodika či mírnějším bulvárním vzorem, *Nový Čas* z let 1992 a 1993 by se podle Sparksova dělení řadil na škále bulvárnosti zhruba doprostřed. Dal by se označit za seriózně-populární tisk, kde je kromě skandálů, zábavy a sportu prostor i pro seriózní zprávy, jaké můžeme najít v nebulvárním tisku.⁸⁹ Údaje o nákladu z let 1992/1993 bohužel nejsou známé, jeho

⁸⁵ Tušer, *Ako sa robia noviny*, 32.

⁸⁶ Andrej Kolkay, Súvislosti medzi rozvojom médií a reklamného trhu na Slovensku, in *Otázky žurnalistiky*, 4 (1998): 277.

⁸⁷ Danuša Serafinová & Josef Vatrál, *Náčrt dejín slovenskej žurnalistiky* (Ružomberok: Katolícka univerzita, 2005), 158–9.

⁸⁸ Lukáš Kočišek, *Nový Čas má dnes sedemnášť rokov*, *Medialne.sk* [online], 2008 [cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z: <https://medialne.etrend.sk/tlac/novy-cas-ma-dnes-sedemnasť-rokov.html>

⁸⁹ Sparks, Introduction: The panic over tabloid news, 15.

oblíbenost po bulvarizaci však velmi rychle rostla a jeho náklad v roce 1996 (220 000 výtisků) představoval téměř dvojnásobek nákladu *Pravdy*. *Nový Čas* se rychle stal jednoznačně nejčtenějším deníkem na Slovensku.⁹⁰

2.4 Veřejné mínění

2.4.1 Definice

Pojem veřejnost lze interpretovat několika různými způsoby a různí odborníci na tento jev pohlíží z rozdílných úhlů. Pro veřejnost a veřejné mínění v takové podobě, v jaké se objevují v rámci této práce, je důležité vědět, že se jedná o „větší část společnosti (populace), která má zájem o společné dění a řešení problémů“ a která „musí mít schopnost komunikovat a vyjadřovat souhlas či nesouhlas“.⁹¹

V minulosti představovalo veřejné mínění jakousi „kolektivní duši“ či „skupinovou mysl“. S postupem času se pozornost začala obracet k jedinci, a veřejné mínění tak bylo definováno jako „souhrn individuálních soudů“ daného jedince.⁹² Dnes jej chápeme jako názory jednotlivých členů společnosti na veřejná témata stejně jako jistý kolektivní konsenzus ve společnosti dosažený diskuzí mezi jednotlivými členy.⁹³ Většinou nejde o prosté racionální závěry – veřejné mínění je subjektivně zabarveno nejrůznějšími vlivy působícími jak na jednotlivce, tak na společnost. Veřejné mínění se proměňuje na základě doby a společnosti a lze jej cíleně ovlivňovat, a to například prostřednictvím médií nebo veřejných projevů politiků či tzv. *opinion leaderů*, osob ovlivňujících názory většího počtu jedinců.⁹⁴

⁹⁰ Kolkay, Súvislosti medzi rozvojom médií a reklamného trhu na Slovensku, 277.

⁹¹ Lukáš Urban a kol., *Masová komunikace a veřejné mínění* (Praha: Grada, 2011), 125.

⁹² *Ibid.*, 10–1.

⁹³ *Ibid.*, 144–5.

⁹⁴ Jaroslav Kohout, *Veřejné mínění, image a metody public relations* (Praha: Management Press, 1999), 15.

2.4.2 Průzkum veřejného mínění občanů o rozdělení ČSFR

Ačkoliv se názory Čechů a Slováků na státoprávní uspořádání jejich země značně lišily, průzkumy z roku 1992 ukazují, že spíše než o rozdělení státu byl mezi (především slovenskými) občany zájem o jiné uspořádání v rámci jednoho státu. Svědčí o tom fakt, že většina dotázaných byla podle opakovaných průzkumů pro zachování společného státu, a to na straně Čechů i Slováků.⁹⁵ Rozhodně to však neznamenovalo, že by všichni byli spokojeni se stávající situací.

Většina Slováků by podle průzkumů z července 1992⁹⁶ preferovala federaci či konfederaci, pro které se vyslovilo 30 a 27 % dotázaných. Češi zase upřednostňovali zachování stávajícího unitárního státu a vyslovili se pro tuto možnost 38 % (zatímco Slováci jen 14 %), ale jejich druhou nejčastější odpovědí byla rovněž federace s 19 %. Možnost vytvoření dvou nezávislých států by preferovalo 16 % Čechů i Slováků a jednalo se o 3. nejčastější odpověď Slováků a 4. nejčastější odpověď Čechů. Ačkoliv tedy Slováci jednoznačně dávali přednost konfederaci či federaci, byli by raději, kdyby došlo k rozdělení, než aby nadále panovalo stejné unitární státoprávní uspořádání. Češi by zase preferovali rozdělení státu před konfederací, která byla nejméně častou odpovědí s 3 %.

Pozdější průzkum uskutečněný v návaznosti na rozhodnutí o rozdělení státu⁹⁷ ukázal, že došlo k nárůstu zastánců rozdělení státu, ačkoliv se ani tentokrát nejednalo o nadpoloviční většinu. Vzhledem k tomu, že společnost přijala rozhodnutí o rozdělení za víceméně pevně daný vývoj, je možné, že se jednalo z části také o odraz přijetí skutečnosti, že je zánik společného státu nevyhnutelný. V průzkumu byli respondenti dotázáni, jak by hlasovali, pokud by proběhlo referendum o zániku Československa. Konkrétní závěry byly následovné:

⁹⁵ iDNES, Jak se dělilo Československo. Nešlo to až tak hladce, *iDNES.cz* [online], 2008 [cit. 28. 6. 2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/jak-se-delilo-ceskoslovensko-neslo-to-az-tak-hladce.A080111_193149_kavarna_bos

⁹⁶ IVVM, Názory čs. veřejnosti na státoprávní uspořádání a konání referenda (Praha: IVVM, červenec 1992).

⁹⁷ ČTSK, V případném referendu v ČR by převládl názor pro rozdělení ČSFR, *ČTK* [online], 26. 11. 1992 [cit. 28. 6. 2020]. Dostupné z: <https://nibweb.ctk.cz/>

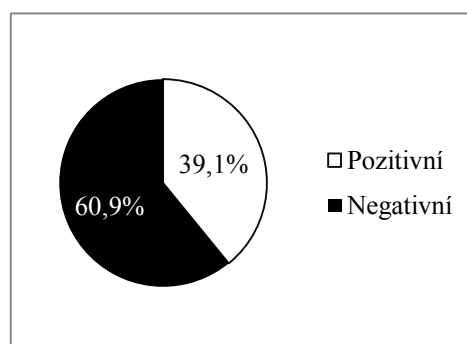
32 % občanů Slovenska by podle průzkumu hlasovalo pro rozdělení a 19 % proti (zbytek zvolil odpověď 'nevím'), zatímco v případě Čechů by 42 % hlasovalo pro rozdělení a 38 % proti. Češi si tedy byli ve svých názorech jistější, než Slováci, zároveň je však mezi oběma tábory menší rozdíl (4 %), a výsledek by tak dost možná byl těsnější než v případě slovenských občanů (kde tvořil rozdíl 13 %).

Bezprostředně po zániku Československa se, jak se zdá, z rozdělení neradovala ani jedna strana. Výzkum z února 1993⁹⁸ ukazuje, že téměř polovina všech dotázaných z obou nově vzniklých států (45 % Čechů a 37 % Slováků) měla za to, že rozdělení neprospělo ani jedné straně, zatímco jen 9 % Čechů a Slováků si myslelo, že rozdělení oběma zemím prospělo. Když byli respondenti dotázáni, zda si myslí, že rozdělení bylo prospěšné pro Českou republiku, odpovědělo pozitivně 25 % ze všech dotázaných, konkrétně 29 % Čechů a 13 % Slováků. Na stejnou otázku týkající se Slovenska odpověděly pozitivně jen 3 % ze všech dotázaných, a to 7 % Slovenských občanů a pouhé 2 % Čechů.

Na začátku roku 1993 byli občané obou zemí rovněž dotázáni, jaké jsou jejich pocity v souvislosti se zánikem společného státu a vznikem vlastního samostatného státu (respektive, zda se jim dané pocity s touto událostí pojí). Občané České republiky odpověděli kladně na obavy, smutek, lítost, ale také naději a úlevu (Tabulka 1)⁹⁹.

Pocit	Ano (%)	Ne (%)	Nevím (%)
Obavy	56	33	11
Smutek	45	40	15
Lítost	43	41	16
Naděje	42	41	17
Úleva	33	52	15
Hanba	23	65	12
Radost	19	63	18
Hrdost	13	69	18

Tabulka 1: Pocity občanů ČR spojené s rozdělením

Graf 1: Pocity občanů ČR souhrn¹⁰⁰

⁹⁸ ČTK, Téměř polovina občanů ČR a SR nesouhlasí s rozpadem ČSFR, ČTK [online], 2. 4. 1993 [cit. 28. 6. 2020]. Dostupné z: <https://ib.ctk.cz/>

⁹⁹ CVVM, Dvacet let poté: Jak česká veřejnost vnímá rozdělení ČSFR? (Praha: CVVM, prosinec 2012).

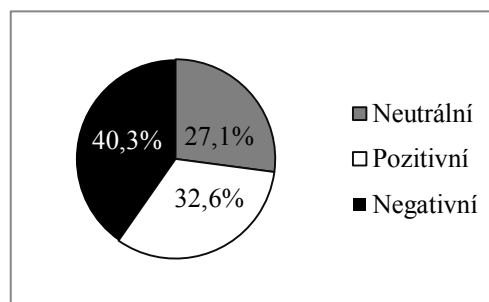
¹⁰⁰ Ibid.

Negativní pocity z rozdělení, jako jsou obavy, smutek, lítost a hanba tedy tvoří 60,9 %, zatímco pozitivní naděje, úleva, radost a hrdost tvoří 39,1 %.

Občané Slovenské republiky dostali v březnu 1993 tutéž otázku, avšak s rozdíly v nabídnutých možnostech. Významné byly především neutrální pocity, které v českém dotazníku chyběly. Nejčastější odpovědí byl stejně jako na české straně rovněž strach, následovaly ho však neutrální rozpaky, které ukazovaly, že značná část obyvatel neví, co si o rozdělení myslet, a na třetím místě figurovala pozitivní naděje (Tabulka 2)¹⁰¹. Celkově figurovaly nejčastěji negativní pocity (strach a smutek), a to v 40,3 %, následovány pozitivními pocity (nadějí a radostí) se 32,6 % a nejméně časté byly pocity neutrální (rozpaky a lhostejnost) s 27,1 %.

Pocit	Ano (%)
Strach	60
Rozpaky	42
Naděje	40
Radost	32
Smutek	29
Lhostejnost	18

Tabulka 2: Pocity občanů SR spojené s rozdělením

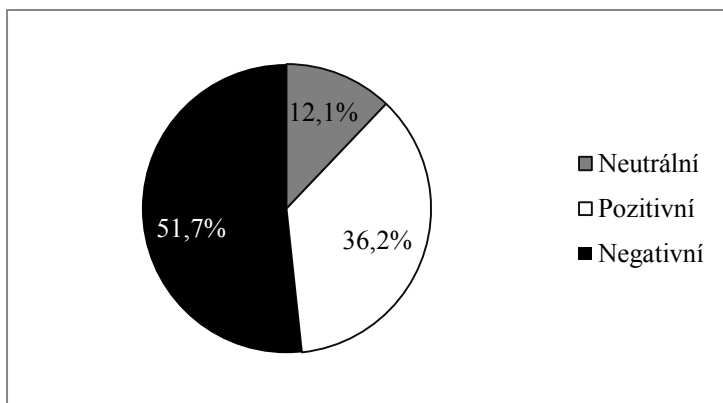

Graf 2: Pocity občanů SR souhrn¹⁰²

Pokud bychom se měli podívat na názory Čechů i Slováků z těchto dvou průzkumů jako na celek (graf 3), pak by byly jednoznačně v převaze negativní pocity s téměř 52 % a následovaly by pozitivními pocity s cca 36 %. Nejméně časté by byly pocity neutrální se zhruba 12 %, což je ale zajisté také dáno tím, že čeští respondenti neměli možnost neutrální odpovědi.

¹⁰¹ Zora Bútorová a kol., Current Problems of Slovaki After the Split of the ČSFR (Bratislava: Centrum pre sociálnu analýzu, 1993).

¹⁰² Ibid.

Graf 3: Pocity občanů ČR + SR souhrn

Zajímavý obrázek poskytují také průzkumy veřejného mínění zaměřené na příčinu rozpadu Československa. V obou zemích jejich výsledek ukázal jednoznačnou převahu názoru, že za rozdělením stojí politická reprezentace zemí – v případě občanů ČR tuto příčinu rozdělení uvedlo 31 % dotázaných a v případě občanů SR 32 % dotázaných. Jako druhou nejčastější možnost vybrali Češi ve 28 % Slováky a jejich požadavek na nacionalismus, zatímco Slováci uvedli jako druhou nejčastější odpověď nefungující nevyvážený stát a pragocentrismus (18 %).¹⁰³

Vzorku občanů byla také v září roku 1992 položena otázka, co očekávají od případného rozdělení Československa. Občané české republiky nejvíce očekávali krátkodobé zhoršení situace (47 %) či dokonce její dlouhodobé zhoršení (24 %) a jen málo z nich se vyslovilo pro usnadnění politického a hospodářského vzestupu jako očekávaného důsledku (17 %). Mezi Slováky byla očekávání ještě horší: nejvíce dotázaných rovněž odpovědělo dočasné (44 %) či trvalé (29 %) zhoršení situace, ale pouhých 12 % věřilo v usnadnění vzestupu Slovenska.¹⁰⁴ I v tomto výzkumu tedy jednoznačně převládly negativní očekávání a negativní pohled na rozdělení republiky.

Výzkum z roku 2004¹⁰⁵ provedený v České republice naznačuje také výrazné rozdíly mezi názory na rozdělení v závislosti na politickou orientaci voličů. 68 % zastánců levice

¹⁰³ Stanislav Hampl & Jan Herzmann, *Názory na rozdělení československé federace* (Praha: IVVM, září 1992).

¹⁰⁴ Stanislav Hampl, *Názor na perspektivy samotného českého a slovenského státu* (Praha: IVVM, říjen 1992).

¹⁰⁵ STEM, *Informace ze společného výzkumu STEM A IVO 12/2004* (Praha: STEM, prosinec 2004).

odpovědělo, že byli v roce 1992 proti rozdělení Československa, zatímco zastánci pravice takto odpověděli jen ve 40 % případů. Příznivci politického středu byli proti rozdělení v 54 % případů.

2.5 Metodologie

2.5.1 Kvantitativní a kvalitativní obsahová analýza

Práce při zkoumání obrazu rozdělení Československa a otázek s ním spojených vychází z kvantitativní obsahové analýzy, čímž se rozumí „systematické rozdělení komunikačního obsahu do kategorií podle pravidel a následn[á] analýz[a] vztahu těchto kategorií za užití statistických metod“.¹⁰⁶ Tento postup umožňuje zredukovat komplexní informace v textech a zaměřit se jen na ty aspekty, které jsou relevantní pro daný výzkum. Navíc je nespornou výhodou možnost podrobit tato data statistické analýze, jejíž výsledky jsou jasně patrné a snadno graficky znázornitelné.¹⁰⁷ Pokud ji použijeme na zkoumání mediálních obsahů, lze se za její pomoci dopátrat obecných znaků zobrazování v daném médiu.¹⁰⁸

Aby mohlo dojít ke kvantitativní analýze, musí však v praxi dojít také k analýze kvalitativní. Jedná se o stanovování daných kategorií relevantních pro pozdější kvantitativní analýzu a především pak samotné zkoumání textů a jejich redukce na ony relevantní informace a následné zařazování do vybraných kategorií. Při takovémto posuzování totiž nelze být zcela objektivní a závěry jsou vždy individuální interpretací textů.¹⁰⁹

V rámci této práce, která zkoumá zobrazení rozdělení Československa prostřednictvím rámování vybraných článků, tak dochází nejprve k využití kvalitativní analýzy při čtení

¹⁰⁶ Daniel Riffe a kol., *Analyzing media message: using quantitative content analysis in research* (Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 1998), 2.

¹⁰⁷ Winfried Schulz a kol., *Analýza obsahu mediálních sdělení* (Praha: Karolinum, 2004), 29.

¹⁰⁸ David Deacon a kol., *Researching communications: a practical guide to methods in media and cultural analysis* (London: Hodder Arnold, 2007), 119.

¹⁰⁹ Kathleen Carley, Coding Choices for Textual Analysis: A Comparison of Content Analysis and Map Analysis, *Sociological Methodology*, 23 (1993), 81.

článků a jejich zařazování do tematických rámců. Následuje kvantitativní analýza, která dokáže za pomoci statistiky objektivně porovnat výsledky mezi jednotlivými deníky a především mezi českými a slovenskými periodiky jako celky. Zároveň na základě poměru výskytu jednotlivých rámců bude možné učinit celkový závěr o obrazu rozdělení Československa.

2.5.2 Data a metodologický postup

Pro účely této práce budou zpracovány články ze dvou období – prvním je období jednoho týdne (7 dní s výjimkou neděle) po přijetí zákona o zániku ČSFR, tedy po 25. listopadu 1992, a druhým je rovněž doba 7 dní (kdy deníky vycházely) rozpínající se těsně před a bezprostředně po samotném rozdělení státu. Konkrétně se jedná o 26. listopad až 3. prosinec 1992 a 31. prosinec 1992 až 9. leden 1993 (nedělní noviny nebyly zkoumány, jelikož se svými tématy často výrazně liší a ne všechny vybrané deníky svou nedělní podobu měly). Tyto časové úseky byly zvoleny, jelikož se jedná o období, kdy se dá očekávat největší pokrytí zkoumaného tématu.

Konkrétní počet zkoumaných výtisků v tomto výzkumu je 78, z toho je 15 výtisků *Mladé fronty DNES* a *Blesku* (které jako jediné ze zkoumaných deníků vyšly i 2. ledna), 14 výtisků *Rudého práva* a *Pravdy*, 12 výtisků *Nového Času* a 8 výtisků *Smeny*. Důvodem nižšího počtu zkoumaných výtisků *Nového Času* a *Smeny* je nedostupnost jejich prvních výtisků z roku 1993, které chybí mezi exempláři českých knihoven i Slovenské národní knihovny. Z deníku *Nový Čas* se podařilo z roku 1993 zajistit pouze výtisky ze 4., 7., 8. a 9. ledna a ze *Smeny* nebyly dostupné žádné výtisky z počátku roku 1993 (dostupné bylo až číslo ze 14. ledna), a tak druhé období pokrývá pouze výtisk z 31. prosince. Rozhodla jsem se nerozšířit období pro *Nový Čas* a *Smenu*, jelikož zájem o rozdělení Československa v pozdějších číslech skutečně utíchal, a tak by takovéto výtisky nebyly pro výzkum vhodné.

Do výzkumu byly zahrnuty plnohodnotné články všech typů, tedy včetně úvah a komentářů, aby byl výsledkem kompletní obraz vytvářený deníky. Jedná se o články hovořící o tématu zániku Československa a vzniku samostatných republik a všech otázek bezprostředně spojených s touto událostí. V praxi jde nejčastěji o články informující o jednáních politiků v této otázce, o reakcích občanů, o krocích nutných k úspěšnému rozdělení a o tom, nakolik úspěšně se tyto kroky daří podniknout.

Vybrané články budou analyzovány a zařazeny do několika kategorií podle jejich tematických rámců. Konkrétní zařazení článků bude zaznamenáno v tabulce v příloze, kde bude možné dohledat všechny zkoumané články. Každý typ rámce bude následně zařazen podle jeho vyznění jako pozitivní (pro rozdělení či chválící postup rozdělení), negativní (proti rozdělení či kritizující rozdělení) nebo neutrální. V závěru pak bude možné vidět celkový obraz rozdělení Československa, ale také rozdíly mezi tímto obrazem i zastoupením jednotlivým rámců v českých a slovenských novinách nebo rozdíly mezi různými druhy periodik. V samotném závěru pak proběhne konfrontace výsledků s výzkumy veřejného mínění provedenými v době rozdělení mezi občany českého i slovenského národa.

3 Analýza

3.1 České deníky

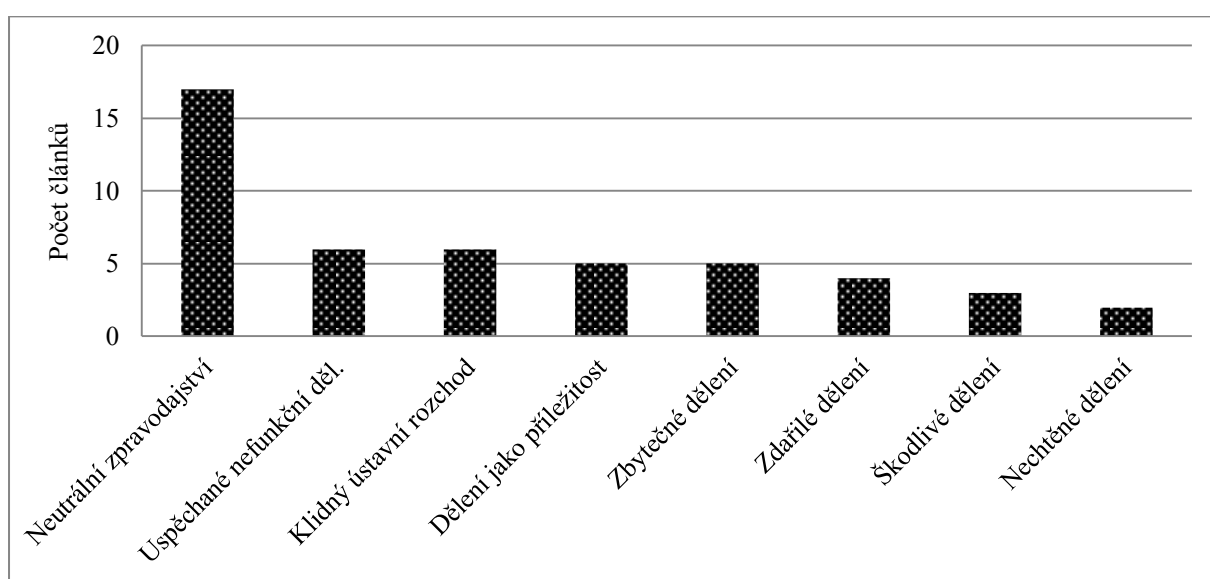
3.1.1 *Mladá fronta DNES*

Za vybrané období vyšlo v rámci 15 zkoumaných čísel deníku *Mladá fronta DNES* 48 článků zabývajících se rozpadem Československa, což bylo největší číslo ze všech deníků. I když vezmeme v úvahu, že *Mladá fronta DNES* patřila mezi deníky s největším počtem zkoumaných čísel, patří tento deník jednoznačně na první místo v rozsahu pokrytí rozdělení Československa s průměrem 3,2 článku na jedno číslo. Pokud porovnáme toto číslo ve dvou zkoumaných obdobích, vidíme, že na přelomu roku dochází k jednoznačnému nárůstu zájmu o toto téma. Zatímco na přelomu listopadu a prosince na jedno číslo připadá v průměru 2,9 článku, v druhém období je to již 3,5 článku.

Zkoumané články byly nejčastěji rámovány (viz graf 4) jako „neutrální zpravodajství“. Pod touto kategorií rozumíme informace, nejčastěji o vládních jednáních a rozhodnutích spojených s rozdělením, které nejsou nikterak pocitově zabarveny. Jedná se nejčastěji o strohé informace sdělující počty hlasujících poslanců, plánované postupy dělení vládního majetku či klíčové termíny. Tento rámeček v praxi zahrnuje všechny neutrální články. Detailnější rozdělení do více rámečků nebylo pro účely tohoto výzkumu žádoucí, jelikož tyto články nejsou právě hlavním bodem zájmu a navíc by se jednalo o nesnadný proces, neboť zmíněné články jen zřídka oplývají významnými rysy, podle nichž by bylo další dělení možné. Článků spadajících pod tento rámeček je v *Mladé frontě DNES* 17, což představuje něco málo přes čtvrtinu všech článků, konkrétně 35,4 %.

O druhé místo se dělí dva rámečky, z nichž je každý zastoupen 6 články, a každý tak představuje 12,5 % z celkového počtu článků na dané téma v deníku. Jedná se o rámeček „klidný ústavní rozchod“ a „uspěchané nefunkční dělení“. První rámeček zahrnuje články

akcentující klidný proces rozdělení – většinou se v nich k rozdělení přistupuje jako k nutnému kroku, jehož průběh však mohl být mnohem problematictější, například neústavní či násilný. Pod druhou kategorií můžeme nalézt články popisující nezdary dělení, kdy nebyly některé akce (například zřízení celnic) dostatečně promyšleny a připraveny, zpravidla z důvodu uspěchanosti celého procesu dělení, a dochází tak k funkčním problémům. Tyto články jsou jednoznačně častější v druhém zkoumaném období bezprostředně po rozdělení, avšak nejsou exklusivní jen pro tento časový úsek.

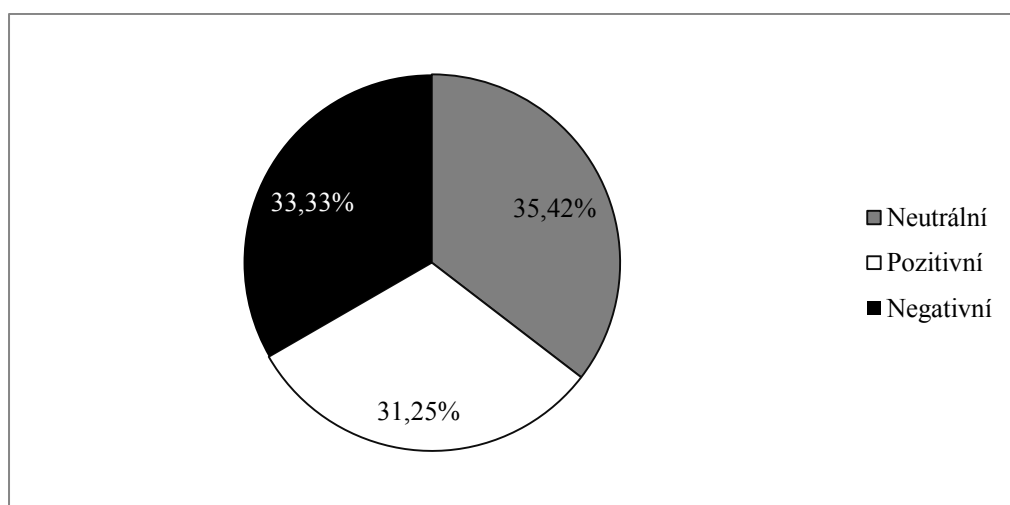

Graf 4: Tematické rámce v deníku Mladá fronta DNES

Na třetím místě opět figurují hned dva rámce. Oba jsou zastoupeny 5 články a tvoří tak každý 10,4 % ze všech zkoumaných článků deníku. Prvním rámcem je „dělení jako příležitost“, který označuje rozdělení státu za nový začátek, zdroj příležitostí a možnost realizovat své ambice. Jelikož se ve více než polovině případů (60 %) tyto články zaměřují na slovenský národ, můžeme vydedukovat, že takovýto názor je patrně bližší Slovákům než Čechům. Druhým rámcem je „zbytečné dělení“, kde najdeme články označující dismembraci Československa za zbytečný krok, kterému se dalo předejít. Hned tři z těchto pěti článků přímo zmiňují mocenské elity jako příčinu rozpadu Československa.

Čtvrté místo patří rámci „zdařilé dělení“, kde je průběh rozdělení chválen a/nebo jsou jeho výsledky považovány za uspokojivé. Jako příklad zde lze jmenovat snadné a úspěšné vypořádání se s problematikou dělení tranzitního plynovodu. Tento rámec je zastoupen 4 články, tedy v 8,3 %. Následuje rámec „škodlivé dělení“, pod který spadá 6,3 % článků, tj. 3 články, a který se soustřeďuje na negativní důsledky dělení, které můžou různým způsobem dlouhodobě zhoršit situaci ve státě. Jedná se o rozlišné důsledky, kdy se jeden článek zabývá pravděpodobným negativním ekonomickým dopadem, druhý autoritářským režimem, který by mohl vzniknout na Slovensku, a třetí politickými dopady, konkrétně vlivem rozdělení na mezinárodní vztahy a pozici států na mezinárodní scéně. Nejméně častým rámcem bylo „nechtěné dělení“ s pouhými 2 zástupci (4,6 %). Pod touto kategorií lze najít články zaměřující se na rozpor mezi přáním obyvatel a rozhodnutím vlády, které jsou v obou těchto případech alespoň částečně založeny na plnohodnotných výzkumech veřejného mínění.

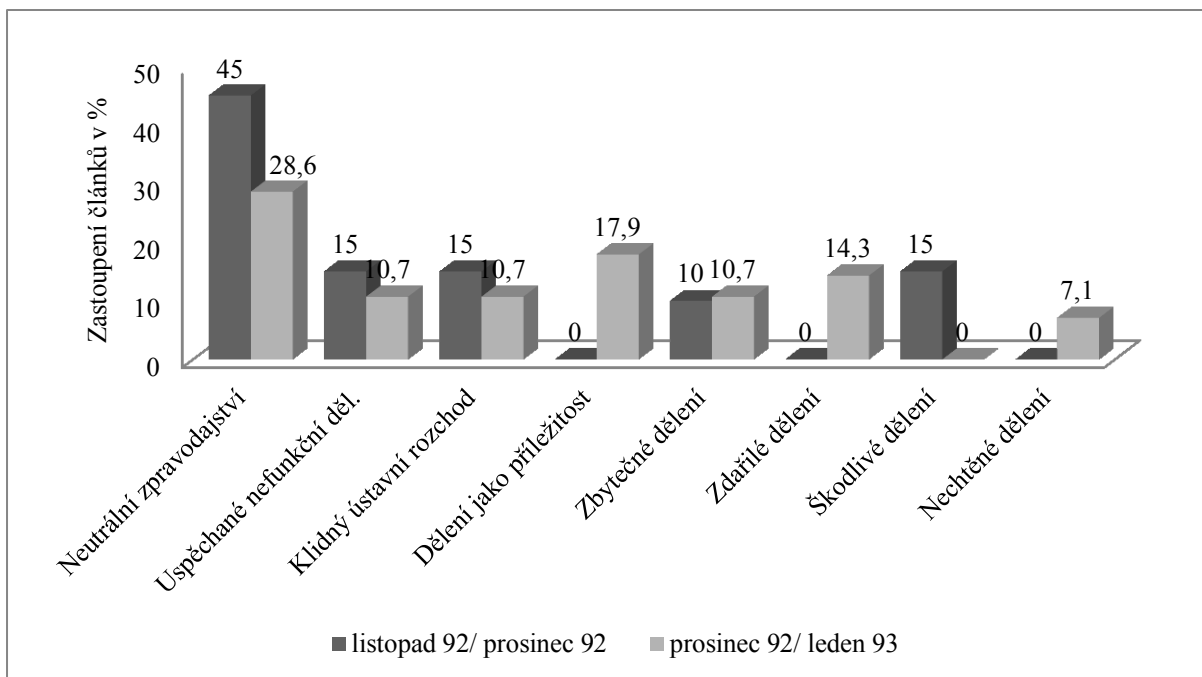
Pokud se podíváme na celkový obraz rozpadu Československa co do positivity/negativity, potažmo schvalování rozpadu a jeho kritiky, nabízí *Mladá fronta DNES* (viz graf 5) velmi vyrovnané zastoupení ve všech třech kategoriích a v důsledku i poměrně neutrální výsledný obraz.

Graf 5: Obraz rozdělení Československa v deníku *Mladá fronta DNES*

Největší je zastoupení neutrálních článků, které jsou všechny shrnuty pod rámcem „neutrální zpravodajství“. Jedná se o 17 článků, které tvoří 35,4 % z celkového množství článků na zkoumané téma zveřejněných v *Mladé frontě DNES* za dané období. Druhou nejčastější kategorií jsou s rozdílem jediného článku negativní články, které tvoří 33,3 % článků. Do této kategorie se řadí rámce „zbytečné dělení“, „uspěchané nefunkční dělení“, „škodlivé dělení“ a „nechtěné dělení“. Nejméně často zastoupenou kategorií jsou pozitivní články, kterých se za danou dobu objevilo 15 (31,3 %), jedná se však o velmi malý odstup s rozdílem jednoho a dvou článků od zbylých svou kategorií. Patří zde rámce „klidný ústavní rozchod“, „dělení jako příležitost“ a „zdařilé dělení“.

Zajímavé je podívat se také na rozdíly mezi prvním a druhým obdobím zkoumání – tedy mezi dobou, kdy se o rozdělení teprve rozhodlo, a dobou, kdy aktivně probíhalo. Největší rozdíl představuje prudký nárůst pozitivních článků, které tvořily v prvním období pouze 15 %, zatímco v druhém jsou zastoupeny nejčastěji a tvoří 42,8 %. Podíl neutrálních a negativních článků samozřejmě na jejich úkor klesá, a to ze 40 a 45 % na 28,6 % v obou případech. Co se týká konkrétních rámců, můžeme na grafu 6 v druhém období najít rámce, které se v prvním nenašly vůbec – jedná se především o pozitivní rámce „dělení jako příležitost“ a „zdařilé dělení“, ale také negativní rámec „nechtěné dělení“. Rámec „škodlivé dělení“ upozorňující na možné dlouhodobé negativní důsledky rozdělení úplně zmizel a zbylé kategorie nezaznamenaly mezi obdobími významné rozdíly.

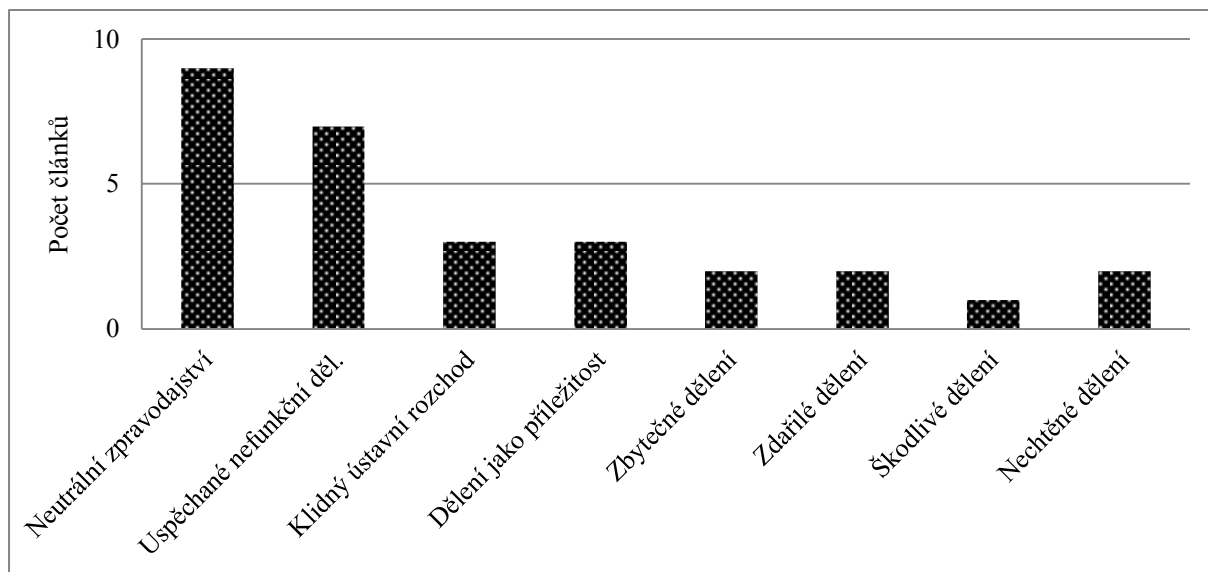

Graf 6: Srovnání tematických rámců v deníku Mladá fronta DNES v prvním a druhém zkoumaném období

3.1.2 Rudé právo

Ve zkoumaném období vyšlo celkem 14 čísel deníku *Rudé právo*, v nichž se problematikou rozpadu Československa zabývalo 29 článků. V průměru tak na jedno číslo připadlo cca 2,1 článku. Druhé zkoumané období zaznamenalo jednoznačně větší pokrytí tématu – zatímco na přelomu listopadu a prosince připadalo na jedno číslo 1,9 článku, na přelomu roku to již bylo 2,3 článku.

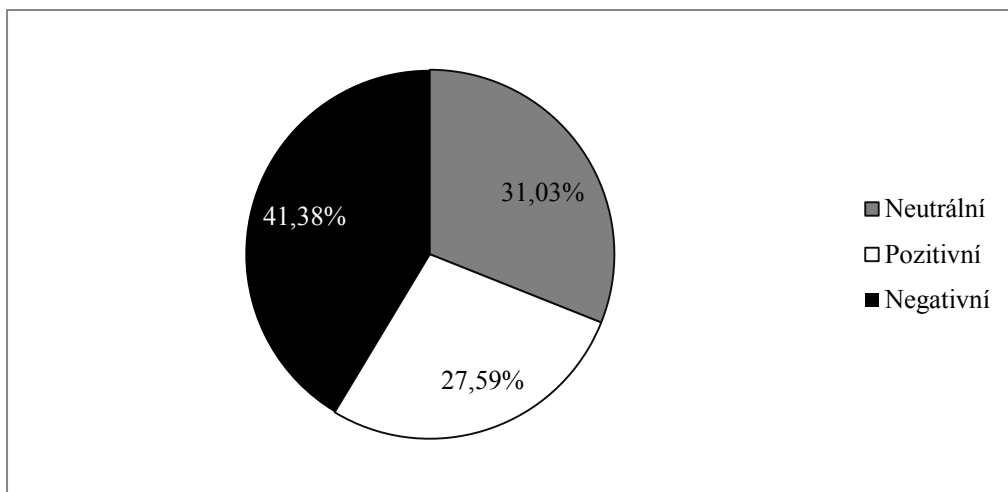
Nejvíce článků bylo rámováno jako „neutrální zpravodajství“, jak je možné vidět na grafu 7. Jedná se tedy o vysoce informativně hutné články bez pozitivního či negativního zabarvení. Za dané období jich bylo 9, což představovalo asi 31 % veškerých článků *Rudého práva* na toto téma. Na druhém místě mezi rámci se s jednoznačnou převahou umístil rámec „uspěchané nefunkční dělení“, pod nějž spadalo 7 článků, tedy 24,1 % z celkového množství zkoumaných článků. Články kritizovaly např. problémy se zřizováním hraničních přechodů, dělení letectva a železnic a na rozdíl od *Mladé fronty DNES* se vyskytovaly v hojném množství již v prvním zkoumaném období.

Graf 7: Tematické rámce v deníku Rudé právo

Relativně časté byly také rámce „klidný ústavní rozchod“ a „dělení jako příležitost“, které byly oba použity třikrát, a tvořily tak v obou případech 10,3 %. Jako „dělení jako příležitost“ jsou ve většině případů rámovány články popisující postoje a pocity slovenského národa. Další rámce byly méně často zastoupeny: „zdařilé dělení“, „zbytečné dělení“ i „nechtěné dělení“ se každé za dané období vyskytly dvakrát (tedy v 6,9 % případů). V rámci „zdařilého dělení“ byly především chváleny česko-slovenské vztahy, které zůstaly nepoškozeny, a ve člancích rámovaných jako „zbytečné dělení“ byly v obou případech explicitně jmenováni političtí představitelé jako iniciátoři rozdělení. Nejméně častý byl rámeček „škodlivé dělení“, který byl zastoupen jen jedním článkem (3,4 %) a týkal se negativního vlivu na mezinárodní postavení nástupnických zemí.

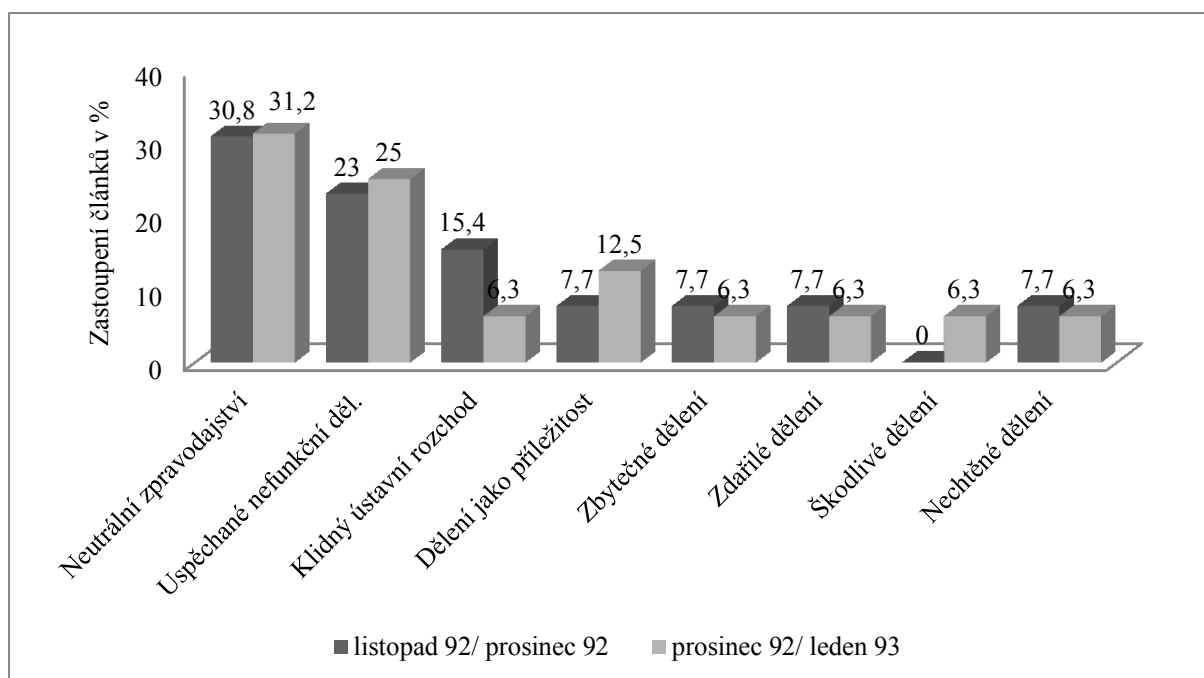
Když se podíváme na celkový obraz (viz graf 8), který články zabývající se zánikem Československa vykreslují, jedná se o obraz převážně negativní. Ve 12 člancích (41,4 %) je rozdělení vykresleno jako uspěchané a tím pádem i problematické a nedotažené, ale také jako něco, čemu se dalo zabránit. Mezi negativními rámci je zastoupen nejčastěji rámeček „uspěchané nefunkční dělení“, ale objevují se také rámce „zbytečné dělení“, „nechtěné dělení“ a „škodlivé dělení“.

Graf 8: Obraz rozdělení Československa v deníku Rudé právo

Na druhém místě se co do počtu výskytů umístily neutrální články spadající pod rámeček „neutrální zpravodajství“, kterých bylo za dané období 9 (31 %), a nejméně byly zastoupeny články pozitivní, ačkoliv jich nebylo výrazně méně než článků neutrálních. Za zkoumané období se v deníku objevilo 8 takovýchto článků (27,6 %) rámovaných nejčastěji jako „klidný ústavní rozchod“ nebo „dělení jako příležitost“, ale také jako „zdařilé dělení“.

Když bychom chtěli porovnat obraz rozpadu ve dvou zkoumaných obdobích, nejzajímavější rozdíl by patrně představoval nárůst negativně rámovaných článků. Zatímco v prvním období tvořily negativní rámce 38,4 % článků, v druhém se jednalo o 43,8 %. Počet pozitivně vyznívajících článků naproti tomu poklesl z 30,8 % na 25 %. Neutrálně rámované články tvořily v obou obdobích přibližně stejné procento – v prvním období se jednalo o 30,8 % a v druhém o 31,2 %. Pokud by nás zajímaly konkrétní rámce, na grafu 9 je vidět i jejich vývoj. Rozdíly mezi zastoupením rámců v obou obdobích jsou většinou zanedbatelné – za zmínku by mohl stát jen významný pokles podílu rámce „klidný ústavní rozchod“ a přírůstek v podobě rámce „škodlivé dělení“, který byl jediným novým rámcem v druhém období. Žádný rámeček od prvního do druhého zkoumaného období zcela nevymizel.

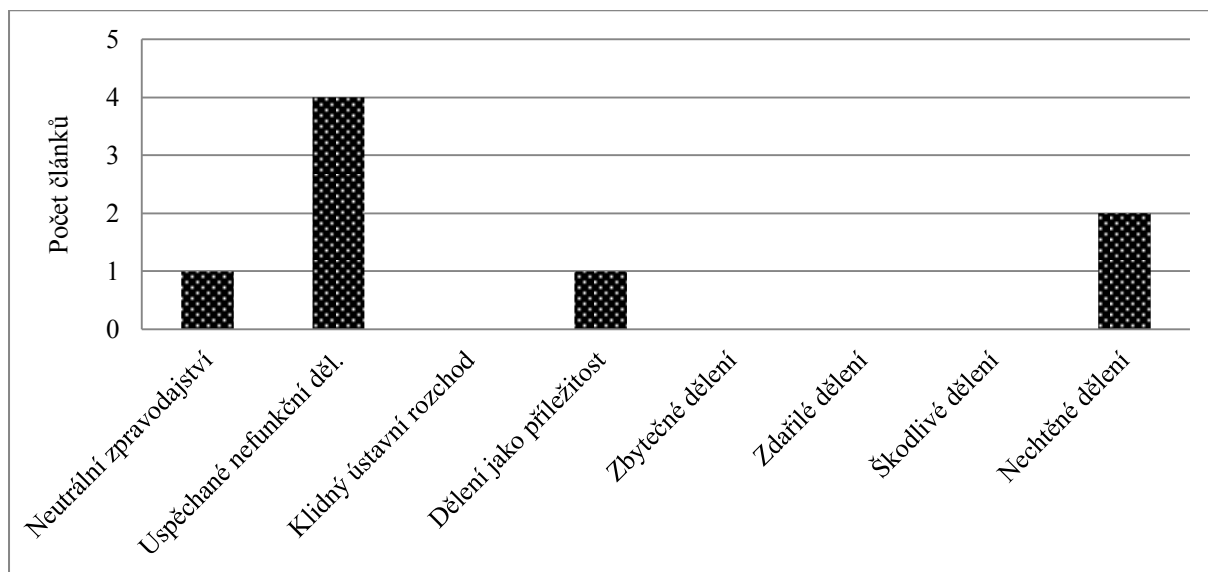
Graf 9: Srovnání tematických rámců v deníku Rudé právo v prvním a druhém zkoumaném období

3.1.3 Blesk

Posledním ze zkoumaných českých deníků je bulvární *Blesk*, kterého vyšlo za zkoumané období 15 čísel, avšak článků týkajících se rozdělení Československa se za ony dva týdny objevilo jen 8. V průměru tedy na jedno číslo *Blesku* připadá pouhého 0,5 článku, což je jednoznačně nejnižší číslo ze všech zkoumaných deníků. Ještě nižší je v prvním zkoumaném období, kdy na jedno číslo připadlo v průměru 0,3 článku. Na přelomu roku to bylo číslo o něco vyšší, a to 0,8.

Rámování článků o rozpadu Československa je v *Blesku* poměrně jednotvárné. Objevují se jen 4 rámce, z toho jen dva jsou zastoupeny více než jednou. Prvním z nich je jednoznačně nejčastější rámeček „uspěchané nefunkční dělení“, jehož 4 články tvoří celých 50 % obsahu na zkoumané téma. Cílem kritiky jsou především hranice a celnice na nich, které jsou zaměřeny v 75 % případů, zatímco zbylých 25 % řeší neschopnost úspěšně rozdělit železnici. Druhým nejčastějším rámcem je „nechtěné dělení“ se 2 články, které představují

25 % ze všech zkoumaných článků *Blesku*. V jednom případě se jedná o reakci na výzkum veřejného mínění, zatímco druhý vychází z osobních příběhů občanů.

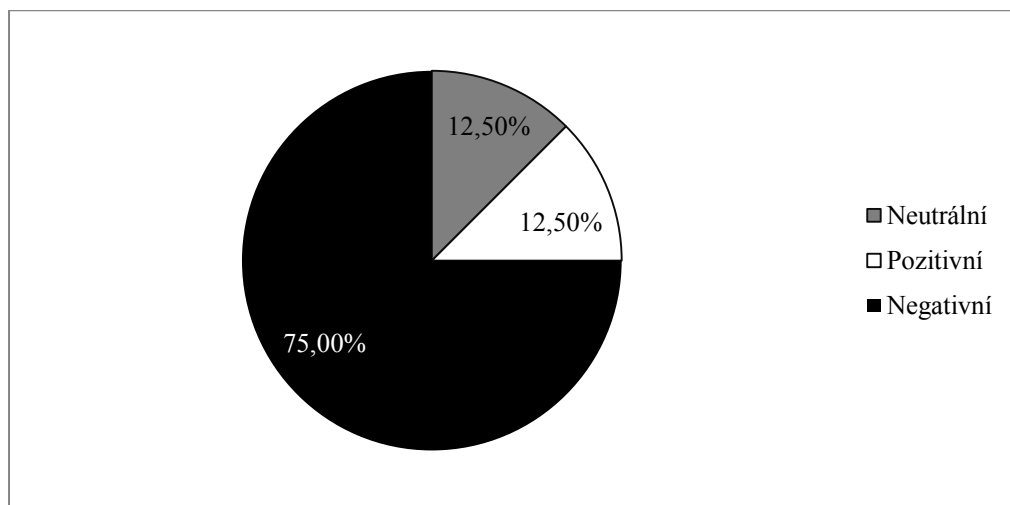

Graf 10: Tematické rámce v deníku *Blesk*

Zbylé dva rámce přítomné v deníku *Blesk* jsou zastoupeny jedním příkladem, a každý tak tvoří 12,5 % zkoumaných článků. Jedná se o rámce „neutrální zpravodajství“ a „dělení jako příležitost“. Článek zařazený do „neutrálního zpravodajství“ je zde zařazen jen velmi volně, neboť se jedná o neutrálně vyznívající článek, nikoliv však o strohé a věcné zpravodajství. Článek „Vlaky pojedou dál i na Slovensko“ je osobním příběhem člověka pracujícího na železnici, ze kterého číší lhostejnost k dělení Československa. Rámec „lhostejnost k dělení“ by tak byl pro takovýto článek nejvhodnější, jelikož se však jedná o jediný exemplář tohoto druhu napříč všemi deníky, rozhodla jsem se jej přiřadit spolu s ostatními neutrálními články do kategorie „neutrální zpravodajství“. Článek s rámcem „dělení jako příležitost“ píše o slovenském národu oslavujícím novoroční rozdělení státu a vítajícím novou lepší éru země.

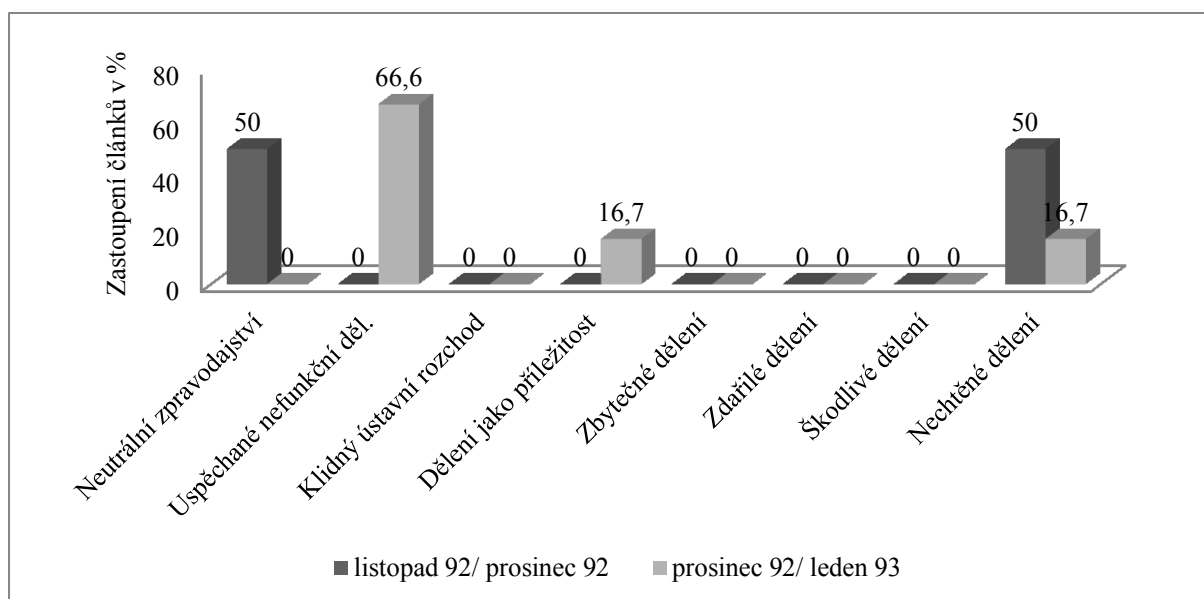
Pokud se podíváme na celkový obraz tvořený deníkem *Blesk* (graf 11), je jednoznačně negativní, a to ze 75 %. Mezi negativní rámce patří nejpopulárnější „uspěchané nefunkční dělení“ i druhý nejužívanější rámeček „nechtěné dělení“. Stejně procento pak patří zastoupení

pozitivních a neutrálních článků (12,5 %), které jsou zastoupeny rámci „dělení jako příležitost“ a „neutrální zpravodajství“.

Graf 11: Obraz rozdělení Československa v deníku Blesk

Vzhledem k nízkému počtu článků zabývajících se rozpadem Československa je porovnání obou zkoumaných období problematické, ale přesto se o něj pokusíme. První skutečností hodnou povšimnutí je samotný prudký nárůst článků na toto téma ve druhém období. Zatímco po přijetí zákona rozhodujícího o rozdělení se *Blesk* tímto tématem téměř nezabýval a na jeho stránkách se daly najít pouze 2 články, za druhé období to již byl trojnásobek, tedy 6 článků. Podíl negativně rámovaných článků stoupl z 50 % na 83,3 %; stejně tak stouply pozitivní články z 0 na 16,7 %, zatímco neutrální články klesly z 50 % na 0. Když se podíváme na konkrétní rámce na grafu 12, můžeme vidět, že „nechtěné dělení“ je jediným rámcem vyskytujícím se v obou zkoumaných obdobích. Nejpopulárnější rámeček „uspěchané nefunkční dělení“ se zase objevuje pouze v druhém období, což je však bezpochyby dáno malým množstvím relevantních článků v období prvním.

Graf 12: Srovnání tematických rámců v deníku Blesk v prvním a druhém zkoumaném období

3.2 Slovenské deníky

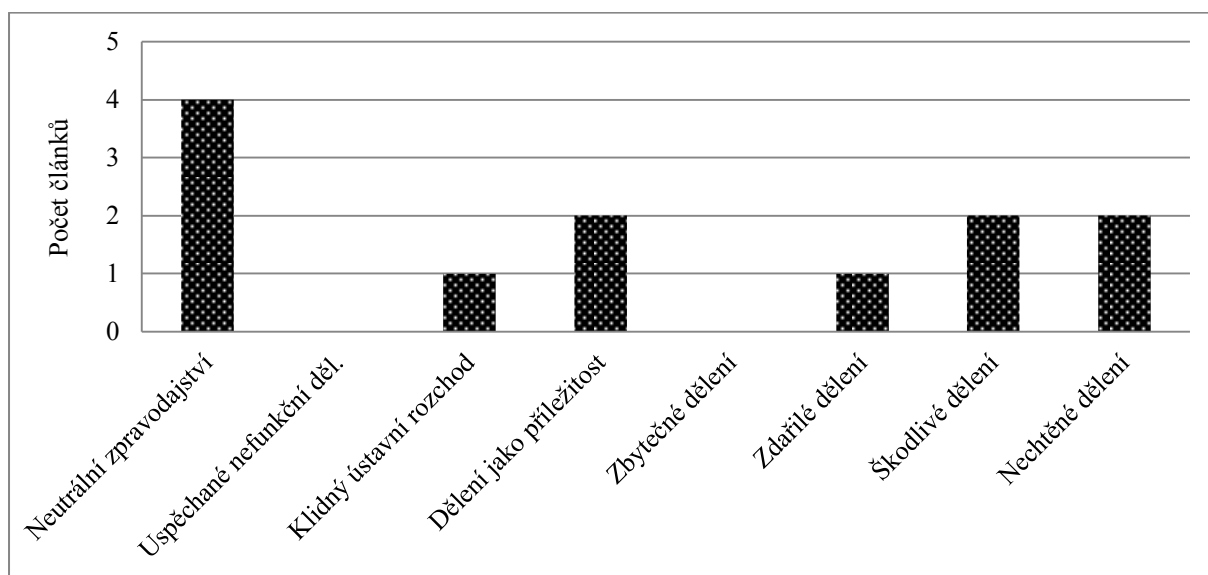
3.2.1 *Smena*

Z deníku *Smena* bylo ve zkoumaném období dostupných pouhých 8 čísel, na jejichž stránkách se za tu dobu objevilo 12 článků na téma rozdělení Československa. Na jedno číslo tak připadá přibližně 1,5 článku. Co se týče rozdílu mezi prvním a druhým zkoumaným obdobím, dochází k prudkému nárůstu průměrného počtu článků na číslo, a to z 1 článku na číslo na 5, tento údaj je však bezesporu zkreslený faktem, že z druhého období je k dispozici pouze jediné číslo, které se významně zabývalo otázkou rozdělení.

Když články roztřídíme podle jejich tematických rámců, zjistíme, že žádný z nich nemá nad ostatními významnou převahu (viz graf 13). Nejčastěji se objevuje rámec „neutrální zpravodajství“, a to u 4 článků, tedy 33,3 %. Jedná se o informačně nabitě články popisující přesný průběh hlasování o zániku Československa nebo plánované postupy zřízení celnic a dělení velvyslanectví včetně časových plánů.

O druhé místo se dělí hned tři rámce, které jsou zastoupeny pokaždé dvěma exempláři, a představují tak každý 16,7 % z celkového obsahu týkajícího se zkoumaného tématu. Jedná

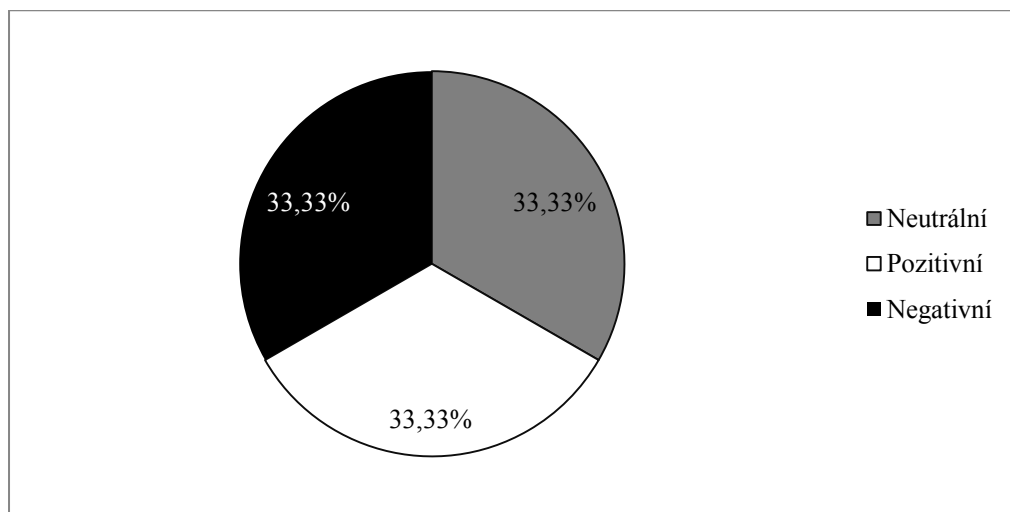
se o rámce „dělení jako příležitost“, „škodlivé dělení“ a „nechtěné dělení“. Články spadající do prvního rámce vykreslují rozdělení jako nový začátek lepší éry slovenského národa, kdy se Slováci budou moci svobodně realizovat. Oba články rámované jako „škodlivé dělení“ varují před možným dopadem na demokratický režim na Slovensku a nebezpečím vzniku autoritářského státu. A konečně články s rámcem „nechtěné dělení“ popisují obecnou nelibost společnosti s rozdělením, přičemž se jeden zaměřuje exkluzivně na názory českého národa, potažmo Pražanů, a druhý navíc vyjadřuje názor, že o rozdělení stály především politické elity. Ze zbylých článků byl jeden zarámován jako „klidný ústavní rozchod“ a jeden jako „zdařilé dělení“. Každý z rámců tak tvořil 8,3 %.

Graf 13: Tematické rámce v deníku Smena

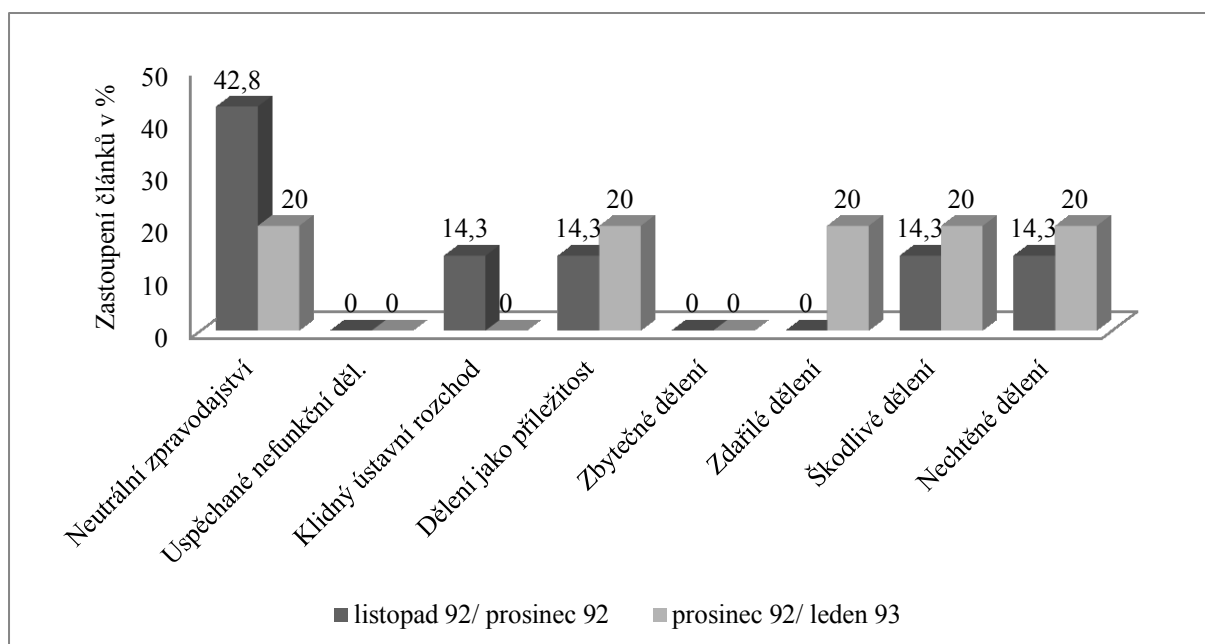
Pokud se podíváme na celkový obraz vytvářený deníkem *Smena* (graf 14), je tento obraz mimořádně vyvážený. Články rámované neutrálně („neutrální zpravodajství“), pozitivně („dělení jako příležitost“, „klidný ústavní rozchod“ a „zdařilé dělení“) i negativně („škodlivé dělení“ a „nechtěné dělení“) vždy tvoří jednu třetinu celkového množství článků, a vytváří tak relativně neutrální obraz. Nejedná se o obraz tvořený převážně věcnými neutrálními informacemi, ale o obraz komplexní, z něhož vyplývá, že rozpad Československa

je komplikovanou událostí s mnoha úhly pohledu, na kterou lze pohlížet stejně tak negativně, jako pozitivně.

Graf 14: Obraz rozdělení Československa v deníku Smena

Zkoumání rozdílů mezi oběma obdobími je nesnadné vzhledem k nedostupnosti výtisků z počátku roku 1993, rozsáhlé pokrytí tématu rozdělení státu v silvestrovském čísle *Smeny* nám však dovoluje se o to pokusit. Počet článků věnujících se této problematice 31. 12. 1993 byl 5, což se blíží počtu článků na toto téma za celý týden 26. 11. – 3. 12. 1992, kterých bylo 7. Od přelomu listopadu a prosince do konce roku došlo v deníku k poklesu neutrálních článků ze 42,8 na 20 %. Naopak narostl podíl pozitivních i negativních článků, jejichž procento stoupl v obou případech z 28,6 na 40 %. Vyrovnaný podíl pozitivních a negativních článků v obou časových úsecích ukazuje, že byl celkový obraz vyvážený v obou zkoumaných obdobích. Když bychom se podívali na graf 15 srovnávající zastoupení jednotlivých rámců, zaujme nás především výrazný pokles podílu rámce „neutrální zpravodajství“. Za pozornost také stojí fakt, že rámec „klidný ústavní rozchod“ můžeme najít jen v prvním zkoumaném období a rámec „zdařilé dělení“ zase exkluzivně v období druhém.

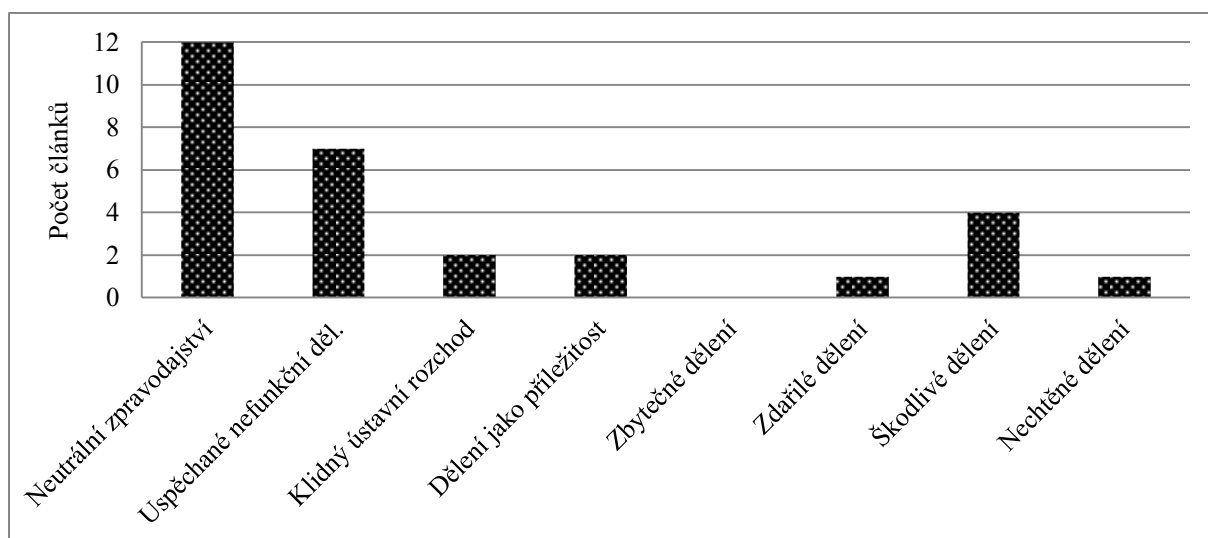

Graf 15: Srovnání tematických rámců v deníku Smena v prvním a druhém zkoumaném období

3.2.2 Pravda

Slovenský deník *Pravda* za dané období vydal 14 čísel, v nichž se k tématu rozpadu Československa vyjadřovalo celkem 29 článků, což znamená v průměru 2,1 článků na číslo. Mezi prvním a druhým zkoumaným obdobím dochází k výraznému nárůstu článků na toto téma. Na přelomu listopadu a prosince připadá na jedno číslo 1,7 článku a na přelomu roku je to již 2,4 článku.

Články jsou nejčastěji rámovány jako „neutrální zpravodajství“, a to ve 12 případech, které činí 41,4 % z celkového počtu článků na dané téma. Jedná se především o zprávy popisující jednání o důležitých krocích v rámci dělení státu. Druhým nejčastějším rámcem objevujícím se v deníku *Pravda* je s poměrně velkou převahou rámeček „uspěchané nefunkční dělení“. Takto zarámováno je 7 článků, tedy 24,1 %. V nich se v prvním zkoumaném období mluví především o komplikovanosti dělení a nemožnosti uspokojivě vyřešit všechny důležité aspekty v tak krátkém časovém úseku a ve druhém období se tyto články zaměřují na konkrétnější problémy, např. problematické dělení ambasad nebo nefunkčnost celnic a zmatky na hraničních přechodech.

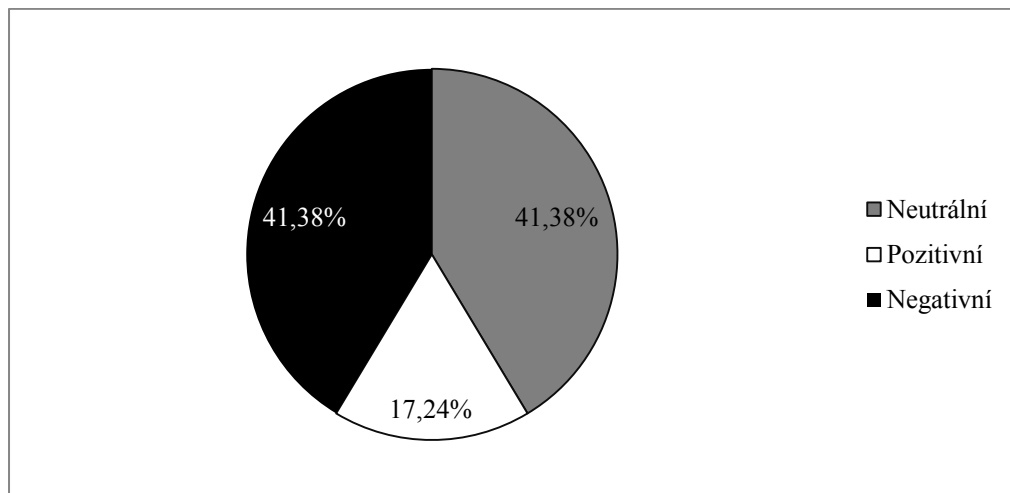
Graf 16: Tematické rámce v deníku Pravda

Za povšimnutí stojí také třetí nejčastější rámec „škodlivé dělení“, který lze ve zkoumaném období najít čtyřikrát, tedy v 13,8 % článků zabývajících se rozdělením Československa. Takto zarámované články v souvislosti s dělením státu upozorňují na možné dalekosáhlé dopady na nástupnické státy – ve dvou případech se jedná o ohrožení a oslabení mezinárodního postavení pro nové menší státy, v jednom o ekonomické dopady na Slovensko a v jednom o možné ohrožení demokracie na Slovensku.

Po dvou zástupcích mají rámce „klidný ústavní rozchod“, kde je oceněna nenásilnost rozchodu obou národů, a to jednou ze strany občanů a jednou zahraničními mocnostmi, a „dělení jako příležitost“, kde je kladen důraz na fakt, že rozdělení může být čerstvý začátek, které obě země potřebují. Tyto rámce tedy tvoří každý 6,9 % obsahu týkajícího se rozpadu státu. Zbylá procenta tvoří rámce „zdařilé dělení“ a „nechtěné dělení“, které mají po jednom zástupci (3,5 %). V prvním případě jde o pochvalu hladkého rozdělení armády a v druhém o článek vycházející z průzkumů veřejného mínění popisující názory obyvatelstva obou zemí.

Celkový obraz vytvářený deníkem *Pravda* v daném období je převážně negativní, jelikož negativně rámované články vysoce převyšují podíl článků pozitivních a rovnají se počtu článků neutrálních. Negativní články, pod něž spadá druhý i třetí nejpopulárnější rámec „uspěchané nefunkční dělení“ a „škodlivé dělení“, ale také méně častý rámec „nechtěné

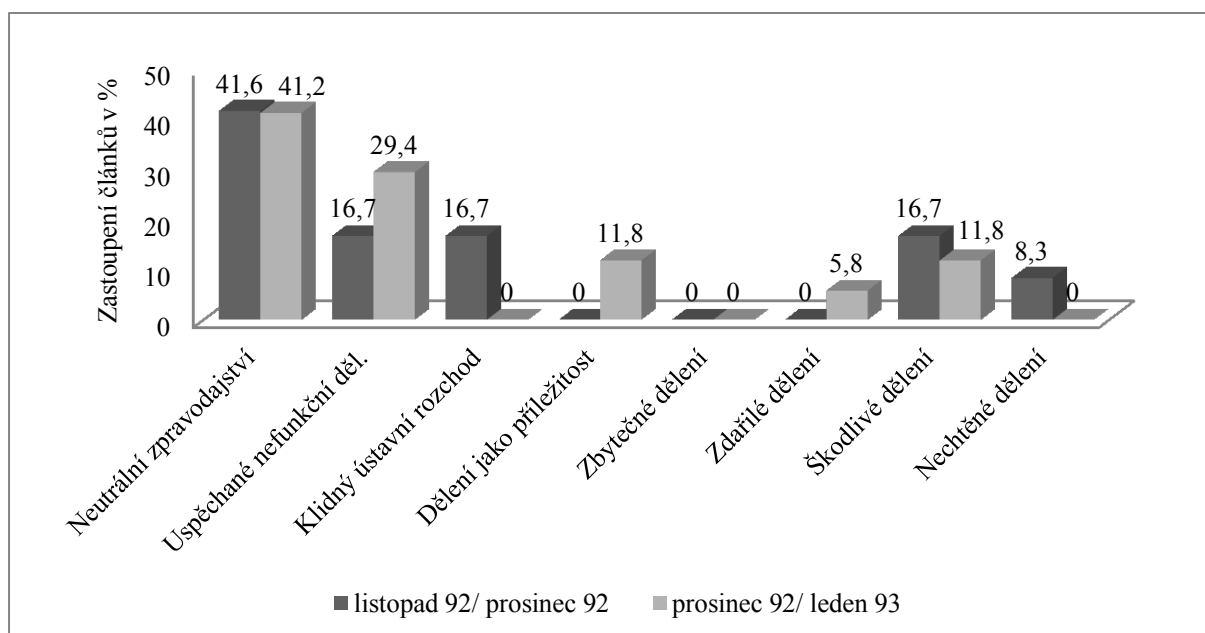
dělení“ tvoří celých 41,4 %. Oproti tomu pozitivně rámované články „klidný ústavní rozchod“, „dělení jako příležitost“ a „zdařilé dělení“ tvoří pouhých 17,3 %. Zastoupení neutrálních článků je poměrně vysoké s 41,4 %.

Graf 17: Obraz rozdělení Československa v deníku Pravda

Když srovnáme obraz vytvářený deníkem *Pravda* v prvním a druhém zkoumaném období, můžeme říci, že byl prakticky stejný. V obou tvořily negativní a neutrální články stejný podíl, zatímco podíl pozitivně rámovaných článků byl o poznání nižší a jen nepatrně vzrostl v druhém období. Negativní a neutrální články tvořily v prvním období v obou případech 41,7 % zkoumaného obsahu a v druhém období zaznamenaly nepatrný pokles na 41,2 % na úkor pozitivních článků, které představovaly v druhém období 17,6 % oproti původním 16,6 %.

Z grafu 18 srovnávajícího tematické rámce je opět patrná stálost neutrálního rámce v obou obdobích a relativní stálost negativních rámců, v nichž dochází k mírnějšímu poklesu či vzestupu. Nejvýraznější je zde nárůst podílu druhého nejpopulárnějšího rámce a nejčastěji užívaného negativního rámce „uspěchané nefunkční dělení“ v druhém období. Mezi pozitivně vyznívajícími rámci můžeme pozorovat zajímavý vývoj, kdy jediný rámeček užívaný v prvním období „klidný a ústavní rozchod“ v druhé zkoumané periodě mizí, aby byl nahrazen dvěma novými – rámcem „dělení jako příležitost“ a rámcem „zdařilé dělení“.

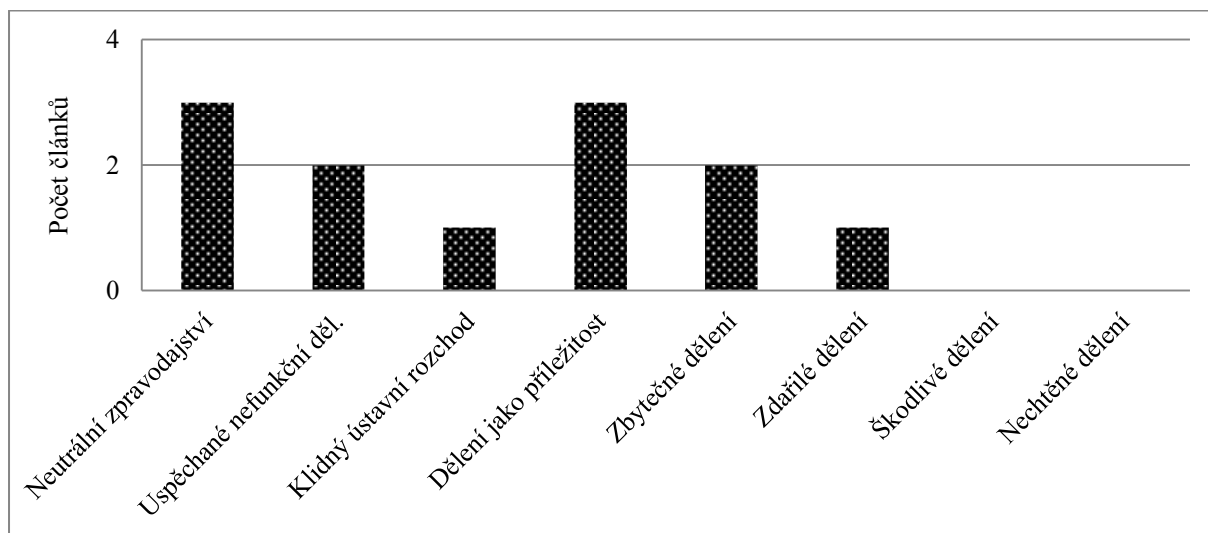
Graf 18: Srovnání tematických rámců v deníku Pravda v prvním a druhém zkoumaném období

3.2.3 Nový Čas

Ze zkoumaného období bylo k dispozici 12 čísel deníku *Nový Čas*, v nichž bylo nalezeno celkem 12 článků zabývajících se rozpadem Československa. Na jedno číslo tak připadl v průměru jeden článek, přičemž druhé období se tímto tématem zabývalo o něco více. Konkrétně se na přelomu listopadu a prosince v jednom čísle objevilo v průměru 0,9 článku, zatímco na přelomu let 1992 a 1993 to bylo 1,2 článku.

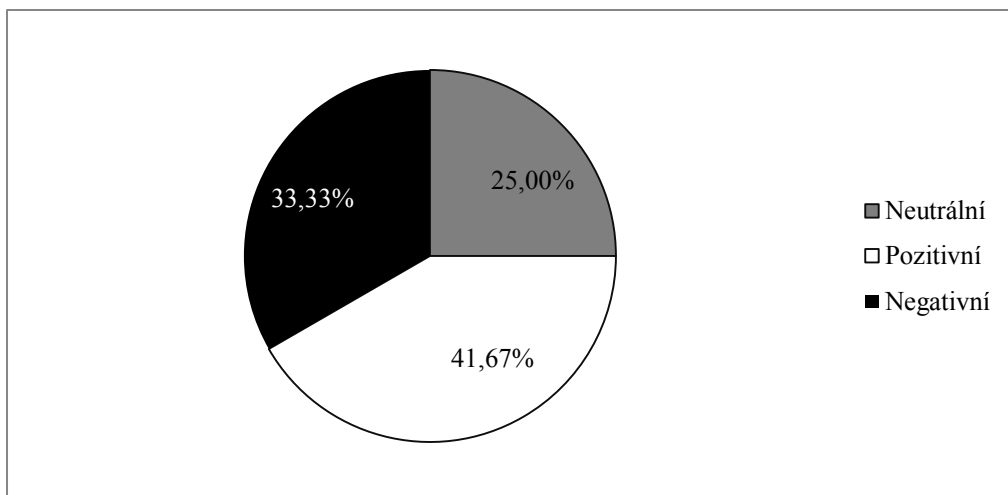
Nejčastěji použitými rámci bylo „neutrální zpravodajství“ a „dělení jako příležitost“, které mají oba po 3 exemplářích a tvoří 25 % ze zkoumaných článků. Články rámované jako „neutrální zpravodajství“ se opět zabývaly průběhem hlasování o rozdělení státu a dalšími plány na dělení společného majetku. Pod rámcem „dělení jako příležitost“ se v deníku *Nový Čas* našly články oslavující rozdělení státu jako nový začátek pro Slovensko, které může za nových podmínek vzkvétat. O něco méně časté jsou rámce „uspěchané nefunkční dělení“, kde je kritizována neschopnost státu úspěšně rozdělit některé své společné majetky, a „zbytečné dělení“, kde je rozdělení popisováno jako něco, čemu se dalo předejít, a v jednom případě jsou za jeho iniciátory označeny politické elity. Každý z těchto dvou rámců se objevuje ve

2 člancích, tedy v 16,7 % případů. Jeden článek je rámován jako „klidný ústavní rozchod“ a je v něm konstatováno, že situace mezi národy mohla eskalovat do mnohem problematičtější podoby, a jeden jako „zdařilé dělení“, kde se chválí hladký průběh dělení plynovodu. Každý z těchto rámců tedy tvoří 8,3 % z celkového množství článků *Nového Času* na toto téma.

Graf 19: Tematické rámce v deníku *Nový Čas*

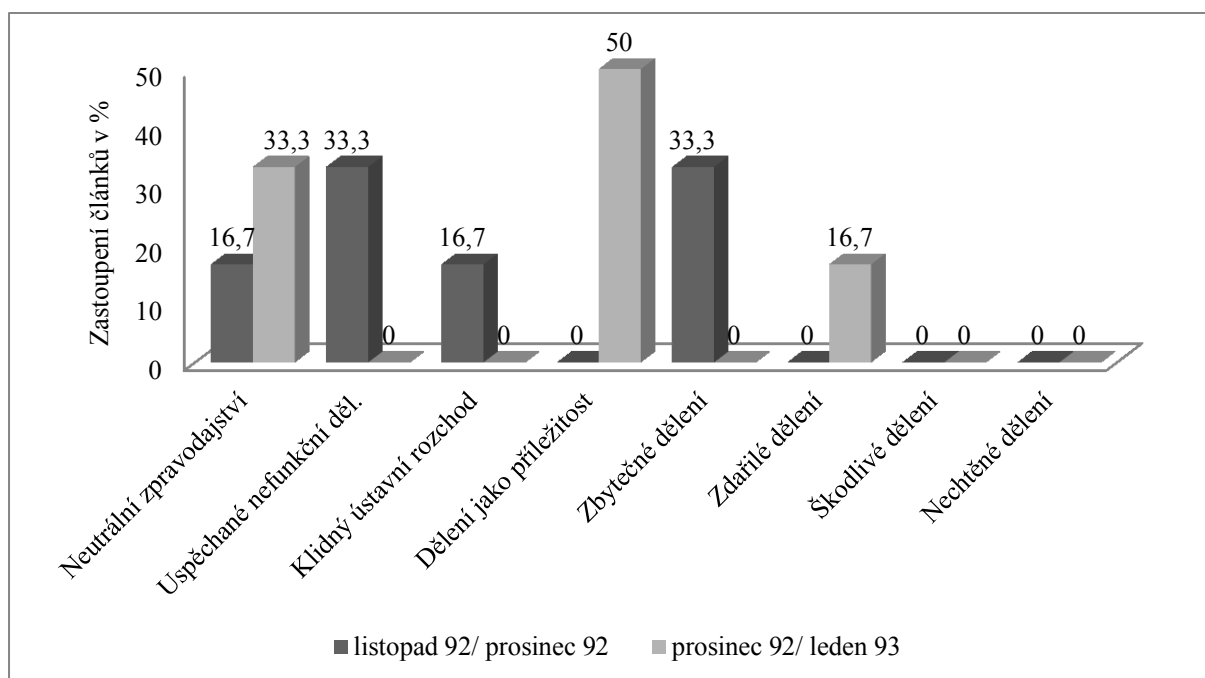
Celkový obraz rozpadu Československa, jak jej popisuje *Nový Čas*, je převážně pozitivní (viz graf 20). Tři pozitivně vyznívající rámce – nejčastější „dělení jako příležitost“, „klidný ústavní rozchod“ a „zdařilé dělení“ tvoří dohromady 41,7 % obsahu na dané téma. Na druhém místě jsou negativně vyznívající články s 33,3 %, které jsou zastoupeny jen dvěma rámci, a to rámcem „uspěchané nefunkční dělení“ a „zbytečné dělení“. Nejmenší zastoupení pak mají články neutrální, které tvoří jen 25 %.

Graf 20: Obraz rozdělení Československa v deníku Nový Čas

Srovnáme-li celkový obraz rozpadu Československa v *Novém Čase* v prvním a druhém zkoumaném období, můžeme pozorovat významný rozdíl. Obraz na přelomu listopadu a prosince je výrazně negativní, zatímco na přelomu roku je výrazně pozitivní. Negativně rámované články tvořily v prvním období celých 66,6 %, v druhém období však z deníku zcela zmizely. Na jejich úkor stoupl podíl neutrálních i pozitivních rámců, pozitivně rámovaných článků však přibýlo o poznání více. Zatímco v prvním období byl podíl neutrálních a pozitivně rámovaných článků vyrovnaný a představoval v obou případech 16,7 %, v druhém období bylo výrazně více pozitivních (66,7 %) než neutrálních (33,3 %) rámců.

Tyto rozdíly můžeme pozorovat i na konkrétních rámcích na grafu 21, chceme-li jít více do detailu. Vidíme, že oba negativní rámce „uspěchané nefunkční dělení“ a „zbytečné dělení“ v druhém období zcela mizí. Stejně tak mizí i jediný pozitivní rámeček z přelomu listopadu a prosince „klidný ústavní rozchod“ a nahrazují jej dva nové pozitivní rámce, a to „dělení jako příležitost“ a „zdařilé dělení“. Zároveň lze pozorovat i růst podílu rámce „neutrální zpravodajství“.

Graf 21: Srovnání tematických rámců v deníku Nový Čas v prvním a druhém zkoumaném období

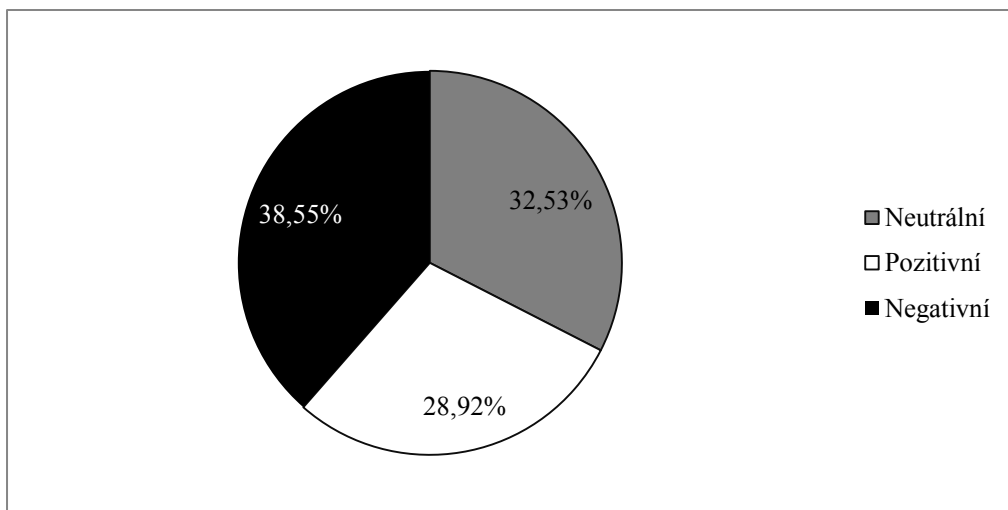
4 Diskuze

4.1 Zhodnocení a srovnání výsledků

4.1.1 České deníky

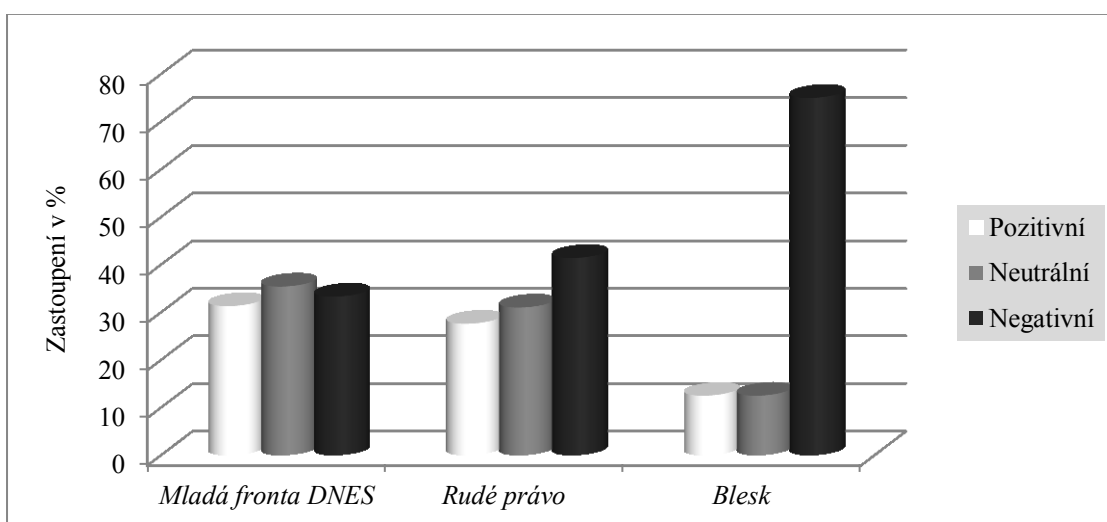
Ze tří zkoumaných českých deníků se rozpadem Československa zabývala jednoznačně nejvíce *Mladá fronta DNES*, která měla v obou zkoumaných obdobích v průměru nejvíce článků na číslo, a to 3,2. Na druhém místě bychom našli *Rudé právo* s úctyhodnými 2,1 článku na číslo. Naopak nejméně se tématu věnoval deník *Blesk*, v němž bychom za dané období našli v průměru 0,5 článku na číslo. Tento výsledek není překvapivý. Dalo se očekávat, že *Blesk* jakožto bulvární deník se bude tématem rozdělení Československa zabývat méně, než seriózní periodika. Jelikož je dělení vážným tématem vyžadujícím řadu faktických informací a jistou míru objektivních článků, které netvoří typický bulvárový profil, je vhodné spíše do seriózních novin. *Blesk* je samozřejmě schopný pokrýt emotivnější aspekty rozpadu a jeho osobnější dopady, počet takovýchto článků však nevykompenzuje články zaměřené na vážné faktické informace. Na základě porovnání dvou zkoumaných období jsme zjistili, že zájem deníků o dané téma roste, což se projevilo u všech třech deníků.

Celkový obraz vytvářený českými deníky je převážně negativní, jak můžeme vidět na grafu 22. Negativní články tvoří 38,6 % obsahu zaměřeného na rozpad Československa, zatímco pozitivně laděné články představují jen 28,9 %. Neutrální obsah pak tvoří 32,5 % ze zkoumaných článků.

Graf 22: Obraz rozdělení Československa v českých denících

Rámce jednotlivých zkoumaných deníků byly sice vesměs stejné nebo alespoň podobné, celkový vytvářený obraz rozpadu Československa je však v každém deníku rozdílný. Při pohledu na graf 23 je zřetelné, že ani jeden z českých deníků sice nezobrazuje rozpad Československa veskrze pozitivně, míra negativity se však v jednotlivých denících výrazně liší. Nejnegativnější úhel pohledu zaujímá *Blesk*, ve kterém bychom našli jednoznačně největší podíl negativně vyznívajících článků a zároveň nejmenší podíl pozitivně laděných článků.

Graf 23: Srovnání obrazu rozdělení Československa v českých denících

Druhým nejvíce negativním periodikem bylo *Rudé právo*, v němž byl za zkoumané období druhý nejvyšší podíl negativních článků a zároveň druhý nejvyšší podíl článků

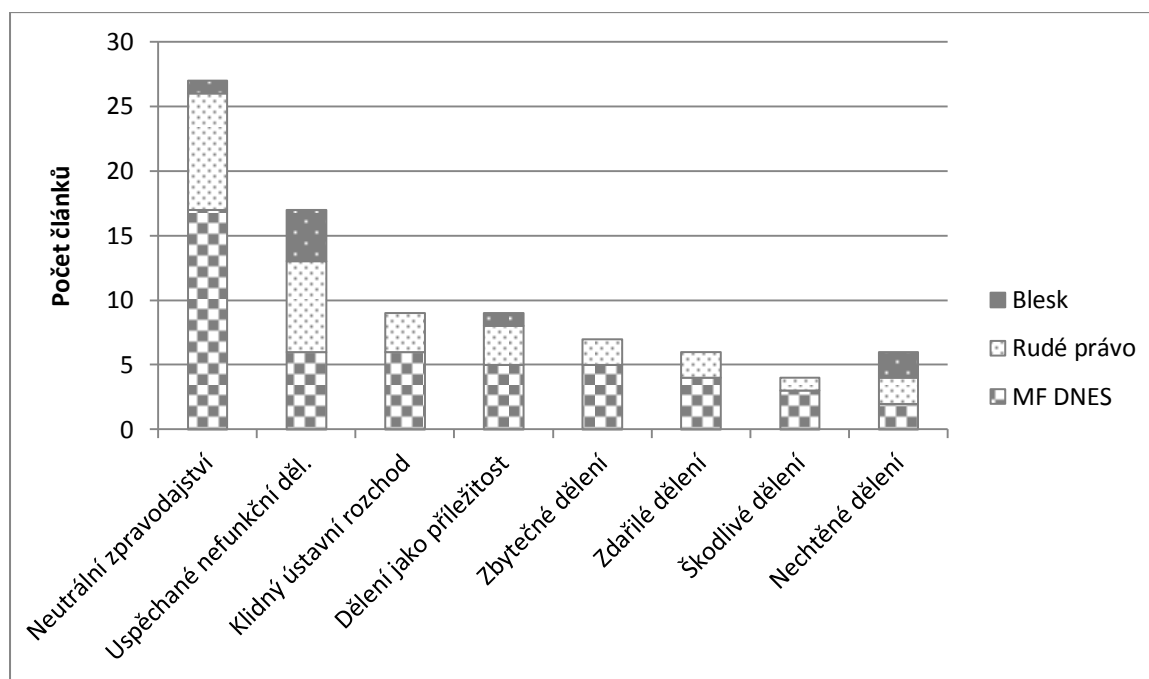
pozitivních. Toto zjištění je v souladu s hypotézou, že levicová periodika budou, stejně jako politická levice, spíše zaměřeny proti rozdělení a budou na něm hledat negativa. Nejpozitivnější obraz rozpadu z českých novin nabízela podle očekávání středo-pravicová *Mladá fronta DNES*, který měla nejnížší podíl negativních článků a zároveň nejvyšší podíl těch pozitivních. Největším podílem neutrálních článků se pyšnila rovněž *Mladá fronta DNES*; jen o něco málo menší podíl bychom našli v deníku *Rudé právo* a jednoznačně nejméně neutrálně rámovaných článků nabídnul *Blesk*.

Výsledky jsou tedy v souladu s očekáváními založenými na stranické inklinaci novin a na míře bulvárnosti. V *Blesku* bychom na rozdíl od seriózních deníků neutrální články hledali jen výjimečně, v *Mladé frontě DNES* a v *Rudém právu* ale tvořily téměř třetinu obsahu na téma rozpadu Československa. *Rudé právo* zaujalo negativní postoj vůči rozdělení stejně jako politická levice, zatímco středo-pravicová *Mladá fronta DNES* byla ve svých soudech mírnější. Původní teorie dokonce předpokládala převahu pozitivního obsahu v *Mladé frontě DNES*, výzkum však ukazuje neutrální až mírně negativní celkový obraz. Příčinou by mohly být středo-pravicové ladění deníku, které může mírnit pozitivní přístup, nebo celkový převážně negativní pohled české společnosti na dělení, který se promítl i do veskrze pravicového deníku.

Pokud bychom chtěli celkový obraz v českých denících zkoumat detailněji a zabývat se jednotlivými rámci, pak vidíme výraznou převahu neutrálního rámce „neutrální zpravodajství“, což je ale dáno především tím, že jsou pod ním shrnuty všechny neutrální články, zatímco pozitivně a negativně vyznívající články jsou rozděleny mezi více rámců. Tento rámec pro nás nicméně není vzhledem ke své neutralitě příliš důležitý.

Pokud se budeme soustředit pouze na negativně a pozitivně zabarvené články, zjistíme, že se v českých denících vyskytuje nejčastěji negativní tematický rámec „uspěchané nefunkční dělení“, který je téměř dvakrát častější než kterýkoliv ze zbylých negativních

a pozitivních rámců a je (s výjimkou neutrálního rámce) nejčastěji užívaným rámcem ve všech třech denících. Články takto rámované tvoří 20 % všech článků o rozdělení Československa a hovoří o nejrůznějších věcech, které jsou v rámci rozpadu komplikované, nedaří se je stihnout, jsou nedotažené a působí problémy. Objekty kritiky jsou různé, ale často se jedná především o hraniční přechody, dělení letectva, železnic nebo zánik společné měny.

Graf 24: Tematické rámce v českých denících

Na druhém místě mezi negativními a pozitivními rámci najdeme dva pozitivní rámce „klidný ústavní rozchod“ a „dělení jako příležitost“, které oba představují 10,6 %. Ty se objevují nejčastěji v *Mladé Frontě DNES*, ale jsou poměrně časté i v *Rudém právu*. Rámec „dělení jako příležitost“ je navíc použit i v *Blesku*. Za povšimnutí stojí fakt, že více než polovina článků, které se na dělení dívají jako na příležitost, tak činí v souvislosti se slovenským národem. Nejde však o jakési přiznání toho, že by český národ ten slovenský brzdil a bránil mu roztáhnout křídla, ale spíše o popis úhlu pohledu Slováků, kteří podle těchto článků vítají nový začátek a nové možnosti.

Méně časté jsou články rámované jako „zbytečné dělení“ (8,2 %), z nichž více než 70 % poukazuje na vinu politických elit, „zdařilé dělení“ (7,1 %) a „nechtěné dělení“ (7,1 %).

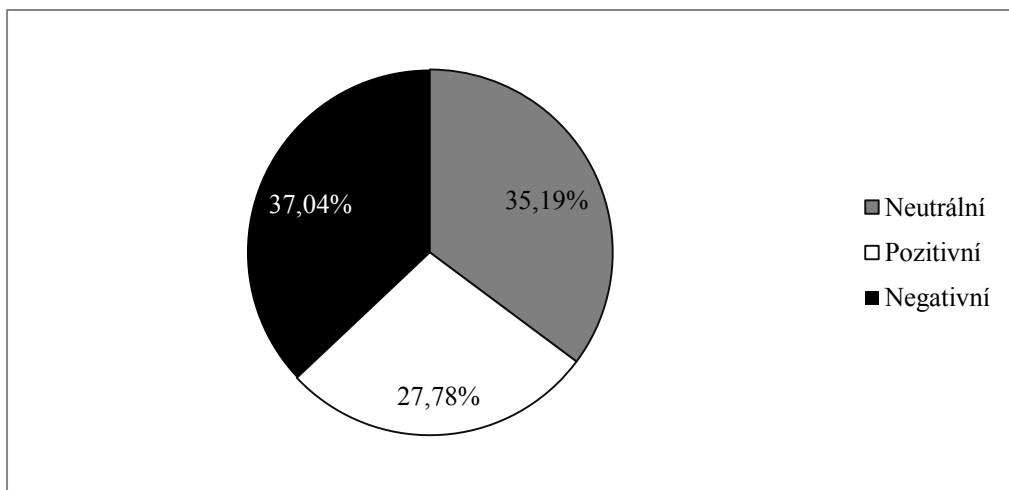
Nejméně častý je rámec „škodlivé dělení“, který tvoří 4,8 %. Z těchto článků hodnotících dlouhodobé škody se v polovině případů jedná o škody způsobené mezinárodnímu postavení nástupnických zemí, v jedné čtvrtině o ekonomické problémy a v poslední čtvrtině o problémy ústavní, konkrétně ohrožení demokratického režimu na Slovensku.

Pokud bychom měli srovnat bulvár a seriózní tisk, pak musíme konstatovat, jak již bylo řečeno, že se v bulváru vyskytuje o poznání méně neutrálních článků, ale také se v něm samotné téma rozpadu objevuje v menším množství. Z toho vyplývá také omezený počet rámců, z nichž jsou nejoblíbenější negativní „uspěchané nefunkční dělení“ a „nechtěné dělení“. Jedná se především o osobní příběhy občanů zasažených neschopností vlády řádně republiku rozdělit. Co se týče rozdílu mezi pravicovým a levicovým periodikem, mají negativní rámce „uspěchané nefunkční dělení“ a „nechtěné dělení“ v levicovém *Právu* větší procentuální podíl. Naopak podíl všech pozitivních rámců je o něco vyšší ve středo-pravicové *Mladé frontě DNES*.

4.1.2 Slovenské deníky

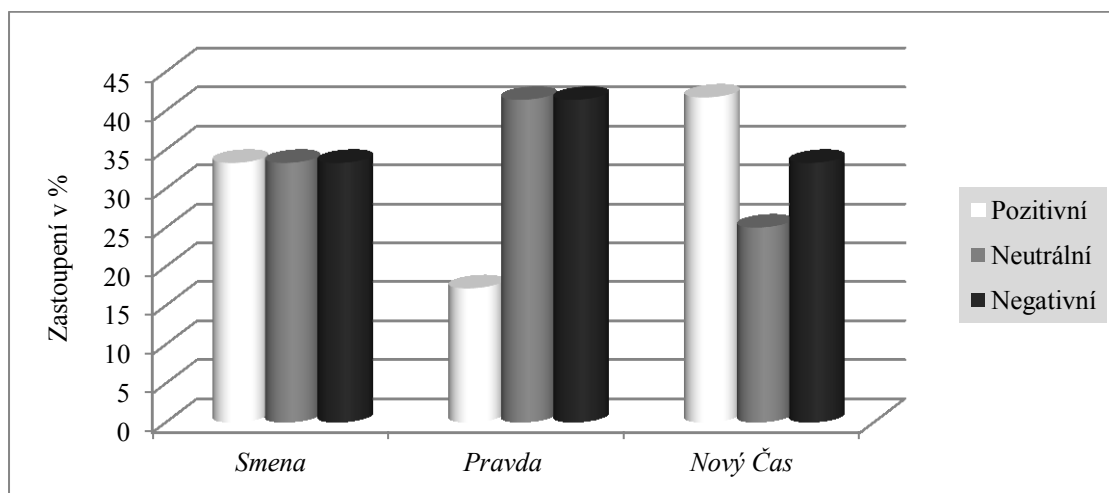
Ze tří zkoumaných slovenských periodik se tématem rozpadu Československa zabýval nejvíce deník *Pravda*. Na jedno číslo v něm ve zkoumaném období připadá v průměru 2,1 článku. Prostřední místo zaujímá deník *Smena*, jehož průměr je 1,5 článku na jedno číslo a nejméně se zánikem Československa zabýval *Nový Čas* s průměrem 1 článek na číslo. I zde tedy platí, že pro bulvární periodikum není relativně vážné téma, jakým je rozdělení státu, natolik atraktivní jako pro seriózní deníky.

Celkový obraz rozpadu Československa, jaký můžeme vidět znázorněný na grafu 25, je převážně negativní, jelikož články s negativními rámci tvoří asi 37 % obsahu na dané téma, zatímco ty s pozitivními rámci tvoří jen 27,8 %. Prostřední místo zaujímají články neutrální s 35,2 %.

Graf 25: Obraz rozdělení Československa ve slovenských denících

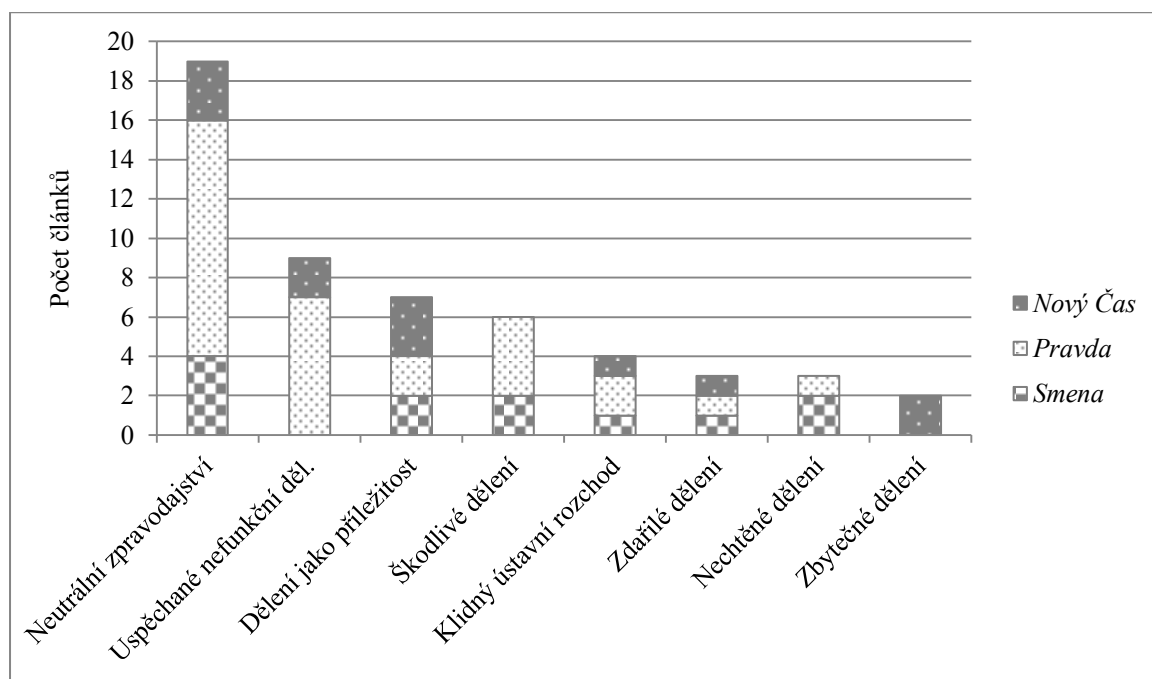
Pokud porovnáme tyto celkové obrazy v jednotlivých slovenských denících (viz graf 26), uvidíme významný rozdíl v procentuálním zastoupení jednotlivých kategorií v celkovém vyznění. Mezi zkoumanými slovenskými periodiky se totiž najde jeden deník, jehož výsledný obraz rozpadu Československa je převážně záporný, jeden, jehož obraz je převážně kladný a jeden, jehož obraz je vyvážený a neutrální. Negativní obraz rozdělení nabídl deník *Pravda*, který měl nejvyšší procento negativních článků a zároveň nejnižší procento pozitivních článků. Deník *Smena* za zkoumané období nabídl vyváženě neutrální pohled se stejným procentem pozitivně, negativně i neutrálně rámovaných článků. Naopak převážně pozitivní je obraz v deníku *Nový Čas*, v němž v daném období pozitivní články představovaly největší podíl, zatímco podíl těch negativních byl stejný jako v případě *Smeny*.

Graf 26: Srovnání obrazu rozdělení Československa ve slovenských denících

Výsledky jsou opět v souladu s předpokladem, že levicová periodika, jako je *Pravda*, budou výrazně negativnější než pravicová, mezi která patří deník *Smena*. Zároveň se naplňuje očekávání, že bulvární deník *Nový Čas* bude obsahovat více pozitivně či negativně zabarvených článků na úkor těch neutrálních. Jak totiž můžeme vidět na předcházejícím grafu, *Nový Čas* má menší podíl neutrálních článků než obě seriózní periodika.

Při detailním pohledu na celkový obraz vytvořený slovenskými deníky (viz graf 27) vidíme jasnou převahu neutrálního rámce „neutrální zpravodajství“, což je však bezpochyby dáno jednak tím, že jsou pod něj zařazeny všechny neutrální články, a jednak tím, že jde o výzkum dvou seriózních novin a jen jednoho bulvárního periodika. Tento údaj pro nás tedy není směrodatný a je důležité věnovat zvýšenou pozornost zbylým rámcům.

Graf 27: Tematické rámce ve slovenských denících

Odhlédneme-li od neutrálního rámce, je nejčastěji užívaný negativní rámeček „uspěchané nefunkční dělení“, a to i přesto, že se vůbec neobjevuje v deníku *Smena*. Můžeme jej najít u 16,9 % článků zabývajících se rozpadem Československa. Druhým nejpopulárnějším rámcem je rámeček „dělení jako příležitost“, který můžeme najít u 13,2 %

článků. Ve více než 70 % z nich se mluví exkluzivně o příležitostech pro slovenský národ a zbylých cca 30 % pak zmiňuje nové začátky a příležitosti pro oba národy.

O něco méně častý, avšak stále poměrně významný je rámec „škodlivé dělení“, který představuje 11,3 % všech článků. Takto zarámované články ve slovenských novinách upozorňují převážně na hrozbu demokratickému režimu a možné zavedení autoritářství na Slovensku (50 %), ale také na hrozbu pro mezinárodní postavení Slovenska a jeho přijetí do mezinárodních organizací (33,3 %) nebo na negativní ekonomické důsledky (16,7 %). Následují rámce „klidný ústavní rozchod“ (7,5 %), „zdařilé dělení“ (5,7 %) a „nechtěné dělení“ (5,7 %). Nejméně užívaným rámcem ve zkoumaných slovenských denících je „zbytečné dělení“ (3,8 %), které se také objevuje jen v *Novém Čase*. Polovina článků rámovaných jako „zbytečné dělení“ a třetina článků s rámcem „nechtěné dělení“ odkazují na politické elity jako viníky rozpadu Československa.

Jak již bylo řečeno, bulvární deník *Nový Čas* se od těch seriózních liší především menším podílem neutrálních článků, ale také menším zájmem o zkoumané téma. Díky tomu má *Nový Čas* o něco chudší nabídku rámců oproti zbylým dvěma periodikům, avšak můžeme nalézt také rámec exkluzivní pro *Nový Čas*. Články jsou také, jak je u bulváru zvykem, o něco osobnější a emotivnější. Co se týče pravice a levice, mají pozitivní rámce „dělení jako příležitost“ a „klidný ústavní rozchod“ větší procentuální podíl v pravicovém deníku *Smena* a v *Novém Čase* než v levicové *Pravdě*, zatímco nejčastější negativní rámec „uspěchané nefunkční dělení“ tvoří jednoznačně větší podíl v *Pravdě*.

4.1.3 České vs. slovenské deníky

České deníky se rozpadem Československa zabývají více. Na jedno číslo v nich připadá 1,9 článku na toto téma, zatímco ve slovenských periodikách je to jen 1,6 článku. Pokud bychom chtěli srovnat konkrétní deníky stejného druhu, pak z periodik inklinujících

k pravici věnovala rozpadu státu více prostoru česká *Mladá fronta DNES*. U bulváru tomu bylo naopak, jelikož byl průměr článků na číslo u slovenského *Nového Času* dvojnásobný oproti českému *Blesku*. Vysvětlení lze hledat v rozdílné podobě periodik. Ta, ačkoli jsou obě označovány za bulvární, jsou již při prvním pohledu odlišná. Slovenský *Nový Čas* je na škále mezi seriózními novinami a bulvárem blíže serióznímu konci než *Blesk* – titulky jsou menšího formátu a ve většině případů nepůsobí tak skandálně jako ty v *Blesku*, fotky nezabírají tolik prostoru a články jsou delší. Na rozdíl od *Blesku* také *Nový Čas* dedikuje své první stránky relativně serióznímu zpravodajství. V případě levice byl prostor věnovaný zkoumanému tématu u *Rudého práva* a *Pravdy* zhruba stejný.

Když srovnáme celkový obraz vytvářený všemi třemi českými deníky a celkový obraz slovenských deníků, nenajdeme na první pohled téměř žádné rozdíly. Oba obrazy jsou převážně negativní s minimálním rozdílem mezi procenty zastoupení negativních a pozitivních článků na obou stranách. Pokud bychom měli být exaktní, české deníky jsou o 0,4 % negativnější, což je doopravdy zanedbatelný rozdíl. Neutrální články pak tvoří o něco větší podíl ve slovenských denících, ale i zde se jedná o poměrně nevýznamný rozdíl (2,7 %) daný patrně serióznějším formátem *Nového Času*.

Když v tomto ohledu srovnáme česká a slovenská periodika stejného druhu, pak je největší rozdíl bezesporu mezi českým a slovenským bulvárem. Zatímco obraz *Blesku* je výrazně negativní a jednoznačně nejnegativnější ze všech českých deníků, *Nový Čas* vykresluje rozdělení Československa převážně pozitivně a jeho obraz je dokonce tím nejpozitivnějším ze slovenských deníků. Pravicové deníky jsou v obou případech pozitivnější než ty levicové, přičemž česká *Mladá fronta DNES* se svým mírně negativním obrazem je o něco málo negativnější než neutrální obraz slovenského deníku *Smena*. Obraz levicových deníků je v obou případech výrazně negativní, slovenská *Pravda* je však negativnější než *Rudé právo*.

Zajímavé je i porovnání celkového obrazu v rámci dvou zkoumaných časových úseků. V prvním období je celkový obraz českých i slovenských periodik převážně negativní. Mírně negativnější jsou přitom slovenské deníky, v nichž se objevuje 44 % negativních a pouze 20 % pozitivních článků oproti 35 % negativních a 20,1 % pozitivních článků v českých denících. V druhém období se však situace mění a české deníky vytvářejí pozitivnější, i když stále převážně negativní, obraz, zatímco ty slovenské vytvářejí obraz neutrální. V českých denících představují na přelomu roku negativně rámované články 40 % a pozitivně rámované 34 % a ve slovenských denících tvoří obě skupiny 32,1 %.

Když porovnáme rámce českých a slovenských deníků, výsledky jsou následovné. Odhlédneme-li od neutrálního rámce, který tvoří v obou případech největší podíl, je v českých a slovenských denících nejčastější negativní rámeček „uspěchané nefunkční dělení“, který však tvoří větší procentuální podíl v českých denících (20 %) než v těch slovenských (16,9 %). Druhý nejčastěji užívaný rámeček je rovněž shodný a jedná se o pozitivní rámeček „dělení jako příležitost“, který tvoří o něco větší podíl ve slovenských denících (13,2 % oproti 10,6 %). Je však nutno zmínit, že jak v českých, tak ve slovenských novinách se hovoří převážně o příležitosti pro slovenský národ.

V českých novinách je druhé místo sdílené s rámečkem „klidný ústavní rozchod“, který je ve slovenských denících až čtvrtým nejvýznamnějším rámečkem. Třetí místo pak patří v českých denících rámečkům „zbytečné dělení“ a v těch slovenských rámečkům „škodlivé dělení“. Nejméně užívanými rámečky jsou ve zkoumaných českých periodikách „nechtěné dělení“ a „škodlivé dělení“ a ve slovenských denících je to rámeček „zbytečné dělení“.

Kdybychom porovnali české a slovenské deníky v jednotlivých obdobích, je situace velmi podobná. V prvním zkoumaném časovém úseku jsou s výjimkou neutrálního rámce v českých denících nejčastěji užívaný negativní rámeček „uspěchané nefunkční dělení“ (17,1 %) a pozitivní rámeček „klidný ústavní rozchod“ (14,3 %) a situace je stejná i ve slovenských

periodikách, kde oba tyto rámce tvoří 16 %. V druhém zkoumaném období patří mezi nejpobulárnější rámce na české straně opět rámec „uspěchané nefunkční dělení“ (22 %) a rámec „dělení jako příležitost“ (16 %). Ve slovenských denících je druhý zmíněný rámec o něco pobulárnější než ten první (21,4 % oproti 17,9 %).

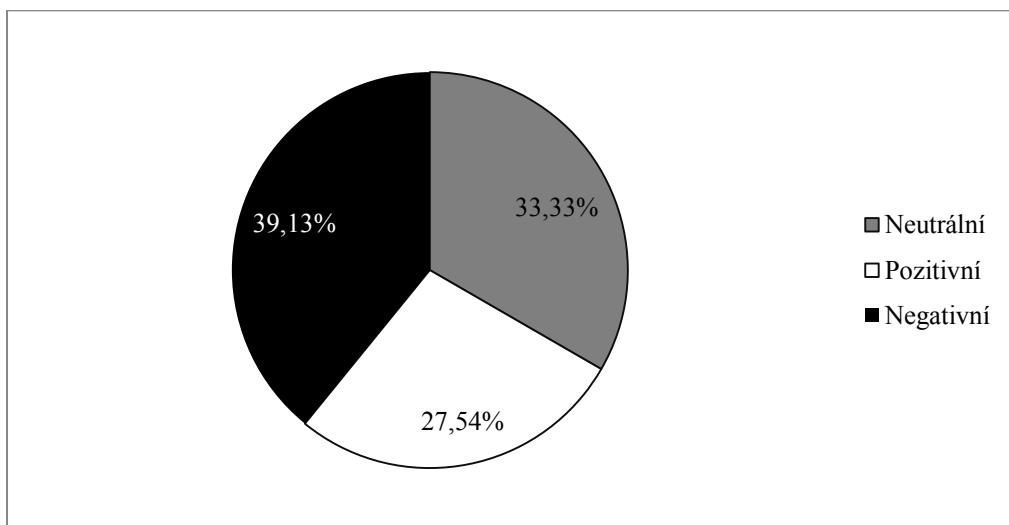
Zajímavé je i srovnání periodik stejného druhu. Vzhledem k rozdílné polaritě celkového obratu *Blesku* a *Nového Času* není překvapivé, že se liší i jejich nejčastější rámce – v *Blesku* je to negativní rámec zobrazující rozdělení jako uspěchané, zatímco v *Novém Čase* je to pozitivní rámec hovořící o dělení jako zdroji nových příležitostí. Liší se však i české a slovenské pravicové deníky, kde *Mladá fronta DNES* nejčastěji užívá rámců „uspěchané nefunkční dělení“ a „klidný ústavní rozchod“, zatímco nejčastější rámce *Smeny* jsou zcela jiné, a to „nechtěné dělení“, „škodlivé dělení“ a „dělení jako příležitost“. Levicová periodika se ve svém nejčastějším rámci shodují – *Rudé právo* i *Pravda* preferují rámec „uspěchané nefunkční dělení“.

Podle těchto výsledků tedy vidí slovenská periodika rozpad Československa jen nepatrně pozitivněji, česká i slovenská strana však za pomoci rámování článků vyjadřuje především myšlenku, že je dělení uspěchané a tudíž nepodařené, a to v nejrůznějších ohledech. O něco méně pak obě strany také míní, že je to nová příležitost, je však důležité si povšimnout, že v případě českých i slovenských novin je tato příležitost zmiňována v souvislosti se Slovenskem. Slovenská periodika se od těch českých liší především v tom, že téměř nevyjadřují sentiment, že je dělení zbytečné, ale častěji se zabývají možnými negativními důsledky. Ve slovenských novinách jsou převážně vyjadřovány obavy z možného zavedení autoritářského režimu na Slovensku, což je zmíněno i ve čtvrtině českých novin, dále nebezpečí mezinárodnímu postavení země a mezinárodním vztahům, což je nejčastěji zmíněný negativní dopad v českých denících, a na obou stranách jsou zmíněny i negativní ekonomické důsledky. Česká i slovenská periodika rovněž v nadpoloviční většině případů

zmiňují v článcích zarámovaných jako „zbytečné dělení“ roli politických elit v tomto rozhodnutí.

4.1.4 Celkový obraz

Ze všech zkoumaných deníků se za dané období rozpadu Československa nejčastěji věnoval český deník *Mladá fronta DNES*, následovaný *Pravdou a Rudým právem*, poté *Smenou*, *Novým Časem* a nejméně se tématu věnoval *Blesk*. Nejpozitivnější ze všech deníků byl *Nový Čas* a nejnegativnější zase *Blesk*. Celkový obraz vytvořený za zkoumané období je, jak je vidět na grafu 28, převážně negativní. Negativně rámované články tvoří více než 39 %, na druhém místě jsou neutrální články tvořící 33,3 % a nejmenší procento tvoří články pozitivní s 27,5 %.

Graf 28: Celkový obraz rozdělení Československa

Obraz zůstává negativní v obou zkoumaných obdobích, v prvním je však o něco negativnější. Ze všech zkoumaných článků z přelomu listopadu a prosince je 41,7 % negativních a pouhých 20 % vyznívá pozitivně. I na přelomu roku tvoří největší podíl stále negativní články, a to 37,2 %, významně však roste podíl pozitivně rámovaných článků, a to na 33,3 %.

S výjimkou neutrálního rámce je nejvíce používán negativní rámec „uspěchané nefunkční dělení“, který se vyskytuje u 18,9 % článků o rozpadu Československa. Následuje

jej nejpopulárnější pozitivní rámeček „dělení jako příležitost“ s 11,6 %, u kterého si musíme připomenout, že se ve většině případů jedná o příležitost pro Slovensko. O něco méně časté jsou negativní rámeček „klidný ústavní rozchod“ a „škodlivé dělení“. V případě škodlivého dělení se ve 40 % případů jedná o hrozbu pro demokratický režim Slovenska, ve 40 % o hrozbu pro mezinárodní postavení Česka a/nebo Slovenska a ve 20 % o hrozbu pro ekonomiku a hospodářství.

Tematický rámeček	<i>MF DNES</i>	<i>Rudé právo</i>	<i>Blesk</i>	<i>Smena</i>	<i>Pravda</i>	<i>Nový Čas</i>	Celkem čl.	Celkem %
Neutrální zpravodajství	17	9	1	4	12	3	46	33,3
Uspěchané nefunkční děl.	6	7	4	0	7	2	26	18,9
Dělení jako příležitost	5	3	1	2	2	3	16	11,6
Klidný ústavní rozchod	6	3	0	1	2	1	13	9,4
Škodlivé dělení	3	1	0	2	4	0	10	7,3
Zdařilé dělení	4	2	0	1	1	1	9	6,5
Zbytečné dělení	5	2	0	0	0	2	9	6,5
Nechtěné dělení	2	2	2	2	1	0	9	6,5
Celkem	48	29	8	12	29	12	138	100

Tabulka 5: Srovnání tematických rámečků v denících

Nejméně časté jsou rámečky „zdařilé dělení“, „zbytečné dělení“ a „nechtěné dělení“. 66,7 % článků rámovaných jako „zbytečné dělení“ a 11,1 % článků s rámečkem „nechtěné dělení“ přitom odkazuje na politické elity jako příčinu rozdělení Československa.

Zdá se tedy, že noviny vykreslovaly rozdělení Československa převážně jako uspěchané a v souvislosti s tím i ne úplně zdařilé, ale zároveň jej viděly jako novou příležitost. Periodika také oceňovala klidnou atmosféru dělení, ale poukazovala na možné negativní následky tohoto kroku, a to především na mezinárodním poli a na Slovensku, kde byly obavy o udržení demokracie. Prostřednictvím některých rámečků, především rámeček „zbytečné dělení“ pak noviny poukazovaly na nechvalnou roli politických elit při rozhodnutí o dělení země.

4.2 Konfrontace s veřejným míněním

Průzkumy veřejného mínění z roku 1992 a 1993 nebyly zrovna jednoznačné a v mnoha případech závisely na tom, v které části státu se uskutečnily. Podle sesbíraných dat nebyla veřejnost rozdělení Československa nakloněna, Slováci mu však, zdá se, byli nakloněni o něco více. Vypovídá o tom především jejich preference rozpadu před zachováním státu ve stávajícím stavu. Naproti tomu respondenti z českého národa možnost rozpadu uvedli jako jednu z posledních. V otázce, co by odpověděli v případě pořádání referenda, nebyli respondenti žádného národa nadpoloviční většinou pro rozdělení, odpovědi Čechů byly nicméně více vyrovnané, kdežto slovenští občané tíhli k rozdělení výrazně více než k zachování státu (i když byli také nerozhodnější a větší procento zvolilo odpověď nevíme). Ačkoliv byly převažující pocity českých a slovenských občanů jako celek negativní, větší procento Čechů pociťovalo negativní pocity jako smutek a lítost, zatímco více Slováků pociťovalo neutrální až pozitivní pocity.

Celkový obraz, který české i slovenské deníky společně tvoří, je v souladu s náladou celkové společnosti rovněž negativní. Nepotvrzuje se však větší náklonost Slováků k rozdělení, jelikož je obraz tvořený jejich novinami jen nepatrně pozitivnější. Kdybychom však měli klást větší váhu na nejčtenější deníky obou stran, tedy *Blesk a Nový Čas*, pak by mohl být rozdíl výraznější.

Pokud bychom vycházeli z obsahu novin, pak obě strany viděly rozdělení především jako úspěchanou a v souvislosti s tím i nezdařilou akci. Zároveň by se mohlo zdát, že rozdělení Češi i Slováci rovněž považují za nový začátek a zdroj nových příležitostí, jak naznačuje druhý nejčastěji užívaný rámeček. Jelikož se však i v českých novinách jednalo ve většině případů o popis pocitů a úhlu pohledu slovenských občanů, bylo by vhodnější připsávat takovýto pohled na rozdělení státu především slovenské straně. To ostatně koresponduje s odpověďmi dotázaných Slováků, kteří v souvislosti s rozpadem společného

státu a vznikem samostatného slovenského státu pociťovali často neutrální až pozitivní pocity jako naděje a radost.

Český národ podle průzkumů naopak často pociťoval lítost, což je možné vystopovat i v českých denících, kde se rámce spojené s těmito pocity, tedy především „zbytečné dělení“ a „nechtěné dělení“, vyskytovaly 2,6 krát častěji než ve slovenských denících. Oba národy rovněž zmiňovaly strach z toho, co rozdělení přinese. Češi se však spíše obávali krátkodobých důsledků a měli častěji za to, že rozdělení se na konec ukáže jako prospěšné, kdežto větší procento Slováků vyslovilo obavy o dlouhodobé důsledky. Tomu odpovídá i fakt, že se ve slovenských novinách objevuje problematika dlouhodobého negativního dopadu rozdělení (rámec „škodlivé dělení“) 1,5 krát častěji. Navíc se i v českých novinách často zmiňuje právě obava o budoucnost Slovenska.

Když byli respondenti průzkumu v období rozdělení státu dotázáni na jeho příčinu, nejčastější odpovědí tvořící u obou národů téměř třetinu byla vina politických elit. I ve zkoumaných periodikách se tento názor objevuje, a to v 39 % článků, kde se diskuze nad příčinou nabízí, tedy v rámci „zbytečné dělení“ a „nechtěné dělení“. Výsledky výzkumu jsou rovněž v souladu s průzkumy naznačujícími výrazně negativnější postoj občanů levicové politické orientace, jelikož byl obraz rozdělení Československa v českých i slovenských levicových denících jednoznačně negativnější než v těch pravicových.

5 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo prozkoumat mediální obraz rozpadu Československa v českých a slovenských denících v období bezprostředně po schválení zákona o rozdělení státu a v období jeho skutečného dělení. Za tímto účelem bylo z šesti deníků vybráno a analyzováno 138 článků, které se tomuto tématu věnovaly. I přes nedostupnost některých čísel deníků se podařilo shromáždit dostatek dat, z nichž bylo možné vyvodit vypovídající závěry.

V prvním kroku nám analýza poskytla odpověď na to, jaké mediální rámce užívala a tudíž i jaký celkový obraz rozdělení Československa vytvářela jednotlivá periodika. Nejpozitivněji vyzníval obsah slovenského bulváru *Nový Čas*, který viděl rozdělení nejčastěji jako příležitost a jehož obraz rozdělení byl převážně pozitivní s 41,7 % pozitivně rámovaných a 33,3 % negativně rámovaných článků. O něco negativněji jej viděl slovenský pravicový deník *Smena*, jehož celkový obraz byl neutrální a články vyznívající pozitivně, negativně i neutrálně v něm tvořily vždy třetinu zkoumaného obsahu. *Smena* viděla rozpad státu jako novou příležitost, ale také jako nechtěný vývoj situace s potenciálními škodlivými následky. Obrazy zbylých čtyř deníků byly převážně negativní, nejméně negativní však byla pravicová *Mladá fronta DNES* s poměrně malým rozdílem 33,3 % negativních článků oproti 31,3 % pozitivních článků. Stejně tak se mezi nejčastějšími rámci objevoval jak negativní rámeček „uspěchané nefunkční dělení“, tak pozitivní rámeček „klidný ústavní rozchod“.

Čtvrtým nejméně pozitivním deníkem bylo levicové *Rudé právo*, jehož obsah byl tvořen ze 41,4 % negativními a z 27,6 % pozitivními články. Nejčastěji užívaným rámcem (s výjimkou neutrálního) v něm byl negativní rámeček „uspěchané nefunkční dělení“, který byl téměř dvakrát tak častý než jakýkoliv jiný. Pátým nejméně pozitivním a zároveň druhým nejnegativnějším periodikem byla levicová *Pravda*, v níž negativní články představovaly 44,4 %, zatímco ty pozitivní jen 17,2 %. Převahu negativních článků ukazují i nejčastější

rámce, které jsou oba negativní – „uspěchané nefunkční dělení“ a „škodlivé dělení“. Nejnegativnějším zkoumaným periodikem byl jednoznačně český bulvární deník *Blesk*. V něm tvořil pozitivní obsah pouhých 12,5 % oproti 75 % negativního obsahu. Nejčastěji se v něm objevovaly články vykreslující rozdělení jako uspěchané a nechtěné.

Když jsme srovnali různé druhy českých i slovenských periodik, viděli jsme u nich podobné tendence, kdy byla pravicová periodika vždy pozitivnější než ta levicová, zatímco v bulváru docházelo oproti serióznímu tisku k úbytku neutrálních článků. Potvrdila se tedy hypotéza, že budou levicová periodika pohlížet na rozdělení státu negativněji. Jelikož byly český a slovenský bulvár nejnegativnějším a nejpozitivnějším periodikem, nezdá se, že by byla bulvárnost novin v tomto ohledu zásadní. *Mladá fronta DNES* byla o něco negativnější než její slovenský ekvivalent deník *Smena*, což mohlo být dáno umístěním *Mladé fronty* více do středu politického spektra. Obě levicová periodika byla výrazně negativní, přičemž slovenská *Pravda* byla o něco negativnější.

Srovnáním celkového obrazu českých a slovenských deníků odpovídá na otázku, zda a jak se lišil výsledný mediální obraz na české a slovenské straně. Zde se nepotvrzuje teorie, že by v důsledku větší nespokojenosti Slováků ve státě slovenské noviny pohlížely na rozdělení výrazně shovívavěji. Obraz vytvářený slovenskými deníky je sice pozitivnější, než ten český, jedná se však o minimální rozdíl. V českých denících tvoří negativní obsah 38,6 % oproti 28,9 % pozitivního obsahu a ve slovenských je to cca 37 % oproti 27,9 %. Kdybychom však přikládali větší váhu nejčtenějším deníkům, pak by mohl být rozdíl o něco výraznější. Nejčtenějšími z deníků totiž byly právě bulvární deníky, z nichž byl ten český výrazně negativní a ten slovenský naopak výrazně pozitivní.

Česká i slovenská periodika sdílela nejčastější rámce a rozdělení státu vnímala především jako uspěchané a tudíž v mnoha ohledech nezdařilé. Zároveň podle druhého nejčtenějšího rámce vnímaly obě strany rozpad státu jako novou příležitost, v případě českých

i slovenských novin byla však ve většině případů řeč o pocitech slovenského národa. Podle dalších populárních rámců byly mezi českými a slovenskými periodiky také pozoruhodné rozdíly. České deníky se mnohem častěji zaměřovaly na to, že bylo rozdělení zbytečné, zatímco ty slovenské zase častěji zmiňovaly možné negativní následky, a to především pro demokratický režim na Slovensku a mezinárodní postavení nástupnických zemí.

Celkový obraz rozpadu Československa napříč všemi šesti periodiky byl převážně negativní, a to z 39,1 %, zatímco neutrální obsah tvořil 33,3 % a pozitivní 27,5 %. Jelikož české i slovenské noviny preferovaly stejné rámce, je v celkovém obrazu dělení rovněž popisováno převážně jako uspěchaná a nepodařená akce, ale také příležitost, a to především pro slovenský národ. Oba národy rovněž v rámci některých článků poukazovaly na ambice politických elit jako na příčinu rozpadu státu.

Na závěrečnou otázku, zda mediální reprezentace souhlasí s výsledky průzkumů veřejného mínění, se dá odpovědět, že převážně ano. Stejně jako se nadpoloviční většina občanů nikdy nevyjádřila pro rozdělení, stejně tak jsou i mediální obrazy v českých a slovenských denících jako celku převážně negativní. Větší oblíbenost rámce „zbytečné dělení“ v českých denících by mohla naznačovat nepochopení potřeby rozdělení ze strany Čechů, kteří na rozdíl od Slováků spíše preferovali zachování státu ve stávající podobě než jeho rozdělení. Slovenské deníky sice nebyly výrazně pozitivnější, ale objevuje se v nich větší podíl článků rámuje rozdělení jako příležitost, což koresponduje se Slováků často jmenovanou emocí nadějí. Zároveň větší užívání rámce „škodlivé účinky“ ve slovenských novinách souhlasí s větším procentem Slováků vyjadřujících obavy z dlouhodobých dopadů. Konečně, větší negativita levicových periodik obou národů je v souladu s průzkumem, v němž byli zastánci levice výrazně více proti rozdělení, než zastánci pravice. Zdá se tedy, že je tuto práci možné považovat za sondu nejen do mediálního obrazu rozpadu Československa, ale rovněž do názorů česko-slovenské společnosti konce roku 1992 a počátku roku 1993.

Summary

The aim of the present diploma thesis was to examine the media representation of the dissolution of Czechoslovakia in Czech and Slovak newspapers in a period of one week after the passing of the act on the dissolution and one week around the time of the actual dissolution. For this purpose an analysis was conducted of 138 articles on the topic in question from six newspapers (three Czech ones and three Slovak ones).

The first research questions were what kind of media frames are used in each newspaper respectively, what overall image each of them creates and how they differ from one another. The analysis concluded that the Slovak tabloid newspaper *Nový Čas* created the most positive image of the dissolution by far and it was in fact the only newspaper to create a mostly positive image. Another Slovak newspaper, the right-wing broadsheet *Smena* portrayed the dissolution fairly neutrally. The rest of the newspapers all created an overall negative image of the dissolution. Their order from the least negative to the most negative ones was as follows – Czech centre-right-wing newspaper *Mladá fronta DNES*, Czech left-wing newspaper *Rudé právo*, Slovak left-wing newspaper *Pravda* and Czech tabloid *Blesk*.

Based on the implemented frames *Nový Čas* perceived the dissolution mostly as an opportunity for a new beginning. Likewise, *Smena* saw it as a new opportunity for the Slovak nation, but at the same time as an undesirable development that could have long-term negative effects on the country. *Mladá fronta DNES* most frequently critiqued the dissolution and painted it as hasty and ill-prepared and thus unsuccessful, but it also saw the positive in it being peaceful and constitutional. *Rudé právo* and *Pravda* both mostly perceived the dissolution as hasty as well, but *Pravda* also frequently pointed out that it was potentially damaging to the country. *Blesk* frequently framed the topic of dissolution as hasty and ill-prepared as well as undesirable.

Czech and Slovak newspapers showed similar tendencies and proved the hypothesis that right-wing newspapers would be more positive than left-wing ones, while tabloids would contain fewer neutrally framed articles. The hypothesis that Slovak newspapers would paint a more favourable picture of the dissolution of Czechoslovakia did not prove to be right as the overall image found in the Slovak newspapers was almost identical and more positive by only a fraction. However, the difference could be more pronounced if we put greater emphasis on the best-selling newspapers – the broadsheets *Blesk* and *Nový Čas* – since the Czech one is notably negative while the Slovak one is rather positive.

The image in both Czech and Slovak newspapers was mostly negative and the most frequent frames were also shared by both groups. These were “hasty and unsuccessful dissolution” and “dissolution as an opportunity” (mainly for the Slovak nation). At the same time there were some interesting differences to be found among the less frequent frames. Most notably Czech newspapers more frequently framed the dissolution as unnecessary while their Slovak counterparts rather focused on the negative consequences of the dissolution, most of all the danger to the Slovak democratic regime and the position of the country on the international field.

The overall image based on all of the data from every newspaper analysed unsurprisingly turned out negative as well. The most frequently used frames were the same as in the Czech and Slovak newspapers respectively, painting an image of hasty problematic dissolution, but at the same time a possible opportunity for a new beginning and new opportunities, especially for the Slovaks. A significant number of articles also pointed towards the political elites as the force behind the dissolution.

Finally, many similarities were found when the results and the surveys of the public opinion were contrasted. In a similar fashion to the majority of respondents disagreeing with the dissolution the overall image in the analysed media was mostly negative. The fact that the

Czech newspapers more frequently called the dissolution unnecessary agrees with the findings that the Czech people did not understand the needs of Slovaks for a new constitutional order or dissolution and would prefer to keep the country as it was. The popularity of the frame “dissolution as an opportunity” in Slovak newspapers fits well with the frequently felt emotions of the Slovaks, e.g. hope. On the other hand Slovaks were more concerned about the long-term consequences. This is in accordance with the fact that the Slovak newspapers framed the dissolution as something potentially harmful more often than the Czech ones. It thus seems that the present thesis can be considered not only an analysis of media representation, but also an analysis of the public opinion from the time of the dissolution of Czechoslovakia.

Použitá literatura

- Bakke, Elisabeth. The Making of Czechoslovakism in the First Czechoslovak Republic. In *Loyalitäten in der Tschechoslowakischen Republik 1918–1938. Politische, nationale und kulturelle*, ed. M. Schulze Wessel. Zugehörigkeiten. München: R. Oldenbourg Verlag, 2004, 23–44.
- Bakke, Elisabeth. Czechoslovakism in Slovak history. In *Slovakia in history*, eds. M. Teich, D. Kovács. & M. D. Brown. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 247–268.
- Bednařík, Petr, Jirák, Jan & Köpplová, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011.
- Belan, Rudolf. Smena, už len ako výročie!? *Noveslovo.sk* [online]. 2012 [cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.noveslovo.sk/node/54915>
- Benda, Josef. *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989 – 2006*. Praha: Karolinum, 2007.
- Bystrický, Valerián a kol. *Rok 1968 na Slovensku a v Československu*. Bratislava: Prodama s.r.o, 2008.
- Carley, Kathleen. Coding Choices for Textual Analysis: A Comparison of Content Analysis and Map Analysis. *Sociological Methodology*, 23 (1993), 75–126.
- Conboy, Martin. *The Language of Newspapers: Socio-Historical Perspectives*. London and New York: Continuum, 2010.
- Crawley, Heaven & Sriskandarajah, Danny. *In Seeking Scapegoats: the Coverage of Asylum in the UK*. London: Institute of Public Policy Research, 2005.
- Deacon, David a kol. *Researching communications: a practical guide to methods in media and cultural analysis*. London: Hodder Arnold, 2007.
- Dubček, Alexander. & Hochman, Jiří. *Hope Dies Last: The Autobiography of Alexander Dubček*. New York: Kodansha International, 1993.
- Entman, Robert M. Framing: Towards clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43 (1993), 51–58.
- Galandauer, Jan. Čechoslovákismus v proměnách času. Od národovotvorné tendence k integrační ideologii. *Historie a vojenství*, 47 (1998): 33–52.
- Hájek, Miloš, Ryšánková, Jarmila a kol. *Svět a Československo ve 20. století*. Praha: Horizon, 1990.
- Hallin, Daniel C. & Mancini, Paolo. *Systémy médií v postmoderním světě: Tři modely médií a politiky*. Praha: Portál, 2008.
- Harcup, Tony & O’neill, Deidre. What is news? Galtung and Ruge revisited. *Journalism studies*, 2 (2001), 261–280.
- Höijer, Birgitta. The discourse of global compassion: the audience and media reporting of human suffering. *Media Culture & Society*, 26 (2004), 513–531.
- iDNES. Jak se dělilo Československo. Nešlo to až tak hladce. *iDNES.cz* [online]. 2008 [cit. 28. 6. 2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/jak-se-delilo-ceskoslovensko-neslo-to-az-tak-hladce.A080111_193149_kavarna_bos

- Iyengar, Shanto & Kinder, Donald R. *News that matters: Television and American opinion*. Chicago: University of Chicago Press, 1987.
- Jiráček, Jan & Köpplová, Barbara. *Masová média*. Praha: Portál, 2009.
- Kaplan, Karel. *Pravda o Československu 1945 – 1948*. Praha: Panorama, 1990.
- Kipke, Rüdiger & Vodička, Karel. *Rozloučení s Československem*. Praha: Český spisovatel, 1993.
- Kočišek, Lukáš. Nový ČNový Časas má dnes sedemnást' rokov. *Medialne.sk* [online]. 2008 [cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z: <https://medialne.etrend.sk/tlac/novy-cas-ma-dnes-sedemnast-rokov.html>
- Kohout, Jaroslav. *Veřejné mínění, image a metody public relations*. Praha: Management Press, 1999.
- Kolkay, Andrej. Súvislosti medzi rozvojom médií a reklamného trhu na Slovensku. *Otázky žurnalistiky*, 4 (1998): 273–281.
- Kováč, Dušan. *Dějiny Slovenska*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011.
- Mccombs, Maxwell E. & Shaw, Donald L. The Agenda-setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, 36 (1972): 176–187.
- McNair, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004.
- McQuail, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009.4
- Náklady 1993. *ABC ČR* [online]. 1993 [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.abccr.cz/overovana-data/periodicky-tisk/>
- Pauer, Jan. The Dispute about the Legacy of the “Prague Spring”. *European Network Remembrance and Solidarity* [online]. 2011 [cit. 12. 2. 2020]. Dostupné z: <https://enrs.eu/article/the-dispute-about-the-legacy-of-the-prague-spring>
- Pitorák, Martin. Stručný prehľad dejín územia ČSR. In *Česko-slovenské vzťahy deset let po rozpadu federace*, ed. P. Kolesár. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 13–26.
- Poláš, Martin. Sme opäť vytlačilo prvé vydanie. Oslavuje 20 rokov. *Medialne.sk* [online]. 2013 [cit. 20. 3. 2020]. Dostupné z: <http://medialne.etrend.sk/tlac/sme-vytlacilo-svoje-prve-vydanie-znovu-oslavuje-20-rokov.html>
- Příhoda, Petr. Sociálně-psychologické aspekty soužití Čechů a Slováků. In *Rozloučení s Československem*, eds. R. Kipke & K. Vodička. Praha.: Český spisovatel, 1993, 33–39.
- Reifová, Irena a kol. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004.
- Riffe, Daniel a kol. *Analyzing media message: using quantitative content analysis in research*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 1998.
- Rychlík, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997.
- Rychlík, Jan. Čechoslovanství a čechoslovakismus. In *Češi a Němci. Dějiny – kultura – politika*, eds. W. Koschmal, M. Nekula. & J. Rogall. Praha: Paseka, 2002, 64–71.
- Rychlík, Jan. Československé dějiny a pokusy o napsání společného česko-slovenského příběhu. In *Posláním historik. Pocta prof. Robertu Kvačkovi k 80. narozeninám*, eds. J. Čechurová, P. Andrš & L. Velek. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 376–395.

- Serafinová, Danuša & Vatrál, Josef. *Náčrt dejín slovenskej žurnalistiky*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2005.
- Schulz, Winfried a kol. *Analýza obsahu mediálných sdělení*. Praha: Karolinum, 2004.
- Sparks, Colin. Introduction: The panic over tabloid news. In *Tabloid tales: Global debates over media standards*, eds. C. Sparks & J. Tulloch. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2000, 1–40.
- Stein, Eric. *Česko – slovensko, konflikt – roztržka – rozpad*. Praha: Academia, 2000.
- Škodová, Markéta a kol. *Agenda-setting: teoretické přístupy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008.
- Tušer, Andrej. *Ako sa robia noviny*. Bratislava: Eurokódex, 2010.
- Urban, Lukáš a kol. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada, 2011.
- Veselý, Zdeněk. *Česko-slovenské vztahy (Dokumenty)*. Praha: VŠE v Praze, 2001.
- Vodička, Karel. Příčiny rozdělení: shrnující analýza po deseti letech. In *Dělení Československa: deset let poté*, (ed.) K. Vodička. Praha: Volvox Globator, 2003, 205–264.
- Volek, Jaromír. Mediální obraz ve volební kampani. Prezidentská volba v médiích jako ritualizované (melo)drama o hledání aristokrata plebejce. In *Média a společnost*. Praha: Fokoláre, Pontes, 2013, 5–18.
- Williams, Kieran. *The Prague Spring and Its Aftermath: Czechoslovak Politics, 1968-1970*. Cambridge: Cambridge UP, 1997.

Zdroje

Bútorová, Zora a kol. Current Problems of Slovaki After the Split of the ČSFR. Bratislava: Centrum pre sociálnu analýzu, 1993.

CVVM. Dvacet let poté: Jak česká veřejnost vnímá rozdělení ČSFR? Praha: CVVM, prosinec 2012.

ČTK. Téměř polovina občanů ČR a SR nesouhlasí s rozpadem ČSFR. ČTK [online]. 2. 4. 1993 [cit. 28. 6. 2020]. Dostupné z: <https://ib.ctk.cz/>

ČTSK. V případném referendu v ČR by převládl názor pro rozdělení ČSFR. ČTK [online]. 26. 11. 1992 [cit. 28. 6. 2020]. Dostupné z: <https://nibweb.ctk.cz/>

Hampl, Stanislav & Herzmann, Jan. Názory na rozdělení československé federace. Praha: IVVM, září 1992.

Hampl, Stanislav. Názor na perspektivy samotného českého a slovenského státu. Praha: IVVM, říjen 1992.

IVVM. Názory čs. veřejnosti na státoprávní uspořádání a konání referenda. Praha: IVVM, červenec 1992.

STEM. Informace ze společného výzkumu STEM A IVO 12/2004. Praha: STEM, prosinec 2004.

Článek 1: Leschtina, Jiří & Bendová, Jana. Poslanci řekli: Sbohem, Československo. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 278, 1-2.

Článek 2: Signál pro zahraničí. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 278, 1-2.

Článek 3: Česká koruna bude základní měnovou jednotkou. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 278, 1.

Článek 4: Nováček, Petr. Překročené trosky federace. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 278, 2.

Článek 5: Svět mluví o našem zániku. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 278, 8.

Článek 6: Tvrdší postoj při dělení majetku. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 279, 1;14.

Článek 7: Konec ČSFR z hlediska občanů. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 279, 1-2.

Článek 8: Leschtina, Jiří. Federace tady končí, ale co dál? *Mladá Fronta DNES*. 1992, 279, 6.

Článek 9: Slovenský návrh nepřijatelný pro ministra Kubáta. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 280, 1-2.

Článek 10: Celnice budou. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 280, 2.

Článek 11: Pavlíček, Václav. Zánik federace a problém nástupnictví. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 280, 6.

Článek 12: Slovensko se může stát autoritářským státem. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 281, 3.

Článek 13: Marec, Tomáš. Tíživé dědictví federace. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 282, 6.

Článek 14: Barthes, Jaroslav. Mají mít menšiny v ČR úřední jazyk? *Mladá Fronta DNES*. 1992, 282, 6.

Článek 15: Havlas, Lukáš. Dělení tranzitního ropovodu. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 282, 14.

Článek 16: Pocit hluboké lítosti. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 283, 2.

- Článek 17: Komárek, Martin. Pruhy s modrým klínem – jediná možná česká vlajka? *Mladá Fronta DNES*. 1992, 283, 7.
- Článek 18: Opozice opakovala výzvy vůči návrhu české ústavy. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 284, 1-2.
- Článek 19: Leschtina, Jiří & Nováček, Petr. Co vedlo Václava Klause ke škrtkům v ústavě? *Mladá Fronta DNES*. 1992, 284, 6.
- Článek 20: Kde budou celnice? *Mladá Fronta DNES*. 1992, 284, 14.
- Článek 21: Jirků, Irena. Konec Československa, konec úřadu vlády. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 306, 1.
- Článek 22: Noví ministři obrany a dopravy. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 306, 1.
- Článek 23: Dělení armád probíhá v poklidu. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 306, 1;8.
- Článek 24: Celníci nastoupí na hranici mezi ČR a SR druhého ledna. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 306, 1.
- Článek 25: Ševčík, Libor. Republika končí a začíná. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 306, 6.
- Článek 26: Šlajchrt, Viktor. F jako federální, S jako sekaná. *Mladá Fronta DNES*. 1992, 306, 15-16.
- Článek 27: Vznikl samostatný český stát. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 0, 1.
- Článek 28: Občané Česka příliš neslavili. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 0, 1;3.
- Článek 29: První hodina Slovenska – státnost vítal ohňostroj. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 0, 1;3.
- Článek 30: Českou republiku již uznaly desítky zemí. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 0, 1.
- Článek 31: Existenci armády federace ukončilo půlnoční hlášení. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 0, 1-2.
- Článek 32: K samostatnosti demokratickou cestou. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 0, 5.
- Článek 33: Česká republika vznikla 1. ledna. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 1, 1.
- Článek 34: ČR uznaly desítky zemí, rozporné názory tisku. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 1, 1.
- Článek 35: Slovensko slavilo. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 1, 1.
- Článek 36: Leschtina, Jiří. Dělení státu. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 1, 2.
- Článek 37: Občané ČR nový rok příliš neslavili. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 1, 3.
- Článek 38: Začal plný provoz na nové hranici. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 2, 1;3.
- Článek 39: Buchert, Wiliam. Nový stát se nesmí bát. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 2, 6.
- Článek 40: Polský tisk o rozdělení ČSFR skepticky. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 2, 7.
- Článek 41: První delegace ze slovenské ciziny. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 3, 2.
- Článek 42: Kolkování bankovek začalo. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 4, 1.
- Článek 43: Tranzitní plyn rozdělen. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 4, 2.
- Článek 44: První mezinárodní jednání mezi ČR a SR. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 5, 1-2.
- Článek 45: Čeští celníci zatím tolerantní. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 5, 1;14.
- Článek 46: Měnová odluha nejdříve v létě. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 6, 2.

- Článek 47: Dohoda ministra sociálních věcí. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 6, 2.
- Článek 48: Panika ve slovenských bankách a spořitelnách. *Mladá Fronta DNES*. 1993, 6, 2.
- Článek 49: Adamčková, Nad'a & Königová, Marie. Parlament posvětil konec federace. *Rudé právo*. 1992, 278, 1-2.
- Článek 50: Perknerová, Kateřina. Dokonáno. *Rudé právo*. 1992, 278, 1.
- Článek 51: Poslanci zpochybnili regulérnost záznamu hlasování o zániku. *Rudé právo*. 1992, 279, 2.
- Článek 52: Po hlasování o zániku je možné počítat s odpovědí opozice. *Rudé právo*. 1992, 279, 2.
- Článek 53: Tisk k zákonu o zániku federace. *Rudé právo*. 1992, 279, 3.
- Článek 54: Kalvoda: K 1. 1. 1993 je ČNR zrušena. *Rudé právo*. 1992, 280, 2.
- Článek 55: Císař, Čestmír. Chceme-li zmírnit důsledky rozpadu, nelze začínat rokem nula. *Rudé právo*. 1992, 281, 1;9.
- Článek 56: Západ přijímá zánik ČSFR s úlevou. *Rudé právo*. 1992, 281, 3.
- Článek 57: Ústava se chystá ukvapeně, soudí odborníci z ČSAV. *Rudé právo*. 1992, 282, 2.
- Článek 58: Dělení letectva má být skončeno 15. prosince. *Rudé právo*. 1992, 282, 2.
- Článek 59: Slovensko by mělo usilovat o tranzitní ekonomiku. *Rudé právo*. 1992, 283, 1;9.
- Článek 60: Jak cestovat po silnici a vlakem na Slovensko. *Rudé právo*. 1992, 284, 8.
- Článek 61: Česká diplomacie nebude začínat od úplné nuly. *Rudé právo*. 1992, 284, 14.
- Článek 62: Pro balíky ze Slovenska na celnici. *Rudé právo*. 1992, 306, 1.
- Článek 63: Císař, Čestmír. Jméno státu. *Rudé právo*. 1992, 306, 1;3.
- Článek 64: Československo už není, Česká republiko, dobrý den. *Rudé právo*. 1993, 1, 1-2.
- Článek 65: Perknerová, Kateřina. Výzva české státnosti. *Rudé právo*. 1993, 1, 1.
- Článek 66: První hodiny a dny Slovenské republiky. *Rudé právo*. 1993, 1, 1.
- Článek 67: Mečiar chce udělat tlustou čáru za minulostí. *Rudé právo*. 1993, 1, 3.
- Článek 68: Svět ocenil klidné rozdělení. *Rudé právo*. 1993, 1, 13.
- Článek 69: Na hranicích se Slovenskem se už kontroluje. *Rudé právo*. 1993, 2, 1-2.
- Článek 70: Členství v Radě Evropy není automatické. *Rudé právo*. 1993, 2, 13.
- Článek 71: První oficiální jednání mezi ČR a SR ve čtvrtek. *Rudé právo*. 1993, 3, 2.
- Článek 72: Propuštění ze svazku ČR nebude SR vyžadovat, *Rudé právo*. 1993, 3, 3.
- Článek 73: Slovenští celníci osobní vozy nekontrolují. *Rudé právo*. 1993, 4, 3.
- Článek 74: Měna se může brzy dělit. *Rudé právo*. 1993, 5, 1-2.
- Článek 75: Setkání více přátelské než pracovní. *Rudé právo*. 1993, 5, 1-2.
- Článek 76: Předávání vězňů mezi ČR a SR dosud nejasné. *Rudé právo*. 1993, 5, 4.
- Článek 77: Tošovský: Nejsme připraveni na měnovou odluku. *Rudé právo*. 1993, 6, 2.
- Článek 78: Parlament se netrefil. *Blesk*. 1992, 192, 2.

- Článek 79: Vlaky pojedou dál i na Slovensko. *Blesk*. 1992, 195, 3.
- Článek 80: Zakáže Mečiar pít pivo? *Blesk*. 1993, 0, 2.
- Článek 81: Celníci nechali razítka odpočívat. *Blesk*. 1993, 0, 2.
- Článek 82: Slovenští vězni se stěhovat nechtějí. *Blesk*. 1993, 4, 2.
- Článek 83: Slovenské celnice jsou ve vzduchu. *Blesk*. 1993, 4, 4.
- Článek 84: Pašerákům na železnici nic nehrozí. *Blesk*. 1993, 5, 4.
- Článek 85: V Petržalce hranice neuznávají. *Blesk*. 1993, 6, 2.
- Článek 86: Federálne zhromaždenie prijalo ústavný zákon o zániku federácie. *Smena*. 1992, 279, 2.
- Článek 87: Stabilita demokracie. *Smena*. 1992, 279, 3.
- Článek 88: Tóth, Ivan. Kultúrne, zamatové, demokratické... trhanie. *Smena*. 1992, 279, 6.
- Článek 89: Zbohom, Česko-Slovensko. *Smena*. 1992, 280, 3.
- Článek 90: Medzi ČR a SR budú colnice! *Smena*. 1992, 281, 2.
- Článek 91: Csontosová, Marta. A čo ďalej? *Smena*. 1992, 282, 2.
- Článek 92: Myšlienka rozchodu víťazí. *Smena*. 1992, 283, 3.
- Článek 93: Polnočným úderom hodín vzniká Slovenská republika. *Smena*. 1992, 307, 1-2.
- Článek 94: My sme to nechceli. *Smena*. 1992, 307, 2.
- Článek 95: Kotian, Róbert. Čo bolo, bolo, terazky... *Smena*. 1992, 307, 3.
- Článek 96: Delenie veľvyslanectiev. *Smena*. 1992, 307, 9.
- Článek 97: Bratstvo nahradí priateľstvo. *Smena*. 1992, 307, 9.
- Článek 98: Úmrtný list federácie je vystavený. *Pravda*. 1992, 279, 1.
- Článek 99: Nedá sa nič robiť. *Pravda*. 1992, 279, 1-2.
- Článek 100: Hrčka, Štefan. Uhol pohľadu. *Pravda*. 1992, 279, 1.
- Článek 101: Čo s federálnym pasom? *Pravda*. 1992, 279, 1.
- Článek 102: Komplikované delenie. *Pravda*. 1992, 280, 2.
- Článek 103: Názor občanov na rozdelenie ČSFR. *Pravda*. 1992, 280, 2.
- Článek 104: Čo prinesieš, slovenská koruna? *Pravda*. 1992, 280, 5.
- Článek 105: Ako sa rozíť civilizovane? *Pravda*. 1992, 280, 9.
- Článek 106: Armádne delenie. *Pravda*. 1992, 281, 2.
- Článek 107: Kroky o ďalších krokoch. *Pravda*. 1992, 282, 2.
- Článek 108: Česko-Slovensko a NATO. *Pravda*. 1992, 283, 8.
- Článek 109: Kto zapríčiní menovú odľuku. *Pravda*. 1992, 284, 11.
- Článek 110: Bude ako nebolo. *Pravda*. 1992, 307, 2.
- Článek 111: V pondelok ráno o šiestej. *Pravda*. 1992, 307, 1-2.
- Článek 112: Bonn Čechom, Mnichov Slovákom. *Pravda*. 1992, 307, 20.

- Článek 113: Začal sa nov slovenský letopočet. *Pravda*. 1993, 1, 1-2.
- Článek 114: Sloboda, spravodlivosť, mier. *Pravda*. 1993, 1, 1.
- Článek 115: Závazky budeme dodržiavať. *Pravda*. 1993, 1, 2.
- Článek 116: V rytme valčíka. *Pravda*. 1993, 1, 5.
- Článek 117: Začal sa nový režim na hranici. *Pravda*. 1993, 2, 3.
- Článek 118: Armáda v procese delenia. *Pravda*. 1993, 3, 3.
- Článek 119: Zlatonosnica v slovenskom kuríne. *Pravda*. 1993, 4, 1-2.
- Článek 120: Zdržanie zapríčinila colnice. *Pravda*. 1993, 4, 3.
- Článek 121: Vraj pod nátlakom. *Pravda*. 1993, 4, 3.
- Článek 122: Rodí sa prezidentská štandarda. *Pravda*. 1993, 5, 3.
- Článek 123: Bude rozhodujúce trvalé bydlisko? *Pravda*. 1993, 5, 5.
- Článek 124: Byrokraciu na hraniciach oziaba. *Pravda*. 1993, 6, 1.
- Článek 125: Armáda v roku jedna. *Pravda*. 1993, 6, 5.
- Článek 126: Sme o polovicu slabší. *Pravda*. 1993, 6, 13.
- Článek 127: Rozhodne vykročiť a získať uznanie. *Nový Čas*. 1992, 278, 2.
- Článek 128: Kto vyhral? *Nový čas*. 1992, 279, 2.
- Článek 129: Zánik nebude partizánsky. *Nový Čas*. 1992, 280, 2.
- Článek 130: Ako uplatniť poslancov FZ. *Nový Čas*. 1992, 281, 2.
- Článek 131: Predať plynovod nie je umenie. *Nový Čas*. 1992, 282, 2.
- Článek 132: Škorňa, Petr. Posledná záchrana. *Nový Čas*. 1992, 283, 2.
- Článek 133: Jednotné poštové územie. *Nový Čas*. 1992, 307, 2.
- Článek 134: Slovensko leží pri Gabčíkove. *Nový Čas*. 1993, 1, 2.
- Článek 135: F. Gál: Slovensko môže byť normálne. *Nový Čas*. 1993, 1, 2.
- Článek 136: Prvé hodiny samotného Slovenska. *Nový Čas*. 1993, 1, 8-9.
- Článek 137: Chcú sedieť v ČR. *Nový Čas*. 1993, 4, 2.
- Článek 138: Ľahké kupecké počty. *Nový Čas*. 1993, 4, 8.

TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE

Jméno:

Alena Kvítková

E-mail:

32965830@fsv.cuni.cz

Specializace (uved'te zkratkou)*:

SKS

Semestr a školní rok zahájení práce:

LS/2019

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS/2020

Vedoucí diplomového semináře:

doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Vedoucí práce:

PhDr. Petr Šafařík

Název práce:

Český a slovenský mediální obraz rozdělení Československa

Charakteristika tématu práce (max 10 řádek):

Práce prozkoumá mediální reprezentaci rozdělení Československa na samostatnou Českou a Slovenskou republiku v českých a slovenských periodikách. Z českých deníků půjde o *Mladou frontu DNES*, *Rudé právo* a *Blesk*, ze slovenských o deníky *Pravda*, *Smena* a *Nový Čas*. Zkoumané časové období tvoří cca týden po přijetí zákona o zániku ČSFR a cca týden v době samotného rozdělení. Jádrem práce bude analýza nejčtenějších mediálních rámců, podle nichž budou články rozčleněny. Následně budou články i s jejich rámcem zhodnoceny a rozděleny co do pozitivitu/negativity, respektive schvalování/neschvalování či pochvaly/kritiky rozdělení státu. Toto rozčlenění pomůže vytvořit celkový mediální obraz rozdělení Československa z českého i slovenského pohledu, který pak bude možné srovnat.

Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Od zadání do odevzdání práce došlo k několika úpravám. Nejdůležitější bylo rozšíření pramenů o bulvární deníky – český *Blesk* a slovenský *Nový Čas*, aby výzkum pokryl všechny druhy periodik a bylo možné učinit také srovnání mezi seriózním tiskem a bulvárem. Také došlo ke změně výzkumného období, kdy se původní dva týdny po přijetí zákona o zániku ČSFR změnilo na jeden týden po přijetí zákona a jeden týden na přelomu let 1992 a 1993, kdy k rozdělení opravdu došlo. Tato změna byla vedena skutečností, že v druhém z původně navržených týdnů dochází k relativnímu útlumu zájmu o téma, který však opět stoupá v době samotného rozdělení. Nové výzkumné období tedy nabízí více relevantních článků k analýze.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

- 1) Úvod
- 2) Teoretická východiska
 - Společná historie Čechů a Slováků
 - Mediální obraz
 - Česká a slovenská žurnalistika
 - Veřejné mínění
 - Metodologie
- 3) Analýza
 - Analýza českých deníků
 - Analýza slovenských deníků
- 4) Diskuze

- Zhodnocení a srovnání výsledků
- Konfrontace s veřejným míněním

5) Závěr

Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek):

Výsledný mediální obraz rozdělení Československa byl převážně negativní a rozdělení bylo vnímáno především jako uspěchané a tudíž v mnoha ohledech nepodařené. Zároveň se však často mluvilo o rozdělení jako o novém začátku, a to především pro slovenský národ. Tento pohled byl sdílený českými i slovenskými deníky, které se v celkovém vykreslení rozdělení příliš nelišily, a slovenský obraz byl jen nepatrně pozitivnější. České a slovenské deníky měly ovšem i rozdílné úhly pohledu – české deníky např. zdůrazňovaly, že k rozluce vůbec nemuselo dojít, zatímco ty slovenské poukazovaly více na škodlivé dlouhodobé následky rozdělení. Rozdíl se daly samozřejmě najít i mezi jednotlivými periodiky, kdy pravicové deníky byly vždycky pozitivnější než ty levicové a bulvár měl oproti serióznímu tisku méně neutrálních článků.

Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):

Bakke, Elisabeth. Czechoslovakism in Slovak history. In *Slovakia in history*, eds. M. Teich, D. Kovács. & M. D. Brown. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 247–268.

Benda, Josef. *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989 – 2006*. Praha: Karolinum, 2007.

Bystrický, Valerián a kol. *Rok 1968 na Slovensku a v Československu*. Bratislava: Prodama s.r.o, 2008.

Jiráček, Jan & Köpplová, Barbara. *Masová média*. Praha: Portál, 2009.

Kaplan, Karel. *Pravda o Československu 1945 – 1948*. Praha: Panorama, 1990.

Kipke, Rüdiger & Vodička, Karel. *Rozloučení s Československem*. Praha: Český spisovatel, 1993.

Mccombs, Maxwell E. & Shaw, Donald L. The Agenda-setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, 36 (1972): 176–187.

Rychlík, Jan. Čechoslovanství a čechoslovakismus. In *Češi a Němci. Dějiny – kultura – politika*, eds. W. Koschmal, M. Nekula. & J. Rogall. Praha: Paseka, 2002, 64–71.

Rychlík, Jan. Československé dějiny a pokusy o napsání společného česko-slovenského příběhu. In *Posláním historik. Pocta prof. Robertu Kvačkovi k 80. narozeninám*, eds. J. Čechurová, P. Andrš & L. Velek. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 376–395.

Sparks, Colin. Introduction: The panic over tabloid news. In *Tabloid tales: Global debates over media standards*, eds. C. Sparks & J. Tulloch. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2000, 1–40.

Urban, Lukáš a kol. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada, 2011.

Etika výzkumu:**

Jazyk práce:

čeština

Podpis studenta a datum

31. 7. 2020

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		
Vedoucí specializace		
Garant programu		

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Tabulka 1: Pocity občanů ČR spojené s rozdělením
- Příloha č. 2: Graf 1: Pocity občanů ČR souhrn
- Příloha č. 3: Tabulka 2: Pocity občanů SR spojené s rozdělením
- Příloha č. 4: Graf 2: Pocity občanů SR souhrn
- Příloha č. 5: Graf 3: Pocity občanů ČR + SR souhrn
- Příloha č. 6: Graf 4: Tematické rámce v deníku *Mladá fronta DNES*
- Příloha č. 7: Graf 5: Obraz rozdělení Československa v deníku *Mladá fronta DNES*
- Příloha č. 8: Graf 6: Srovnání tematických rámců v deníku *Mladá fronta DNES* v prvním a druhém zkoumaném období
- Příloha č. 9: Graf 7: Tematické rámce v deníku *Rudé právo*
- Příloha č. 10: Graf 8: Obraz rozdělení Československa v deníku *Rudé právo*
- Příloha č. 11: Graf 9: Srovnání tematických rámců v deníku *Rudé právo* v prvním a druhém zkoumaném období
- Příloha č. 12: Graf 10: Tematické rámce v deníku *Blesk*
- Příloha č. 13: Graf 11: Obraz rozdělení Československa v deníku *Blesk*
- Příloha č. 14: Graf 12: Srovnání tematických rámců v deníku *Blesk* v prvním a druhém zkoumaném období
- Příloha č. 15: Graf 13: Tematické rámce v deníku *Smena*
- Příloha č. 16: Graf 14: Obraz rozdělení Československa v deníku *Smena*
- Příloha č. 17: Graf 15: Srovnání tematických rámců v deníku *Smena* v prvním a druhém zkoumaném období
- Příloha č. 18: Graf 16: Tematické rámce v deníku *Pravda*
- Příloha č. 19: Graf 17: Obraz rozdělení Československa v deníku *Pravda*
- Příloha č. 20: Graf 18: Srovnání tematických rámců v deníku *Pravda* v prvním a druhém zkoumaném období
- Příloha č. 21: Graf 19: Tematické rámce v deníku *Nový Čas*
- Příloha č. 22: Graf 20: Obraz rozdělení Československa v deníku *Nový Čas*
- Příloha č. 23: Graf 21: Srovnání tematických rámců v deníku *Nový Čas* v prvním a druhém zkoumaném období
- Příloha č. 24: Graf 22: Obraz rozdělení Československa v českých denících
- Příloha č. 25: Graf 23: Srovnání obrazu rozdělení Československa v českých denících
- Příloha č. 26: Graf 24: Tematické rámce v českých denících
- Příloha č. 27: Graf 25: Obraz rozdělení Československa ve slovenských denících
- Příloha č. 28: Graf 26: Srovnání obrazu rozdělení Československa ve slovenských denících
- Příloha č. 29: Graf 27: Tematické rámce ve slovenských denících

Příloha č. 30: Graf 28: Celkový obraz rozdělení Československa

Příloha č. 31: Tabulka 3: Srovnání tematických rámců v denících

Příloha č. 32: Tabulka 4: Rozdělení článků do interpretačních rámců

Přílohy

Tabulka 4: Rozdělení článků do interpretačních rámců

Č. čl.	Neutrální rámce	Negativní rámce				Pozitivní rámce		
	Neutrální zpravodajství	Zbytečné dělení	Nechtěné dělení	Uspěchané nefunkční dělení i	Škodlivé dělení	Klidný ústavní rozchod	Zdařilé dělení.	Dělení jako příležitost
1	×							
2						×		
3	×							
4						×		
5						×		
6					×			
7	×							
8		×						
9				×				
10	×							
11	×							
12					×			
13					×			
14	×							
15				×				
16		×						
17	×							
18				×				
19	×							
20	×							
21	×							
22	×							
23						×		
24	×							
25								×
26		×						
27	×							
28		×						
29								×
30							×	
31	×							
32						×		
33						×		

	Neutrální rámce	Negativní rámce				Pozitivní rámce		
Č. čl.	Neutrální zpravodajství	Zbytečné dělení	Nechtěné dělení	Uspěchané nefunkční dělení i	Škodlivé dělení	Klidný ústavní rozchod	Zdařilé dělení.	Dělení jako příležitost
34	×							
35								×
36			×					
37			×					
38				×				
39								×
40		×						
41	×							
42	×							
43							×	
44								×
45							×	
46				×				
47							×	
48				×				
49	×							
50						×		
51	×							
52	×							
53			×					
54	×							
55		×						
56						×		
57				×				
58				×				
59								×
60				×				
61							×	
62				×				
63	×							
64								×
65			×					
66								×
67		×						
68						×		
69				×				
70					×			

	Neutrální rámce	Negativní rámce				Pozitivní rámce		
Č. čl.	Neutrální zpravodajství	Zbytečné dělení	Nechtěné dělení	Uspěchané nefunkční dělení i	Škodlivé dělení	Klidný ústavní rozchod	Zdařilé dělení.	Dělení jako příležitost
71	×							
72	×							
73	×							
74	×							
75							×	
76				×				
77				×				
78			×					
79	×							
80								×
81				×				
82			×					
83				×				
84				×				
85				×				
86	×							
87					×			
88			×					
89						×		
90	×							
91	×							
92								×
93								×
94			×					
95					×			
96	×							
97							×	
98	×							
99				×				
100						×		
101	×							
102				×				
103			×					
104	×							
105						×		
106	×							
107	×							

	Neutrální rámce	Negativní rámce				Pozitivní rámce		
Č. čl.	Neutrální zpravodajství	Zbytečné dělení	Nechtěné dělení	Uspěchané nefunkční dělení i	Škodlivé dělení	Klidný ústavní rozchod	Zdařilé dělení.	Dělení jako příležitost
108					×			
109					×			
110	×							
111	×							
112				×				
113	×							
114								×
115	×							
116								×
117	×							
118							×	
119	×							
120				×				
121					×			
122	×							
123				×				
124				×				
125				×				
126					×			
127	×							
128		×						
129						×		
130				×				
131				×				
132		×						
133	×							
134								×
135								×
136								×
137	×							
138							×	